

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

GENEZE RODINY V RÁMCI POSTMODERNÍ SPOLEČNOSTI

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor: Jana VILÍMOVÁ

Vedoucí práce: doc. Ing. Lucie KOZLOVÁ, Ph.D.

2007

Genesis of the family according to post-modern society

The main pillar of the family has become the couple's relationship: to satisfy individual needs and allow the possibility for self-realisation, for men and women alike. This gender position has become relevant with its influence on the whole society. Post-modern society has offered people more individual freedom and choice. The average age of groom increased from 24.6 to 28.9 and the bride from 21.8 to 26.5. In the town of Mirošovice during the period of 1974 - 1989 the average age of bride was 21.64 (period of 1990 – 2005 was 25.89) and groom 24.55 (period of 1990 – 2005 is 29.29). This confirms the assumption of hypothesis H1: Age of engaged couple entering marriage in the period of 1990 – 2005 is higher than in the period of 1974 – 1989. The aim of this dissertation is to map out the situation during the period of 1990 - 2005 and its comparison with previous years (likewise for a 15 year period, from 1974 - 1989). I have chosen a quantitative type of research and analysis of actual realities - primary and secondary data analysis, taken from the noted data files of permanent inhabitants from the town of Mirošovice. In the observed file (127 couples) there are married couples included, who have permanent addresses in Mirošovice, and whose marriages have lasted up until the 31.12.2005. Since the 1990s, the age difference between husband and wife has increased. There was also a rise in the number of couples where the woman was older than the man. In Mirošovice the total average age difference between engaged couples (not considering the gender of the older partner) during the period 1974 – 1989 was 4.49 years and during the period 1990 – 2005 was 3.92 years. Thus hypothesis H2 is confirmed: Age difference between partners who were married after 1990 (during the period 1990 - 2005) is less than the period 1974 – 1989. Also hypothesis H3: Age difference (more than 5 years) of engaged couples does not have any direct relation to the age difference of their parents, has been proved. Hypothesis H4: Age difference of engaged couples where the older partner is a woman, having direct relation to the age difference of bride or groom's parents, where the mother was older than father, has not been proved. The individualisation characterising current changes in the family bring with them, mainly to the most elderly lonely women, but also men, many social, economical, health and psychological problems.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Geneze rodiny v rámci postmoderní společnosti“ vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

Souhlasím s použitím práce k vědeckým účelům.

V Českých Budějovicích 23. 4. 2007

.....

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucí diplomové práce doc. Ing. Lucii Kozlové, Ph.D. za cenné připomínky a věnovaný čas. Rovněž bych chtěla poděkovat své rodině za trpělivost a citovou podporu během studia.

OBSAH:

ÚVOD	7
1. SOUČASNÝ STAV	10
1.1 Rodinné chování	10
1.1.1 Historie rodinného uspořádání.....	10
1.1.2 Rodinné chování do roku 1989	12
1.1.3 Rodinné chování po roce 1989	14
1.1.4 Změny v uspořádání rodinného života	15
1.2 Postavení rodiny v postmoderní společnosti	17
1.3 Funkce rodiny a jejich aplikace v rodinném chování	21
1.3.1 Funkce biologicko – reprodukční	22
1.3.2 Funkce ekonomická	25
1.3.3 Funkce socializační	26
1.3.4 Funkce emocionální	27
1.3.5 Kolektivní výchova versus výchova v rodině	29
1.4 Mužská a ženská role v rodině.....	30
1.4.1 Komplementarita	31
1.4.2 Harmonizace rodiny a uplatnění na trhu práce	32
1.4.3 Rodičovství	34
1.4.4 Genderové role	36
1.5 Typy partnerského soužití	38
1.5.1 Manželství	40
1.5.2 Kohabitace	41
1.5.3 Singles	42
1.5.4 Registrované partnerství	43
1.5.5 Neúplná rodina	44
1.5.6 Plodnost a sňatečnost	45
1.6 Vícegenerační soužití	46
1.7 Krize rodinného soužití	48
2. CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY	53

2.1 Cíl práce	53
2.2 Hypotézy	53
3. METODIKA	54
3.1 Metodický postup	54
3.2 Charakteristika souboru	54
4. VÝSLEDKY	55
4.1 Přehled sňatečnosti	55
4.1.1 Přehled sňatečnosti v letech 1974 – 1989 s uvedením věku snoubenců .	56
4.1.2 Přehled sňatečnosti v letech 1990 – 2005 s uvedením věku snoubenců .	59
4.1.3 Porovnání průměrného věku snoubenců v letech 1974 – 2005	62
4.2 Přehled věkového rozdílu snoubenců	65
4.2.1 Přehled věkového rozdílu snoubenců v letech 1974 – 1989	65
4.2.2 Přehled věkového rozdílu snoubenců v letech 1990 – 2005	68
4.2.3 Porovnání věkového rozdílu snoubenců v letech 1974 – 2005	71
4.3 Zjišťování souvislosti věkových rozdílů mezi snoubenci a jejich rodiči	79
4.3.1 Porovnání věkových rozdílů snoubenců a jejich rodičů do roku 1989....	79
4.3.2 Porovnání věkových rozdílů snoubenců a jejich rodičů po roce 1990	83
4.3.3 Porovnání věkových rozdílů snoubenců a jejich rodičů za obě období ...	87
4.4 Zjišťování souvislosti volby starší ženy mezi snoubenci a jejich rodiči	98
4.4.1 Porovnání věkových rozdílů snoubenců a jejich rodičů do roku 1989...98	
4.4.2 Porovnání věkových rozdílů snoubenců a jejich rodičů po roce 1990...101	
4.4.3 Porovnání věkových rozdílů snoubenců a jejich rodičů za obě období..104	
5. DISKUSE	107
6. ZÁVĚR	117
7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	120
8. KLÍČOVÁ SLOVA	127
9. PŘÍLOHY.....	128

Motto: „Ve věku vzrůstající specializace a tím i zužování pohledu je antropologie jediná věda, která se ještě ptá: Co jsme vlastně za bytosti? Díky zkoumání úžasně krásné různorodosti lidského vyjadřování se antropologie stává rozborem nás samých. Do nejbližších míst zeměkoule cestujeme jenom proto, abychom našli smysl našeho vlastního života.“

Robert F. Murphy

ÚVOD

Zejména v poslední době se stala aktuální problematika stárnutí současné populace. Bývá úzce spojena s rodinným chováním a výskytem nepříznivých projevů rodinného chování v současné společnosti. Z důvodu závažnosti této problematiky a nutnosti jejího řešení, jsem si rodinu zvolila jako téma diplomové práce. Rodina by měla znamenat určité zázemí, ostrov jistoty a bezpečí. Místo, kam se uchýlíme když nám není nejlépe, ale i v případě, že se potřebujeme podělit o svoji radost. V důsledku emancipace žen a demokratizace vztahů v celé společnosti se postupně rodinné formy mění. Každý člen rodiny klade důraz především na uspokojení individuálních potřeb a seberealizaci. Výchova dětí se zaměřila na utváření osobnosti jedince, což klade nároky na materiální i emocionální stránku. Preference si získaly hodnotové dominanty jako je pracovní uplatnění, kariéra a životní úroveň. U žen přestala převládat touha po dítěti jako cíl naplnění života. Společnost se stala tolerantnější k volným rodinným svazkům. Hlavním pilířem rodiny se stal partnerský vztah a možnost seberealizace jak muže tak ženy. Toto genderové hledisko nabylo na aktuálnosti s dopadem na celou společnost, její biologickou, ekonomickou, kulturní i duchovní reprodukci. Postmoderní společnost lidem nabídla více individuální svobody a možnost volby. Přinesla však nejistoty, a to i v rodinných vztazích. Namísto manželství, které přestalo být po ekonomické stránce nezbytností a stalo se

individuální volbou, nabídla nové, méně stabilní způsoby soužití. Manželství se začala uzavírat později, většinou po 26. roku věku. Snížil se zájem o rození dětí. U hůře sociálně situovaných párů především z důvodů ekonomických (růst nákladů na děti, nejistota v zaměstnání při růstu nezaměstnanosti, snížená možnost podpory ze strany rodičů aj.). U vzdělanějších a lépe finančně situovaných mladých lidí lze považovat za rozhodující změny životního stylu (prodloužená délka studia, lákavá profesní kariéra, pokles bezprostřední závislosti na rodičích). Ženy se zaměřily více na vzdělání, kariéru a osobní nezávislost. Rostly tzv. „náklady ztracených příležitostí“. Rodičovským plánům začaly konkurovat jiné formy seberealizace, jež nabídla moderní společnost, včetně náročnějších spotřebních vzorců. Rodičovství se stalo hodnotou konfrontovanou s úsilím o dosažení úspěchu a společenského postavení, uplatněním individuálních schopností, vzděláním a dosažením lepší kvality života. Ve společnosti se zvýšil počet svobodných mladých lidí. Dopad na stabilitu systému sociální ochrany se stal dlouhodobě významný. Po politickém převratu v roce 1989 se extenzivní populační režim rozpadl. Poklesla sňatečnost i porodnost, a to hluboko pod úroveň průměru zemí Evropské unie. Zvýšil se věk prvorodiček, přibylo žen rodičích mezi třiceti a čtyřiceti lety. Mladým lidem se zvýšily životní možnosti: studium, cestování, volba povolání a možnost se v něm prosadit za odpovídající finanční ohodnocení. Naproti tomu se ztížil vstup do zaměstnání ženám s nezletilými dětmi a mužům nad 50 let. Z toho plyne nepřiměřené finanční zabezpečení rodiny s dětmi a problémy se získáním bydlení. V první polovině devadesátých let se přesunul rozsah příjmové chudoby od důchodců do rodin s dětmi. Sladit zájmy zaměstnavatele a rodiny bývá obtížné. Sociální politika postavena na tradičním modelu rodiny nepřihlíží ke změněné situaci a preferencím mladé populace. Mezi požadavky na harmonickou a stabilní rodinu a požadavky na emancipovanou ženu, uplatňující individuální práva, je určitý rozpor. To platí i pro muže, ale s jinou mírou konfliktnosti a s kvantitativně méně výrazným dopadem. Nebude-li současný proces prosazování rovných příležitostí mužů a žen náležitě podchycen podporou skloubení rodinných a profesních zájmů žen i mužů, bude se i u nás tento proces podílet na změnách demografického chování. Celá populace stárne a úloha rodiny se mění.

Stávající mladá a nastupující generace přestala mít zájem o úředně potvrzený svazek. To se nepřímo odráží nejen na počtu narozených dětí, ale i na jejich výchově. Supermarkety a otevřené hranice se staly stejnou samozřejmostí, jako nebezpečí drog a ozónové díry. Moderní komunikační prostředky nejen děti, ale i dospělé navzájem vzdalují. Chybí osobní kontakt mezi jednotlivými členy domácnosti a komunikace je nahrazena výpočetní technikou (SMS, e:mail) nebo televizí. Stylem života se stala uspěchanost, potřeba vydělávat peníze, z toho plynoucí nervozita a nutnost přizpůsobit se svému okolí. Dříve platila nepsaná mezigenerační dohoda, kdy se rodiče neobešli bez pomoci prarodičů a naopak. Jak rostl podíl pracujících důchodců a zvýšil se jejich věk odchodu do důchodu, snižovala se možnost vzájemné pomoci. Nyní se děti pohybují mezi svými vrstevníky, se kterými sdílejí společné zájmy. Starší generace jim (díky vysokému tempu technického rozvoje) nestačí a nerozumí. V současné době nabyly významu zejména dvě funkce: zajistit citové zázemí všem členům domácnosti a připravit děti pro budoucí život.

Stanovila jsem si čtyři pracovní hypotézy: H1 – Věk snoubenců při vstupu do manželství je za období 1990 – 2005 vyšší nežli za období 1974 – 1989, H2 – Věkový rozdíl mezi partnery, kteří uzavřeli manželství po roce 1990 (za období 1990 – 2005) je menší nežli za období 1974 – 1989, H3 - Věkový rozdíl (více jak pět let) snoubenců nemá přímou souvislost s věkovým rozdílem jejich rodičů a H4 - Věkový rozdíl snoubenců, kde starší partnerkou je žena, má přímou souvislost s věkovým rozdílem rodičů nevěsty či ženicha, kde matka je starší než otec.

Zvolila jsem kvantitativní typ výzkumu, analýzu věcných skutečností - primární a sekundární analýzu dat, vycházející z datového souboru evidence obyvatel trvale bydlících v obci Mirošovice.

Touto prací bych chtěla porovnat získané teoretické poznatky týkající se partnerských svazků s praktickými zkušenostmi a tím získat přehled o shodě či rozporu uspořádání manželských párů v naší obci s dosud publikovanými výsledky výzkumu jiných autorů.

1. SOUČASNÝ STAV

1.1 Rodinné chování

Rodina je kulturním útvar, jenž je spojením lidské přirozenosti s určitými kulturními hodnotami. Tyto hodnoty jsou historicky relativními, sociálně, kulturně a dobově specifickými účely lidského jednání, jež se podílejí na jeho hodnotovém charakteru. Je uskupením sice vázaným na přirozenou (biologickou, fyziologickou) danost člověka, ve své podobě je však určena dobově specifickým systémem hodnot. Je tedy kulturně a historicky relativním, proměnným útvar (23).

Rodina, jako pokrevní svazek osob různého stupně příbuzenství, byla společenským útvar i prvých obyvatel, s nimiž spojujeme historii českých zemí (56). Většině z nás se zdá být samozřejmostí. Lze to tvrdit i přesto, že se dnes mluví o současné „krizi“ rodiny. Samozřejmost, se kterou nahlížíme na rodinu jako na jedno z míst, ve kterých se odehrává náš každodenní život, by neměla vést k představě, že je přirozeným útvar (23). Již v roce 1948 postavení rodiny stvrdila Všeobecná deklarace lidských práv, která ve jménu uznání „důstojnosti vlastní všem členům lidské rodiny“ tvrdí, že „rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu“ (71).

1.1.1 Historie rodinného uspořádání

Prvním uspořádáním instituce rodiny bylo skupinové manželství. Vycházelo z nutnosti obrany rodu a jeho reprodukce. Uspořádání *matriarchátu* bylo pouze pragmatickým důvodem. Žena, jako nositelka nového života, byla vůdčím elementem. V pozdějších dobách, jak rody nabývaly majetek, nabyl podstaty *patriarchát*. Tímto uspořádáním byl zaveden princip dědičnosti a dědilo se po mužské linii. Ještě kolem 11. století rodina znamenala celý soubor příbuzenských vztahů a překračovala hranice jedné domácnosti. Sňatek ve středověku znamenal v první řadě mír a nevěsta byla jeho zárukou. Nebylo jí dopřáno splnit si svá osobní přání, rovněž jí nebylo přisouzeno žádné zvláštní postavení. Středověcí muži považovali ženu za kategorii, stejně jako byli rytíři, duchovní či rolníci. Právní postavení ženy záviselo na jejím vztahu vůči

muži či skupině mužů. Největší povinností bylo zachování dědictví po předcích potomkům. Církev pečlivě kontrolovala přípustnost jednotlivých sňatků. V církevních kruzích začaly postupně vznikat představy svazku, ve kterém se promítly ekonomické i společenské změny. Vše vyústilo do podoby manželského páru. Žena zaujala pozici dobré manželky. Všechny koncily ranného středověku až do 12. století zdůrazňovaly tresty a zákazy, které by stihly pokusům předejít nebo zabránit narození dítěte **(17)**.

Z dokumentů získaných z církevních matrik bylo možno sestavit statistiku o stavu populace. Zjistilo se, že každá podoba rodiny byla závislá na ekonomických strukturách. Tehdy se také vytvářely skupiny lidí žijící ve společné domácnosti, ale ještě neprobíhala postupná proměna velkého rodinného společenství na malou rodinu. Různé formy rodiny žily paralelně vedle sebe. Začalo se rozvíjet bádání o ženách, jenž bylo především spojováno s dějinami domácnosti. Při modernizaci životních poměrů se tradiční formy rodiny nemusely rozpadnout, ale naopak mohly být posíleny. Malá rodina ani jednočlenná domácnost tedy není důsledkem moderny, ale v jiné formě existovala již dříve **(8)**.

Tradiční rodina byla především ekonomickou jednotkou, jelikož zemědělská výroba vyžadovala účast všech členů rodiny. Mezi zámožnějšími středními vrstvami a aristokracií byl základem manželství převod majetku. Ve středověké Evropě se pro uzavření manželství láska nepředpokládala. Byla zde nerovnost mezi mužem a ženou. Ženy byly majetkem (právně definovanou movitostí) mužů, ať manželů nebo otců. Nerovnost se projevovala i v sexuálním životě. Na právech byly kráceny nejen ženy, ale i děti. Nebyly uznávány za individuální osobnosti, byly pouze přínosem do společného hospodaření. Dětská úmrtnost byla vysoká. V sedmnáctém století zemřelo v prvním roce života skoro každé čtvrté dítě a padesát procent dětí se nedožilo deseti let. Sexualita byla ovládána potřebou reprodukce. Výjimku tvořily pouze elitní skupiny či určité kruhy při dvorech. Nebyla známa účinná antikoncepce a pro většinu žen byla sexualita spojena s následným otěhotněním. Během svého života mohly mít deset i více těhotenství **(15)**. V tradičních společnostech, tedy v těch, které neprošly demografickou změnou, začínala většina párů rodit děti až po uzavření manželství a rodit nepřestala až do menopauzy. Farní záznamy dokumentují, že v 17. a 18. století

rodily ženy své poslední děti v průměru asi ve čtyřiceti letech. Neznamenal to však, že by předmoderní společnosti dosahovaly vysokých či biologicky maximálních hodnot porodnosti (47, 48).

Postoje k homosexualitě byly rovněž určovány směsí tradice a přirozenosti. Antropologické výzkumy dokázaly, že více kultur homosexualitu (ale pouze mužskou) spíše tolerovalo a schvalovalo než odsuzovalo. Společnosti, které homosexualitu nepřijímaly, se k homosexuálům chovaly nepřátelsky a opovrženě jako k něčemu obzvláště nepřirozenému. Západní kultura pokládala homosexualitu za perverzi a popisovala ji tak i v psychiatrických příručkách.

V padesátých letech dvacátého století nastala přechodná fáze ve vývoji rodiny. V té době nebylo mnoho žen, které by si hledaly práci, ale ani těch, pro které by bylo snadné dosáhnout rozvodu, aniž by je neprovázelo stigma. Přesto si však byli muži i ženy rovni právně i fakticky. Ekonomický základ rodiny nahradila představa základu manželství spočívajícího v lásce (15).

1.1.2 Rodinné chování do roku 1989

Rodina je dynamická instituce, jejíž forma se neustále mění (44). Současná představa rodiny ani jednomu z výše uvedených historických pojmů neodpovídá. Charakteristické je utvoření páru a jejich dětí, tedy párová monogamická rodina, nebo-li *nukleární rodina*.

Nukleární rodina není společensky izolována. Naopak může být považována za místo setkávání a jakýsi styčný bod v příbuzenské síti. Manžel a manželka vyrostli v odlišných *orientačních rodinách* a nyní vytváří svou vlastní *prokreační rodinu*. Ta bude orientační rodinou jejich dětí. Přitom nevytvářejí pouze nukleární rodinu, ale spojují dvě další. Manželství jejich potomků a později dětí jejich dětí příbuzenský okruh ještě rozšíří. Stále je základní ekonomickou jednotkou (převažuje kulturně daná dělba práce), důležitou jednotkou ekonomické produkce, primární jednotkou spotřeby a distribuce životních potřeb (jídla, oblečení, hraček). Jedním z nejhlubších důsledků, které měla průmyslová revoluce na nukleární rodinu, bylo drastické omezení její výrobní funkce. V rámci nukleární rodiny existuje ve většině společností vztah

vzájemné závislosti a spolupráce. Jedná se většinou o spolupráci bez přísného počítání a očekávání rovnosti v tom, co pro sebe jednotliví členové dělají **(42)**. V průběhu modernizace se sice nukleární rodina stala méně závislou na rodině širší, ale o to více závislá na státu. Ten převzal některé z jejích funkcí (výchovnou, péči o nemocné členy rodiny, atp.). V důsledku toho bylo nezbytné vytvořit záchrannou síť pro případ materiálního, zdravotního či psychického ohrožení rodiny **(41)**.

Do pracovního poměru vstupovalo téměř veškeré práceschopné obyvatelstvo včetně vdaných žen, a to i matek malých dětí. Současně společnost vytvářela, zvláště v době normalizace od počátku 70. let, mladým lidem takové podmínky, které i při zaměstnání obou rodičů usnadňovaly založení rodiny a péči o děti:

- prodlužující se mateřská dovolená,
- rozvinutá síť jeslí a mateřských škol, včetně družin při základních školách,
- dotované ceny potravin a dětského zboží, služeb aj. **(10)**.

Součástí sociálního systému byly i výhodné novomanželské půjčky, poskytované novomanželům mladším 30 let. Byly jedním z důvodů, proč před rokem 1989 uzavírali mladí lidé manželství. Dalším důvodem bylo přednostní přidělení bytů pro mladá manželství s dětmi. Nedostatek bytů byl problémem i minulého režimu. Do konce 60. let byla bytová výstavba na velmi nízké úrovni a zlepšení nastalo až v 70. letech minulého století. Po roce 1975 však začala opět klesat až na minimum 13 tisíc v roce 1995, přičemž polovinu z toho činila individuální výstavba.

Manželství tedy přinášelo určité materiální výhody **(44)**. Byla to politika vytváření sociálních jistot se záměrem odvádění mladých lidí od angažování se v politické činnosti **(10)**. Komunistický stát se snažil manipulovat i demografický vývoj. Sociální politika byla zaměřena na podporu sňatečnosti a porodnosti podle nevyslovené zásady „čím dříve, tím lépe“. Relativní úspěch této snahy byl dán tím, že zrušení tržní ekonomiky znamenalo v soukromé sféře ústup ke starým mechanismům mezigenerační závislosti. Matky měly objektivní zájem stát se babičkami co nejdříve. Mít včas volné ruce pro pomoc s vnoučaty a zbývající roky pro zabezpečení vlastních rodičů, kteří se mezitím dostali do stařeckého věku a potřebovali podporu **(69)**.

Po 2. světové válce probíhal na Západě významnější baby boom oproti Východu, ale v České republice se začala podoba rodiny měnit až v 90. letech minulého století. V důsledku změn demografického vývoje (od roku 1994 přirozený úbytek obyvatel) se naše republika přiblížila k západním zemím (44).

1.1.3 Rodinné chování po roce 1989

Pro vývoj rodinného chování v České republice po roce 1989 jsou charakteristické dva trendy, oba spojené se zakládáním rodiny. Každým rokem u nás:

- **ubývá sňatků**
- **rodí se méně dětí.**

Pro vysvětlení tohoto vývoje jsou významné tři skutečnosti:

- z minulého režimu zděděná deformace české populační struktury,
- zvýšená nabídka možností seberealizace jednotlivce,
- tísnivá situace na trhu s byty.

Tato omezení, třebaže navzájem nezávislá, působí stejným směrem a vedou k proměně populačního klimatu. U značné části mladé generace se projevuje dvěma odklady. Odkladem v **zakládání nových domácností** a odkladem v **rozhodování o prvním dítěti**. Věk, v němž mladí lidé uzavírali sňatek, jakož i věk prvorodiček byl u nás dříve nepřirozeně nízký. Jeho zvýšení nás tak vrací zpět do Evropy (69).

Přechod od moderního k postmodernímu uspořádání rodiny se vyznačuje především uspořádáním vzájemných vztahů. Důraz je kladen na jedince, protože si to společnost vyžaduje. Mnozí mohou odmítat manželství jako instituci, která by jim bránila v seberealizaci. Již nechtějí být pouhým členem určité skupiny, ale potřebují mít pocit, že jsou stále sami sebou (61). Pro mladé lidi přestalo být manželství zárukou spokojenosti. Rovněž v profesním životě se spíše uplatní flexibilní pracovník, který nemusí brát ohledy na rodinu. Ta může být chápána jako omezení svobody. Přestože střední generace (mezi 30 – 59 lety) nesezdaná soužití toleruje, většina lidí starších 60 let však i nadále odmítá jakoukoli formu nemanželské kohabitanace.

Jestliže v 70. letech minulého století bylo manželství uzavíráno především z materiálních důvodů, tak naopak v 90. letech se stala ekonomická samostatnost

nejdůležitější podmínkou při rozhodování o vstupu do manželství. Samostatné bydlení je považováno jako projev ekonomické nezávislosti na rodičích a více preferováno nesezdanými páry nežli manželi. Na druhou stranu bytová situace v České republice (přestože ve druhé polovině 90. let vlivem výstavby finančně náročných rodinných domů došlo k jejímu zlepšení) bývá jedním z důvodů pro odložení sňatku. Na finanční zajištění a vyřešení bytové situace je mladými lidmi kladen větší důraz nežli na dokončeném vzdělání. Většina lidí rovněž překvapivě zastává názor, že případný rozvod je potřeba zvažovat z pohledu dopadu na majetkové poměry a životní úroveň, ale udržovat manželství kvůli dětem nepovažuje za správné. Znamená to tedy, že majetek je pro ně důležitější nežli dopad rozpadu rodiny na děti? Rodinné chování po roce 1989 je tedy charakteristické změnami:

- ve sňatečnosti,
- porodnosti,
- rozvodovosti.

Změny proběhly též u hodnotové orientace. Sňatek přestal být předpokladem vzniku rodiny (44). Nové poměry, které nastaly po roce 1989, umožnily mladým lidem cestovat, studovat a podnikat. Zejména v cestování pociťovala naše mládež velký dluh. Pro podnikání byla první polovina 90. let jedinečnou bonanzou, jelikož lidé přicházející do světa obchodu jako první se ocitali na trhu s nepatrnou konkurencí. Získávali tak velký náskok a konkurenční výhody proti těm, kteří tento nástup nových možností zaspali (69).

1.1.4 Změny v uspořádání rodinného života

Jestliže se přesouváme do fáze postmodernity, dráha sociálního vývoje nás odvádí od institucí modernity směrem k novému a odlišnému typu sociálního řádu. Kromě obecného životního pocitu v období výrazné odloučenosti od minulosti má tento pojem obvykle jeden nebo více významů. Důležitý je ucelený obraz historie a určení našeho místa v ní (16).

Rodina v padesátých letech představovala rodiče žijící společně se svými manželskými dětmi. Otec byl živitelem rodiny a matka celodenně pečovala o děti a

domácnost. S tímto způsobem rodinného života se nyní setkáváme jen výjimečně. Nastaly však další významné změny. Zvýšil se podíl nemanželských dětí, počet lidí žijících osamoceně. Důležitosti nabyly vazby rodiče k dětem i k ostatním příbuzným. Postupně, jak ubývala ekonomická role rodiny a základem svazku se stávala láska, základem rodiny se stával pár bez ohledu na to, zda manželský či volný (tzv. nesezdaný). Pár je jednotkou založenou na intimitě nebo emocionální komunikaci, což ani v dobrém manželství nebylo základem. Základem páru však je. Prostředkem utvoření svazku se stala komunikace a následně hlavním důvodem k jeho trvání. V současné době se neptáme na stav (vdaná či ženatý), zajímá nás vztah. Ještě v šedesátých letech v tomto smyslu o vztahu nikdo nemluvil. Manželství bylo závazkem, což dosvědčuje množství sňatků uzavřených z důvodu otěhotnění partnerky. Na neprovdané ženy a staré mládence pohlížela společnost s despektem. Manželství bylo něčím, s čím se v životní etapě každého člověka počítalo **(15)**.

Při uzavření tradičního manželství byl dodržován určitý postup. Nejprve došlo k seznámení, poté k poznání, že je to ten pravý partner pro život a následovalo zasnoubení. Pár dal veřejnosti najevo, že k sobě patří. Ke svatbě zatím nedocházelo. Oba čekali na vhodné postavení v zaměstnání a dostatečný příjem ekonomických prostředků. Rovněž bylo důležité zabezpečení bytového zázemí, kam se obvykle ihned po svatbě stěhovali, začali spolu sexuálně žít a zakládali si rodinu. V netradiční společnosti tomu bývá mnohdy obráceně. Manželství ztratilo monopol na sexuální život. Asi polovina párů neuzavírá sňatek, dokud není partnerka těhotná. Sice spolu sexuálně žijí, ale nemají důvod uzavírat manželství. Důvodem bývá otěhotnění partnerky. Novomanželé obvykle nevlastní žádný byt a často bývají finančně závislí na podpoře svých rodičů **(41)**.

Poslední dobou se význam manželství pro většinu lidí změnil. I nadále může ukazovat na stabilitu vztahu pro veřejnost, ale základem života v páru přestal být. Během posledních generací se změnil i přístup k dětem a postavení dětí v rodině se vlastně úplně obrátilo. V tradiční rodině znamenaly děti především ekonomický přínos, zatímco pro dnešní rodiče se staly spíše finančním břemenem. Pro rodiče začaly být vzácnější, což je důsledek možnosti volby. Rozhodnutí rodičů děti mít bývá

vedeno především citovými a psychickými potřebami. Vzájemné vztahy mezi rodiči a dětmi se zcela změnily, ale i nadále by neměly být úplně rovnocenné. V zájmu obou stran by měli mít rodiče nad dětmi určitou pravomoc, kde by autorita rodičů byla založena na nevyslovené dohodě. Nyní je kladen důraz na demokracii a i děti začaly uplatňovat právo říkat nahlas své názory. Tedy i odmítovat **(15)**.

Sexuální život začínají mladí lidé mnohem dříve, nežli generace před nimi. Jsou mezi nimi rozdíly podle typu školy, kterou studují. Čím nižší vzdělání, tím dříve a ve větší míře začínají vést sexuální život. V postmoderní společnosti se mladí lidé začali pomalu, ale s jistými obměnami, vracet k odpovědnějšímu přístupu. Prvotním se stalo studium, ekonomické zabezpečení a pracovní zajištění. Svou roli zde sehrálo otevření hranic a možnost volného cestování. Ženy přestaly do manželství pospíchat. Získaly sebevědomí a potřebu prosadit se na pracovním trhu. Tam nebyl dosud vytvořen dostatečný prostor ani čas starat se o rodinu a děti. Začal se zvyšovat věk matek, protože před narozením prvního dítěte je důležité vyřešit zaměstnanecké, finanční i bytové poměry **(41)**.

1.2 Postavení rodiny v postmoderní společnosti

Společností rozumíme trvale sounáležitou skupinu lidí, kterou spojuje jistá představa chování a mravů, společná minulost a tradice. Dále i fyzická blízkost a množství skutečných setkání. Často také sdílené cíle, hodnoty a obvykle i jazyk, jako nejdůležitější prostředek komunikace. Rozsah skutečných nejbližších společností se obvykle shoduje se státem. Ten by měl sloužit k organizaci společnosti a její ochraně. Fungující a prosperující občanská společnost je základem demokracie **(1)**.

Teprve v sedmdesátých letech minulého století došlo ke zvýšenému zájmu o rodinu, jako počátek různých vývojových změn a psychických procesů dítěte. Dosud se veškeré studie psychologů soustřeďovaly pouze na jedince (bez zájmu o okolí, ve kterém vyrůstá) a rodině nepřikládaly žádný význam. Začaly vznikat teorie o manželských a rodinných vztazích, včetně sourozeneckých. Přitom je rodina primárním prostředím, které obklopuje a motivuje člověka, a to od narození až do smrti **(54)**. Přestože jsme si vědomi sociálních neduhů, většina neupoutává na sebe

pozornost, aby se vyhnula nepříjemnostem. Tímto způsobem se žije po celé generace. S pocitem, že za vše může společnost. Přirovnání k zahrádce, kdy se nejdříve zbavujeme plevele, abychom měli čistou půdu pro osev rostlin, je zde na místě. Pouhým ostříháním lístečků bude plevel růst i nadále, protože problém je již v kořenech. Taktiku špatného zahrádkáře zaujala i naše společnost. Nemalé finanční prostředky jsou vynakládány na léčby alkoholismu, nikotinismu, rakoviny či dalších civilizačních onemocnění. Méně již na prevenci. Abychom měli zdravou společnost, bude nutné umět se dobře postarat o naše děti, aby jejich populace byla zdravá a předávala své dispozice dál. Není to pouze na rodičovské odpovědnosti, i když jejich úloha je nezastupitelná, ale na odpovědnosti nás všech. Na žádné škole nezískáte znalosti týkající se rodičovství, přestože je tato profese nejdůležitější ze všech. Výchova dětí probíhající v institucích selhala, mnohdy byl poškozen fyzický i psychický vývoj dítěte a adoptivní rodiče nebývají vždy nejlepší náhradou. Dítě bude často upřednostňovat biologické rodiče (přestože se k němu nechovali dobře), před sebehodnějším adoptivním rodičem. Ten bývá pro dítě cizím člověkem **(49)**.

Společenské instituce jsou na sobě silně závislé. Rodina závisí na ekonomice, ta na politice a naopak. Vše pak na ekologii a dalších institucích sociálního života. Ani vývoj tohoto celku není určován zevnitř, ale závisí na vnějších vlivech. Především na vývoji ostatních společností kolem. Životní prostředí udává kvalitu života, vitalitu populace a reprodukční ambice. Povahu rodinného chování určuje také zdravotní stav populace. V posledních letech nezanedbatelně poklesla novorozenecká a kojenecká úmrtnost. Zato stoupl počet umělých přerušení těhotenství, což se před sto lety nepraktikovalo. Proces přirozené probírky přešel z rukou přirozené smrti do rukou vlastních. Zlepšením lékařské péče, zdravějším způsobem života, přístupem ke kojení i zlepšením hygienických poměrů (kanalizace, pitná voda) se zajisté snížila i úmrtnost. Ve středověku byl průměrný lidský věk kolem třiceti pěti let, v současnosti se umírá nejčastěji kolem sedmdesáti let. Smrt pro nás zabstraktněla. Málokdo z nás má možnost vidět svého blízkého umírat a být při něm v jeho poslední hodině. Tato služba byla přenechána zdravotní službě **(41)**. Civilizační choroby mají nepříznivý vliv na zvyšující se obtíže v reprodukčním procesu. Rizikové těhotenství lze

považovat též za civilizační chorobu a nemocnost žen bývá o pětinu vyšší než u mužů. Tím, jak se společnost soustředila pouze na některé články společenského rozvoje, došlo k porušení rovnováhy celého reprodukčního procesu. Následkem toho i k narušení zdraví. Zejména mladí lidé by měli pečovat o své zdraví a zabezpečit reprodukci zdravé populace **(41)**.

Kvalitní rodinný život je důležitý i pro společnost. Měla by se postarat o rozvoj všech dětí. Tato investice se vrátí v podobě dospělých lidí, kterým nebudou cizí slova jako je etika, morálka. Získané vědomosti a znalosti využijí ve prospěch celé společnosti. Záleží na rodinné výchově a prostředí, ve kterém se dítě pohybuje. Z této rodiny odchází jako dospělý jedinec a odnáší si s sebou vše potřebné pro další život ve společnosti. Špatná výchova vede k rozvoji jedince bez základních společenských předpokladů, který nedokáže se svým okolím komunikovat. Má zažitě negativní vzorce chování, uznává pouze své hodnoty bez ohledu na ostatní a společnosti spíše škodí **(52)**. Pomoc státu je důležitá a někteří rodiče bez ní nejsou schopni zajistit rodině dostatečný příjem (43 % rodin se čtyřmi a více dětmi, 13 % rodin se třemi dětmi a 5 % rodin se dvěma dětmi se dostává pod hranici životního minima). Vícedětných rodin, které by byly ohroženy chudobou, je dalších 40 % a dalších 20 % jsou rodiny se dvěma dětmi **(12, 13)**. Je třeba zajistit nejen zdraví obyvatelstva, ale také bytovou dostupnost, aby lidé měli k založení rodiny dostatečný prostor. Rozmach nových technologií by měl lidem ušetřit čas strávený pracovním procesem a umožnit jim získané množství času věnovat svým rodinám a mimopracovním aktivitám **(41)**.

Rodinnou politikou se zabývá i Senát ve spolupráci s Národním centrem pro rodinu v Brně. Každoročně pořádají konference zaměřené na problematiku rodiny:

- 1999 byla uspořádána konference s názvem „Končí éra rodiny, nebo je rodina budoucností společnosti – Praxe a perspektivy rodinné politiky“,
- 2000 konference s podtitulem „Rodina – zdroj lidského kapitálu Evropy XXI. století“,
- 2001 s názvem „Normativní základy rodinné politiky – co by stát mohl a měl v rámci rodinné politiky dělat a co ne“,
- 2002 se žádná konference nekonala,

- 2003 s podtitulem „Fungující rodina – základní zdroj dlouhodobé ekonomické prosperity státu“,
- v lednu 2004 uspořádalo Národní centrum pro rodinu mezinárodní seminář „Motivačně zaměřená personální politika v podnicích – zahraniční zkušenosti se slučitelností profesní a rodičovské role“,
- v květnu 2004 mezinárodní konference s podtitulem „Rodina z perspektivy dětí – chudoba jako objektivní a subjektivní problém“,
- v dubnu 2005 se uskutečnila VI. Mezinárodní konference s podtitulem „Rodinná politika jako nástroj prevence sociálního vyloučení“,
- 23. 2. 2006 se v Brně konala Mezinárodní konference s názvem „Přínos žen pro podniky“.

Účastníci se shodli, že rodina je ve složité situaci a není společností doceňována. Kladou se vysoké nároky na výkonnost, soběstačnost, vzdělávání a vysoký životní standard, ale nastávají problémy s bydlením a snížením životního standardu pro rodiny s dětmi (horší uplatnění matek na trhu práce). Není ucelená koncepce rodiny, pouze pozůstatek veřejného zájmu v podobě dávek a mateřské podpory z dob minulých. Původní soudržnost rodiny neexistuje. Převážná část funkcí rodiny přešla na stát, který přebírá mimo jiné i péči o děti, seniory a nemohoucí. Systém sociálního pojištění neodpovídá aktuální situaci (populace stárne, porodnost klesá). V důchodovém věku bývá finančně lépe zajištěn ten, který se věnoval kariéře (získal vyšší příjmy) a nemusel se postarat o děti. Více lidí se rozhoduje pro samostatné bydlení bez partnera a rodiny, což bude mít vliv na budoucnost celé společnosti **(80)**.

Národní zpráva o rodině je stěžejním materiálem, ze kterého vychází MPSV při řešení dalších problémů rodiny. Z této zprávy bude vycházet koncepce rodinné politiky. Uvádí, že „rodina v nejširším pojetí je chápána jako celek rozličných konstelací takové formy života, která obsahuje minimálně dvougenerační soužití dětí a rodičů, má trvalý charakter a vykazuje pevné vazby mezigenerační a vnitrogenerační solidarity. Rodina jako sociální celek spojený na základě příbuzenské mezigenerační vazby je sociální institucí, která jako taková existuje v každém kulturním prostředí a na konkrétních formách rodinného soužití přítomných v čase a prostředí“ **(76, 77)**.

1.3 Funkce rodiny a jejich aplikace v rodinném chování

Všechny základní sociální vztahy se projevují právě v rodině. Vztah k vnějšímu prostředí, jelikož zajišťuje ochranu před napadením a bydlení, vztah reprodukce, první dělba práce mezi ženou a mužem a v ekonomickém směru pak zajištění finančních prostředků pro uspokojení potřeb všech členů domácnosti (dříve to býval podíl na sběru rostlin, lovu nebo společné výrobě). Jestliže si z původní rodiny převezmeme pozitivní vzorce chování, předáváme je dále i svým dětem. V případě, že jsme nebyli s výchovou rodičů spokojeni a jejich chování nám vadilo, snažíme se chovat přesně opačně. Jelikož nemáme s tímto typem výchovy žádné zkušenosti a nepřevzali jsme tedy žádné vzorce výchovy, neumíme si mnohdy v určitých situacích poradit **(5)**.

Dítě si do života odnáší představy o rodině, povolání a hodnotách. Během svého života tyto představy přehodnocuje a ponechává si pouze takové hodnoty, které považuje za pozitivní. Posléze je předává dále svým potomkům. Rodina je velice důležitá nejen pro správný vývoj dětí, ale i pro rodiče. Udává jim smysl života a dává možnost přehodnotit své životní hodnoty. Dospělý člověk najednou zjistí, že je pro něj důležitější jiná osoba než on sám, že má o tohoto druhého člověka větší starost, nežli o sebe. Také od svého partnera se naučí jiným hodnotám a odnaučí se sobeckosti. Od svých dětí pak získává náhled na své vlastní dětství a umožňuje mu odčinit chyby, kterých se dopouštěli jeho rodiče na něm. V rodině se odkládají role veřejné a umožňuje se být otevřeným, uvolněným, dávat průchod svým citům, zejména radosti i smutku **(40)**. Rodinu lze přirovnat také k ostrovu. Zpočátku jej obývají dva lidé, kteří se rozhodnou žít spolu na jednom místě. Tento ostrov postupně zabydlují. Dávají mu smysl a tvar, pečují o něj a utvářejí si k němu vztah. Zahajují spolu něco nového a začínají vytvářet historii nové rodiny, předávají do nově vzniklého útvaru své charisma a oba kousek ze sebe. Jejich snahou je vytvářet vhodné ovzduší vyjadřující pocit domova, ve kterém se oba mají cítit bezpečně. Důležité je vytvoření hranice rodiny, která má umožnit integritu a vymezit spojení s okolím. Rodina zde má fungovat jako ekosystém a postupem času se vyvíjet podle podmínek a vlivů, které na ni působí.

Rodina musí plnit čtyři základní funkce. Pokud nedokáže jednu funkci plnit nebo funkce bývá porušena, pak se hovoří o disfunkční rodině. Jestliže není schopna plnit žádnou funkci, jedná se o rodinu afunkční.

Funkce rodiny je především:

- **biologicko – reprodukční** pro zajištění reprodukce potomstva a sexuálního uspokojení mezi partnery,
- **ekonomicko – zabezpečovací** - zde se projevuje zejména životní úroveň,
- **socializační** pro formování osobnosti dětí, zabezpečení sociální a kulturní kontinuity,
- **emocionální** pro zajištění vzájemné jistoty, respektu a uspokojování vzájemné citové potřeby.

Pro společnost je důležitá funkce socializační. Poslední dobou bývá spíše nahrazena materiální kompenzací dítěte **(50)**.

1.3.1 Funkce biologicko – reprodukční

Jedním z nejuvzněšenějších úkolů lidstva vždy bylo zrození nového človíčka a jeho výchova. Není však řečeno, že každý dospělý lidský jedinec musí předávat své geny dále prostřednictvím svých dětí. Každý však musí nést společnou odpovědnost za příští generaci **(7)**. Těhotenství bývá považováno za nejdůležitější období života ženy a většina žen teprve mateřstvím nalézá skutečný smysl svého života **(70)**. Reprodukční funkce je hlavním smyslem rodiny i z hlediska udržení lidstva. Rodina je prvním modelem společnosti, se kterým se dítě setkává. Je zprostředkovatelem tradic dalším generacím. Formuje osobní vývoj dítěte podle svého hodnotového žebříčku a předává mu své zvyky a návyky získané od svých rodičů i svými životními zkušenostmi **(40)**.

Již ve druhé polovině padesátých let se rozšířil model dvoudětné rodiny, který přetrvával až do počátku let devadesátých. Rodina se dvěma dětmi dodnes představuje pro českou populaci nejrozšířenější ideální typ rodiny s dětmi vůbec. Při nízké úrovni antikoncepce se často plánovaný počet dvou dětí udržoval pomocí interrupcí **(10)**. V loňském roce z celkového počtu žadatelek požádalo 35 % žen se dvěma dětmi o

předčasné ukončení těhotenství. V současné době se na zvýšeném počtu těhotenství a rodičovství začíná projevovat podíl třicetiletých žen narozených v populační vlně poloviny sedmdesátých let minulého století. Většina gynekologů se domnívá, že ideální biologické podmínky pro bezproblémový průběh těhotenství jsou u žen o několik let mladších (79). Partneri se dnes rozhodují pro jedno, maximálně dvě děti. V poslední době přibývá v rodinách více tzv. jedináčků, jelikož druhé dítě přichází na svět v době, kdy se prvorozený sourozenec chystá zaujmout místo ve školní lavici nebo je již dokonce ve věku dospělosti (40).

V rodinách mohou nastat tři komplikující situace:

- starší rodiče,
- mladí rodiče,
- bezdětní.

Výzkumy ukázaly, že děti **starších rodičů** mívají ve škole lepší prospěch a jsou vybaveny znaky stability a rozvážnosti ze vztahu svých rodičů. Bývají také finančně lépe zajištěni. Vyšší věk partnerů přináší riziko biologické, zejména pokles plodnosti. Na základě statistik je u žen zjištěn již od třicátého roku věku, u mužů pak po čtyřicítce. Ženy ve věku 19 – 26 let mají poloviční (50 %) pravděpodobnost otěhotnění při pohlavním styku v nejplodnějším dni menstruačního cyklu, zatímco u 27 – 34 leté ženy tato šance klesá na 40 % a u 35 – 39 leté na méně než 30 %. Úspěšnost metody umělého oplodnění je závislá na věku ženy. Lékaři mohou ženám po čtyřicítce zvýšit šanci na otěhotnění doporučením oplodnění vajíčka mladší ženy místo těch jejich. Takovéto oplodnění však u některých párů dokáže narazit na morální a etické problémy. Dalším biologickým handicapem těhotenství u starší ženy je vyšší riziko vrozených vývojových vad a porodní komplikace. Pro čtyřicetiletou ženu představuje riziko početí dítěte s Downovým syndromem 1 : 84. U dvacetileté ženy je poměr daleko příznivější, a to 1 : 1465. Po třicátém pátém roku přibývá riziko mimoděložního těhotenství, vysokého krevního tlaku či těhotenského diabetu, od čtyřicátého roku se pak riziko dále zvyšuje (66).

V České republice je počet **nezletilých matek** v průměru dva tisíce ročně. Nejmladší české mamince (za posledních pět let) bylo dvanáct let. Dle vyjádření Petra

Šmolky, rodinného poradce, nejsou zdravotní rizika u mladých maminek největším problémem. Větší problém představuje rozpad partnerství, ke kterému většinou dochází ještě před narozením dítěte (maximálně do pěti až deseti let). Chybí totiž životní zkušenosti a partneři nedokáží odlišit podstatné od nepodstatného, což právě vede k ukvapeným rozhodům. Dalším důvodem bývá pocit, že si ještě nic neužili a mají v životě co dohánět. V době narození dítěte zažívají partnerský, rodičovský i profesní start najednou. K výchově dítěte jim chybí určitá dávka trpělivosti a rodičovství vnímají po čase spíše jako oběť. Ve většině případů čelí také tlaku rodičů, kteří je stále ještě berou jako své děti a mnohdy jim nabízejí nevyžádanou pomoc. Za kladnou stránkou jejich výchovy a přínosem pro děti lze považovat, že nebývají tolik úzkostní jako starší rodiče (62).

Jedním z důsledků zhoršování životního prostředí bývá snižující se schopnost plodnosti, avšak platí to pouze pro některé geografické oblasti. Vysvětlením může být skutečnost, že míra neplodnosti je sice pořád stejná, ale lidé se k početí staví jinak než dříve. Stále více žen oddaluje narození dítěte do pozdějšího věku, jelikož čekají na stabilního partnera a přiměřené finanční zajištění rodiny. Ženy jsou sice zralejší, tedy i připravenější k výchově dítěte, ale se zvyšujícím věkem se snižuje již zmíněná schopnost otěhotnět. Navíc je zde i větší pravděpodobnost potratu (statistiky hovoří o 40 %). Důsledkem jsou **bezdětná manželství**. Pro ženy, které v dítěti vidí smysl a naplnění svého života, bývá zjištění neplodnosti velice bolestivé. Přestože věda a medicína i v tomto směru velice pokročila (například možnost umělého oplodnění), ne vždy je v tomto směru úspěšná. Je těžké si najít jiný smysl života a ne každému se to podaří. Řešením bývá zaměření na profesní kariéru, svého partnera nebo zaměstnání umožňující práci s dětmi. Mnoho párů se rozhodne pro pořízení domácího zvířátka, kterému věnuje veškerou svoji lásku a starostlivost (30). V loňském roce zažádalo z celkového počtu žadatelek o předčasné ukončení těhotenství 27 % bezdětných žen. Přitom samovolné potraty činily 30 % všech předčasně ukončených těhotenství a jejich počet je v poslední době relativně stabilní (79).

1.3.2 Funkce ekonomická

Zatímco v minulosti byla rodina výrobní jednotkou, v současnosti se uplatňuje ve společném hospodaření. Jedná se o ekonomické zabezpečení dětí a mezi manžely či partnery. Často bývá i otázkou životní úrovně. Rodiče nemají dostatek času na své děti a proto je kompenzují materiálně (drahými dárky, značkovým oblečením). Pod pojmem *hospodářící domácnost* si můžeme představit osoby, kteří spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby. Jde o trvalé spotřební společenství těchto osob, které není závislé na tom, zda jsou navzájem osobami blízkými **(1)**. Společným rysem je užívání bytu, vaření, každodenní nákupy, dělba domácích prací a péče o děti. Je primární buňkou, která ovlivňuje každodenní život lidí a tímto každodenním životem je také utvářena **(13)**.

Největší výdajovou položkou rodinného rozpočtu bývají spotřební výdaje. Z tohoto důvodu i ve statistice sledujeme *chování rodin v oblasti spotřebních výdajů*. Podíváme-li se na spotřební vzorce chování, zjistíme, že do roku 1997 se v České republice pohyboval výdaj za potraviny asi ve 30 % a teprve v roce 1999 poklesl na 23,71 %. Reálné měsíční výdaje klesaly u masa, mléka a mléčných výrobků a naopak vzrostly u ovoce a zeleniny. Na začátku 90. let i k nám pronikl zdravější způsob stravování. Tento typ výživy bývá prosazován zejména u domácností s vyššími příjmy, vyšším vzděláním a nižším věkem. Zejména mladší lidé si uvědomili, že nesou odpovědnost za své zdraví a je důležité věnovat větší péči při výběru potravin. V oblasti bytové politiky došlo k náhlému snížení financování bytové výstavby státem, ale z dob komunistických přetrvala legislativní ustanovení týkající se nájemného (regulace nájemného, ochrana nájemníků). Na druhé straně se v této oblasti otevřela cesta soukromým investicím. Výdaje za obuv a oděvy poklesly v letech 1990 – 1997 z 12,35 % na 5,46 %, v roce 1999 vzrostly na 6,82 %. Toto snížení lze brát jako dočasnou kompenzaci za zvýšení nezbytných výdajů za potraviny a bydlení. Výdaje na volný čas zůstaly stále na stejné úrovni, přesto i zde se začaly projevovat sociální rozdíly mezi jednotlivými domácnostmi. Zvýšily se výdaje na dopravu a osobní potřeby (i z důvodu rostoucího podílu placené lékařské péče a výdajů na léky). Vznik second-hand obchodů a možnost nákupu levného stánkového

zboží pomohl mnoha rodinám v poklese výdajů za některé spotřební zboží. V průběhu 90. let došlo k rozdílu ve výdaji na bydlení mezi bezdětnými rodinami a rodinami s dětmi, kdy výdaje na bydlení vzrostly u bezdětných rodin od roku 1990 do roku 1997 z 87 % na 132 % navýšení oproti rodinám s dětmi **(37)**.

Vybavenost českých domácností od poloviny osmdesátých let vzrostla. Vlivem postupujících technologií se přecházelo k obměně starého typu za nový, zejména u televizorů výměnou černobílého za barevný, zakoupením automatické pračky a ledničky s mrazničkou či mrazničky. Nejvyšší vzrůst poptávky byl zaznamenán u fotoaparátů, kde se projevila možnost cestování do zahraničí a otevření trhu po roce 1989. Naopak snížení nastalo u prodeje šicích strojů, kde jedinou možnost vybočení z konfekce v osmdesátých letech nahradil v současnosti široký výběr textilního zboží, a to od stánkových prodejců až po značkové luxusní butiky. Vlastnictví chat a chalup zůstalo téměř na stejné úrovni, vzrůst byl zaznamenán pouze o 2,2 % **(13)**.

1.3.3 Funkce socializační

Socializační funkce je ze všech funkcí nejdůležitější, protože pokud zklame, selhávají i ty ostatní. Pokud je v rodině tato funkce špatná, dítě si nedokáže osvojit základní společenské hodnoty a normy. Důsledkem bývá často delikvence. Socializační proces je nepřetržitý, začíná zplozením a končí smrtí. Jedná se o proces zespolečenštění a první proces personalizace, tedy vytváření jedinečné osobnosti jedince (stejnými osobnostmi nejsou ani dvojčata). Především spočívá ve výchově a vzdělávání dětí, předávání kulturních hodnot, tradic a pro formování životního stylu. Děti se nejprve setkávají s jednotlivými členy domácnosti, jejími přáteli a sousedy. Tím se zapojují do komunity **(51)**.

Dítě je výrazně sociální bytost a sociální chování je součástí jeho biologické výbavy. Od narození má silnou motivaci být co nejbližší matce, která je v dětství zdrojem jistoty. Musí se adaptovat na sociální prostředí a přijmout společenské normy chování, životní styl, hodnoty a utvořit si vlastní sebepojetí a identitu ve společnosti. Zároveň každý jedinec toto prostředí určitým dílem ovlivňuje. Při procesu socializace dosahuje lidský jedinec určitého sociálního statusu a sociální pozice, které závisí na

vrozených (genetických) a získaných vlastnostech. Přijímá také určitou sociální roli, která je dynamickým aspektem statusu, je proměnlivější a odpovídá úrovni dosaženého věku a zdravotního stavu. Projevuje se zde účast člověka na společenském dění (53). Osobností se jedinec stává postupným rozvojem psychiky a sociálního osvojování. Je biologickou, psychickou a sociální jednotou. Teprve socializací se mu od společnosti dostává sociálního dědictví jako součásti kultury. Proto je velice důležité, v jakém prostředí člověk vyrůstá a jací jedinci na něj společensky působí. Tuto společnost si dobrovolně nevybral, jelikož se do určité sociální skupiny již narodil. Z tohoto důvodu je socializace určitým způsobem sociální manipulací. Sociální zrání jedince lze chápat jako komplex vývojových změn v chování a vědomí, které jsou v souvislosti s měnícím se postavením ve společnosti (51).

Rodina i nadále zůstává nejvýznamnějším opěrným bodem a nejpříhodnějším místem pro socializaci člověka. Důležité jsou vztahy mezi členy, se zvláštním zřetelem ke vztahům mezi manželi nebo partnery. Dále pak prostor vytvořený pro rozvoj individuality každého člena rodiny a hodnotu individuální autonomie. Na jedné straně si jednotlivci chrání svoji individualitu, ale na druhé straně se rodina stává vedlejším nástrojem státu, který reguluje vztahy členů rodiny. Postupně se začíná zvyšovat distance rodiny od orientační rodiny a širšího příbuzenstva. Rysy, které byly charakteristické pro rodinu 19. století, nacházíme i ve století dvacátém. Zjevná bývá postupná proměna týkající se privatizace rodiny, což je dáno kladením důrazu na kvalitu mezilidských vztahů a také socializace rodiny, jelikož do ní stále více zasahuje stát (53).

1.3.4 Funkce emocionální

Emoce jsou vyjádřením určitého pohnutí, dojetí, vzrušení, nálady, citu, afektu či vášně (34). Bývají přirozenou výbavou každého člověka, ale rozvíjejí se či utlumují podle prostředí, ve kterém vyrůstá a které ho obklopuje. Projevují se především při rozrušení účastníků. Nejčastěji změnami tepu a dýchání, svalovým napětím ve tváři, nekoordinovanými pohyby rukou, tiky, vzrušivostí či útlumem myšlení a řeči, někdy i pláčem (1). Proto kromě primárních potřeb, jako je jídlo a teplo, potřebuje dítě i

stabilní prostředí. Tedy domov a přítomnost stálých osob, kterými jsou rodiče. Potřebuje citové zázemí, které je oboustranné. Rodiče a děti se navzájem potřebují i podporují. Samozřejmě se dostávají i do konfliktních situací, které společně řeší (40).

Po válce bylo zapotřebí obnovit průmysl i zemědělství a do práce musely nastoupit i ženy. Vznikl systém jeslí, mateřských školek a školní družiny. Děti byly vychovávány v kolektivu již od kojeneckého věku a citový vztah mezi nimi a rodiči (především matkou) nebyl právě optimální. Děti nejvíce potřebují jistotu ve vztazích ke svým blízkým. Mláďata zvířat nepřežijí ve volné přírodě, jestliže jim není nablízku rodič či skupina, ve které se narodila (na mláděti jim záleží a snaží se o jeho ochranu). Také u lidí vede k uspokojování psychických potřeb mateřská láska jako základní lidský vztah (39). Dítě, které v rodině vycítí stres a bývá vystaveno i tělesným trestům, přebírá tyto vzorce chování stejně jako drobné lži a lsti jako nutnost k jeho obraně a přežití. Podle toho se chová ke svému okolí i dále v dospělosti. Ten, kdo vyrůstá v rodině plné porozumění a lásky, předává totéž i dalším (35). Někteří rodiče mívají tendenci k přivlastňování dítěte, to lze nazvat spíše vydíráním než emocemi. Pro někoho rodiče představují oporu, pro jiného utrpení. Pro většinu dětí od každého něco (31).

Během života se setkáváme s lidmi, kteří nás inspirují a podněcují k vydání toho nejlepšího, co v sobě máme. Setkáváme se i s opačným efektem, tedy s lidmi, kteří nás psychicky ubíjejí a mohou nás i zničit. Bohužel naše společnost tento jev nevidí, nebo spíše nechce vidět. Těmto formám napomáhá pod záminkou tolerance. Perverzní násilí se v rodině předává po řadu generací a často uniká pozornosti ostatních nezúčastněných. Tito „rodiče“ tomuto jednání říkají výchova, ale činí z dítěte pouze podřízenou bytost bez vlastní vůle. Dítě vychovávané v takovéto rodině se nemůže nijak bránit a navíc považuje toto chování za přirozené. Manipulace s dětmi je snadná a děti ji nevnímají. Své rodiče většinou omlouvají, jsou k nim velice tolerantní, ochotny převzít jejich omyly na sebe. Vše jim odpouštějí. Citové vydírání a vydírání utrpením bývá prostředkem manipulace (21). Od rodičů se očekává, že se o své děti budou starat a plnit své povinnosti, totéž se očekává i od společnosti (49).

1.3.5 Kolektivní výchova versus výchova v rodině

Pokusy, které se prováděly od středověku až po současnost o přesunutí péče o děti na jiné skupiny, např. i na stát, nebyly lidmi přijaty. Pouze rodina tvořená rodiči, popřípadě i prarodiči, se ukázala jako jediná stabilní. Z tohoto důvodu se i všechny ostatní formy náhradní rodinné péče snaží podobat dvougenerační rodině **(40)**.

Výchova dítěte v rodině zejména v prvních letech života má pro jeho zdravý vývoj nezastupitelný význam, což potvrzují i zkušenosti České republiky z minulých let. Podcenění rodinného významu se projeví závažným ohrožením mladé generace a následky toho pak přetrvávají dlouho. Většinou je zapotřebí další výměny generací, aby se tyto chyby mohly za příznivých okolností napravit. Z obavy před nekontrolovatelným vlivem rodičů na vývoj a utváření osobnosti dítěte komunistická moc záměrně oslabovala vliv rodiny a její odpovědnost za výchovu dětí. Promítlo se to v počátcích tohoto režimu společenským nátlakem na matky. Byly přesvědčovány, že nemohou svým dětem nabídnout lepší výchovu, nežli kvalifikovaný personál ve státních zařízeních (s denním, týdenním či nepřetržitým provozem). Matky odcházely zpět do zaměstnání velice brzy po narození dítěte a péči o děti přebíraly školené pracovníce v jeslích. Namísto kojení se nabízela umělá výživa. Emoční poruchy projevující se kolem šestého věku dítěte byly důsledkem této ranné a nestálé péče. Důsledky kolektivní výchovy jsou patrné ještě v dnešní době, kdy takto vychovávané děti se staly rodiči nebo již prarodiči a jejich postoje utvářejí další generaci **(63)**.

Rodina by měla podporovat dítě ve zdravém sebevědomí a nastolit atmosféru vzájemné důvěry. Každý den by si rodiče měli najít dost času k tomu, aby si s dítětem pohovořili o jeho problémech nebo radostech, projevíli zájem o to, co celý den dělá či co ten den prožilo, jaké má dojmy **(60)**. Charakteristickým rysem rodiny je vzájemné uspokojování základních psychických potřeb, jejichž naplnění je potřebné ke zdravému a harmonickému vývoji dítěte i osobnímu zrání rodičů. Rodiče a děti se navzájem potřebují a doplňují. V rodině jsou děti bezprostředně svými rodiči motivovány a povzbuzovány v jejich identitě, mají pro ně jedinečný a nezastupitelný význam. Přestože v kolektivních zařízeních mohou pracovat výborní profesionálové, dětem nedokáží nabídnout tolik, co jejich rodiče. Neutvářejí si k nim úzký vztah, svou

povahou jsou ve formě služby. Vzájemný vztah mezi rodiči a dětmi se buduje a prohlubuje po celý život, je tedy dlouhodobý a přirozený, má své kořeny, svou minulost a také budoucnost. Každý rodič má předpoklady, že bude i nadále žít prostřednictvím svých dětí. Jedině v rodině se může dítě naučit určitým životním postojům, zejména rodičovství, odpovědnému partnerství a osvojování určených rolí. V kolektivní výchově nelze vyzvednout osobnost jedince takovým způsobem, jaký je možný pouze v úzké skupině, kterou je právě rodina (63).

Pro zdárný socializační vývoj dítěte je zapotřebí rozvíjet i socializační interakci mezi jeho vrstevníky. Již předškoláci se učí prosazovat své zájmy a kooperovat s ostatními dětmi, přestože zauímají jiný sociální statut. V období středního školního věku jsou jednotlivé skupiny dětí více diferencované a jsou jim již určeny relativně stálé role, které do budoucna ovlivňují průběh další socializace. V období puberty je pro dospívající jedince velmi důležitá akceptace svých vrstevníků. Začínají se oprošťovat od závislosti na rodičích a utváří si své normy a hodnoty. Při prevenci problémového chování dětí má největší podíl rodina, dále pak školní prostředí a socializační vlivy (60).

1.4 Mužská a ženská role v rodině

V českých zemích nalézáme kritiku rodiny devatenáctého století zřídka. Společnost byla v průměru chudší a ochranná funkce rodiny převažovala nad spory o rozhodování o rodinném majetku. Pro vývoj rodiny v českých zemích byl důležitý masový přesun od zemědělského k městskému typu v druhé polovině 19. století. Podle zákona byl za vesnickou rodinu odpovědný hospodář. Rozhodoval nejen o členech rodiny žijících pod jeho střechou, ale i o čeledi a rodinách svých podruhů, kteří neměli vlastní dům ani pozemek. Ve skutečnosti úspěch selského hospodaření závisel na práci všech, mužů i žen, dospělých i dětí. *Mužskou práci* řídil hospodář, *ženskou* hospodyně. V době návalu neodkladných zemědělských prací záleželo na každé ruce. Pracovní a organizační zdatnost sedláka a selky byla oceňována stejně. Ve městě se otci rodiny přestalo říkat hospodář a míra jeho zodpovědnosti neúměrně vzrostla. Často tak, že ho oddělila od ostatních členů rodiny. Pouze on vydělával peníze, za něž

se nakupovaly potraviny, platil nájem z bytu a pořizovaly se ostatní věci nezbytné k životu ve městě. Záleželo na jeho zdraví a pracovní schopnosti uživit rodinu. Ženská práce měla malou společenskou hodnotu, přestože jí bylo v městské domácnosti mnoho pořizováno. Úměrně k nízkému výdělku mělo i ženské zdraví nižší hodnotu **(11)**. V mnoha kulturách (stejně jako v minulosti kultury naší) zjišťujeme daleko větší rozdíly v právech, povinnostech a očekávaném chování mužů a žen. I v moderní demokratické společnosti, kde jsou si formálně, tj. z právního hlediska, muži a ženy rovni, se jejich role i status liší. Zejména pokud jde o očekávané chování. Dále i pokud jde o reálná, tedy nejen formálně uznaná, ale skutečně uplatněná práva. Přestože i v tomto ohledu dochází k většímu uvolnění, očekává se, že žena bude více pečovat o domácnost a hmotné zajištění rodiny bude především úkolem muže. Toto očekávání se odráží v modifikaci dalších rolí **(59)**.

1.4.1 Komplementarita

Gender studies zdůrazňují komplementaritu rolí obou pohlaví **(26)**. Komplementarita (schopnost se doplňovat) mužské a ženské role je v rodině stále zjevná. Dominantní postavení v této sféře má žena. Nově vytvořená rodina je většinou spojena s původní rodinou manželky (častěji pomáhá při výchově dětí či péči o domácnost). Volnějším vztah mívají děti spíše k otci. Nezajímá se tolik o jejich volný čas, kamarády, školu a méně zasahuje do volby povolání. Bývá to projevem poklesu jeho autority, která se projevuje především rozkazováním. Matka častěji žádá či prosí (slabší musí rozkazovat tam, kde silnější jen požádá). Navenek je otec stále uváděn jako hlava rodiny. Tématem rozhovoru s ním bývá především jen sport a politika. O situaci v současné rodině vypovídá úsudek, že muž žije v rodině ženy, která však s rodinou není spokojena **(41)**.

V naší společnosti zůstal v povědomí vztah matka – dítě. Jedině matka bývá představována za ideál mateřství a zárukou zdárného vývoje dítěte. Zejména v jeho ranném věku. Nikdo však neprokázal, že to nemůže být muž, který dítěti poskytne potřebnou péči. Něha se předpokládá pouze u ženy, u mužů předpokládaná není. Tak na to alespoň pohlíží široká veřejnost, která si pěstuje kult vzájemného pouta mezi

matkou a dítětem (43). V ideálním případě by se mateřské a otcovské role měly doplňovat. Otec dítě dokáže povzbudit a umožnit mu prozkoumávat okolí. Matka se naopak snaží dítě chránit a jeho nebezpečné aktivity spíše tlumí. Chlapci vyrůstající převážně mezi ženami mívají potíže se začleněním do skupiny vrstevníků. Jsou více závislí na spolužácích, vyhýbají se skupinovým sportům a v dospělosti neprojevují dostatek odpovědnosti. Dívky, které mají s otcem kladný vztah, jsou v partnerských vztazích sebejisté a lépe tyto vztahy navazují (28).

Dochází ke změnám rolí mužů a žen, mnohdy i k jejich prohození. Dříve bývaly ženy převážně v domácnosti nebo pracovaly na zkrácený pracovní úvazek, aby se mohly věnovat dětem a rodině. Muž rodinu zabezpečoval finančně. V současnosti k zachování určitého životního stylu jeden výdělek v rodině nestačí. Ženy se musí pracovně zapojit, aby byly pokryty veškeré náklady a zabezpečeny základní potřeby rodiny. Dělbá práce v rámci rodiny je daná především vzděláním a typem zaměstnání partnerů. Jestliže má žena lepší pracovní pozici a onemocní dítě v rodině, zůstává s ním většinou doma muž, jelikož je to finančně výhodnější. Převážně u heterogenních rodin zůstává doma s dítětem ten partner, který vykonává dělnické povolání. U homogenních rodin zůstává doma především žena. Neplacená práce v domácnosti je nedoceňována, ba i podceňována a považována za výjimečně ženskou. Většina žen pracuje na dvě směny. Musí splnit pracovní povinnosti u svého zaměstnavatele a navíc doma zabezpečit rodinu. V povědomí veřejnosti přetrvává, že živitelem rodiny je muž, i když to řadu let není pravda (6).

1.4.2 Harmonizace rodiny a uplatnění na trhu práce

Jak uvádí Oakleyová, A. (43), každá společnost má svoji kulturu a ta se liší od ostatních. Především v sedmdesátých letech minulého století byla příležitost porovnat sociální pozice žen evropských států. Ve stejné době, ale v jiném politickém a ekonomickém uspořádání prošla generace českých žen úplně odlišným poválečným vývojem než ženy západoevropské. V České republice se téměř nevyskytovaly ženy v domácnosti. Přestože se plná zaměstnanost žen na trhu práce pokládala za emancipační těžiště, ve skutečnosti nevedla k rovnosti mezi ženami a muži. V Anglii

měla žena v domácnosti odlišný životní styl než česká žena, která byla nucena kombinovat rodinný život se zaměstnáním, což na genderovém rozdělení rolí zůstalo stále stejné. V 60. – 70. letech minulého století ženy masově nastupovaly do zaměstnání, tím přestaly být na muži jako živiteli rodiny závislé.

Výzkumy prokázaly, že mateřské chování není naučené, je spontánní, mimovolní a nejsou jím vybaveny pouze ženy, ale i muži a děti (děvčata i chlapci) od osmi až devíti let výše **(28)**. V současné době se naskytá otázka, zda by se měla žena opět vrátit do domácnosti a pečovat o rodinu. Nikdo se již nezajímá o povinnost mužů rodinu finančně zajistit. Naopak se od ženy očekává, že bude i nadále přispívat finančním podílem do rodinného rozpočtu **(43)**. Od poloviny 20. století se stále více žen prosazuje v různých oblastech. Nabízí se otázka, zda se ve společnosti opět ujme vedoucí úlohy matriarchát a vymění se dosavadní role mezi muži a ženami. Nezapomínejme, že patriarchát se začal vyvíjet teprve postupnou dělbou práce. Mužská role se zdála být důležitější a tato preference, dnes již bezpředmětná, zůstává v povědomí veřejnosti i nadále. Obě hemisféry ženského mozku dokáží spolupracovat a umožňují ženě vykonávat více prací najednou. Muž se dokáže soustředit pouze na jeden úkol. Je schopen bagatelizovat problémy. Žena je od přírody zodpovědnější. Přestože jsou ženské výkony srovnatelné s mužskými, společnost ještě není ochotna tuto skutečnost akceptovat. O průlom se nyní snaží ekonomka Marie Čaučevićová. V konkurzu na ředitele firmy Pražská teplárenská byla sice nejlepší, ale místo doslal kandidát na druhé pozici, tedy muž. Tato žena se rozhodla ke kroku v naší republice nevídanému a podala na svého zaměstnavatele žalobu pro diskriminaci pohlaví **(28)**.

Jsou ovšem ženy, pro které je vytvoření a udržení harmonického domova hlavním životním úkolem a posláním. Ve skutečnosti je dvojrole ženy velice těžká. Záleží na všech členech rodiny, jak se k rodinné situaci postaví. Muž občas uvaří, dojde na nákup nebo jiným způsobem přispěje ke klidnému chodu domácnosti, jestliže je žena plně vytížena jinými povinnostmi, které rodině přispívají jiným dílem **(33)**.

V praxi bývá princip rovnosti žen a mužů prosazován nedostatečně **(25)**. Při shodném pracovním zařazení, kvalifikaci i vzdělání mají ženy v průměru o třetinu nižší pracovní příjem než muži. Hlavou rodiny dnes bývá ten, kdo přináší do

domácnosti více peněz. Také rozhoduje o všech důležitých věcech, týkajících se chodu domácnosti (nákup auta, bytu, dražších spotřebičů). Samostatně žijící jedinci mají finanční situaci lepší než jejich vrstevníci s rodinou **(13)**.

Ženy se při vstupu do zaměstnání musí potýkat s různými problémy. Zejména ženy, které mají malé děti. Počínaje diskriminací ve výši finančního ohodnocení, omezení flexibilitou pracovního trhu, nedostatkem opatření, která by umožňovala lepší rovnováhu mezi rodinným a pracovním životem nebo přímo nutností být zaměstnaná, přestože by raději zůstaly doma s dětmi či naopak donuceny zůstat doma, když by raději pracovaly. Pro české ženy se stalo typické pracovat na plný úvazek a nevyužívat částečného pracovního úvazku. Bývají silně zastoupeny v průmyslovém sektoru. Na jejich zaměstnanost má narození dítěte výrazný vliv. V České republice zůstala opatření státu spíše pasivní a nemotivující zaměstnanost matek. Délka mateřské i rodičovské dovolené se zdá pro ženy dostačující, až nadstandardní. Potřeba vstupu do zaměstnání, tedy i potřeba zabezpečení dětí do tří let věku, bývá pro některé ženy nedostupná z důvodu finančně náročných jeslí. Po finanční stránce se jim do zaměstnání nevyplácí nastupovat **(67)**.

1.4.3 Rodičovství

Rodiče jsou osoby, které mají vlastní děti nebo současně vlastní i nevlastní děti. Nebo jen nevlastní děti, které jim byly svěřeny do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu. Nesou plnou odpovědnost za nezaopatřené dítě až do jeho zletilosti, kterou nabývá dovršením osmnáctého roku věku **(1)**. *Rodičovství* je schopnost žít v manželském páru a uspokojovat potřeby někoho jiného na úkor uspokojení potřeb vlastních **(53)**. V procesu nabývání identity se zdůrazňovala především role matky. Osobní identita (příjmení) se ustanovuje při narození. Od rodičů se seznamujeme se zvyky a tradicemi, získáváme lásku ke své zemi **(22)**.

Zatímco pro čtyřicetiletou ženu představuje těhotenství riziko, sedmdesátiletí otcové nebývají žádnou výjimkou. Muži středního věku si stále častěji vyhledávají mladší partnerky pro založení nové rodiny. Příčinu zřejmě hledejme v prodlužující se délce života. Dříve byl průměrný věk 50 – 65 let, což na jedno manželství stačilo,

v současnosti se délka života o čtvrt století prodlužuje. Pak již není pro někoho snadné vydržet po celý život s jedním člověkem.

Role matky se v životě ženy stává rolí hlavní, proto bývají i všechny společenské instituce založeny na tomto základě. V současné společnosti je každá žena považována za nejistou pracovní sílu z důvodu předpokladu otěhotnění a posléze časové náročnosti ohledně péče o dítě. Již tento předpoklad (přestože jsou i ženy, které děti mít nechtějí) se pro ně stává handicapem odsuzujícím k horší pozici na trhu práce. Ženě přisuzovaná odpovědnost za rodinu je považována za překážku. Mělo by se přistoupit k takovým opatřením, která by více umožnila sladit práci a rodinu (37).

Jen málokteré povolání se svojí náročností a intenzívností vyrovná plnoúvazkovému mateřství. Přesto není nikým řádně ohodnoceno. Spíše se setkáme s dotazy nezúčastněných, kteří o mateřské povinnosti nemají ani ponětí, kdy již nastoupí do pořádné práce a přestane si doma hrát s dětmi a užívat si „volného času“ (33). Ženy si představují dobu určenou na rodičovskou dovolenou ideálně na 4 – 5 let (nezávisle na jejich vzdělání a kvalitaci). V praxi jim tento čas komplikuje návrat do zaměstnání. Zatímco ženy na pozicích lékařky, inženýrky nebo právničky vědí, že bez průběžného vzdělávání by ve svém oboru neobstály, ostatní ženy v době rodičovské dovolené tento problém zatím netrápí. Přesto i ony bývají na trhu práce v ohrožení, jelikož vývoj jde dopředu. Národní centrum pro rodinu proto pořádá kurzy pro ženy na rodičovské dovolené, kterými se jim snaží návrat do zaměstnání umožnit (79). Od roku 2001 je dána možnost převzít péči o dítě i muži, a to do tří let věku dítěte (do sedmi, je-li dlouhodobě nemocné). Těch je však pouze 1,4 %, 98,6 % jsou ženy. Péče o malé děti tedy náleží prozatím výhradně ženě (25). V současné době bývají muži stále ještě výjimkou, i když každoročně jejich zájem stoupá. Tito muži se zdají být spokojeni se zapojením do rodinného života, zároveň však musí vnímat i zásah do jejich pracovní kariéry. Bývají z řad nezaměstnaných či s menším pracovním uplatněním a finančním ohodnocením, než má matka dítěte (79). Na rodičovskou dovolenou odcházejí také starší a vysokoškolsky vzdělaní muži nebo manželé vysokoškolaček. Dle sdělení Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí vstupuje do rozhodnutí otců zůstat na rodičovské dovolené doma více faktorů, nejen

nezaměstnanost partnera či vyšší platové ohodnocení partnerky. Čtvrtina mužů, u kterých se prováděl výzkum, uvedla jako důvod přání zůstat s dítětem doma (78). Muži se nejvíce věnují dětem ve věku od 5 – 15 let. V současné době se hovoří o krizi otců, jelikož těm se v současné společnosti jejich dosavadní statut změnil. Pro vytváření rodičovských postojů je důležitá role obou rodičů zejména v předškolním věku (61). Zdá se být proto ideální dvoustranná rodičovská zodpovědnost, kdy se zátěž všech povinností rovnovážně přenesne na oba partnery. Zároveň však vyžaduje časové sladění obou partnerů (79).

1.4.4 Genderové role

Gender je pojem, který v souvislosti s biologickými rozdíly odkazuje na sociální rozdíly mezi muži a ženami. Tyto rozdíly jsou kulturně i sociálně podmíněné, konstruované a mohou se měnit v čase. Liší se jak v rámci jedné kultury, tak interkulturně. Závaznost rozdílů, jež jsou předmětem socializace, není přirozeným, neměnným stavem, ale pouze dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami (32). Pokud jde o otázku lidské přirozenosti, nabízejí se dvě možnosti:

- to, co nazýváme ženství a mužství, je výsledkem nevyvratitelného genetického programování
- toto programování provádí společnost, a rysy chování lišící se v závislosti na pohlaví jsou zcela naučené (42).

Muži a ženy očekávají od svých partnerů odlišné postoje. Zatímco muži od žen očekávají bezproblémový chod domácnosti, obdiv nad jejich výkony a sexuální vyžití, ženy potřebují s mužem sdílet své emoce a pocit, že jim partner rozumí. Koncept genderu během tří desetiletí prošel proměnami od původního dualistického rozlišení biologického pohlaví a nebiologického genderu k majoritnímu porozumění genderu v pojetí sociálního konstrukcionismu (18). Tento koncept je založen na tvrzení, že rozdíly mezi muži a ženami, které jsou jim přisuzovány (ženy – pečovatelky, muži – kariéristé) nejsou vrozené, ale naučené a dané prostředím, ve kterém se lidé pohybují (kultuře národa) (74). Genderová role je taková, za jakou se muži či ženy ve skutečnosti považují a jak vidí sami sebe. Především souvisí i

s výchovou dětí, jelikož je prokázáno, že s chlapci rodiče jednají jinak nežli s děvčaty. Navíc záleží i na tom, jakého je rodič pohlaví. Otec byl vnímán jako živitel rodiny a byl za ni více zodpovědný. Nastaly však některé změny, které byly ovlivněny právě nutností muže trávit většinu času v zaměstnání. Muži pozbyli možnosti být neustále v kontaktu se svými dětmi a tak započalo ve veřejnosti povědomí, že při výchově dítěte je nejdůležitější matka. Teprve v dnešní době se začalo opět uvažovat o potřebnosti otce, a to již v období přípravy na otcovství. Přítomnost otce u porodu již nebývá mimořádnou událostí. Oba z rodičů svým dílem přispívají ke zdárnému vývoji dítěte, záleží na vzájemných vztazích a ovzduší společného domova (61). Přestože ve většině případů bývají ve svých právech poškozovány či kráceny především ženy, v některých případech bývá i muž objektem genderové nerovnosti. Například při rozvodu mají matky daleko větší šanci získat děti do své péče než muži, bez ohledu na to, že v mnoha rodinách se dětem více věnuje otec (59).

Z genderového pohledu se rodina jeví jako objekt sociální nerovnosti, která se zde nejen prohlubuje, ale rodina ji sama vytváří. To, jak se s dětmi v rodině zachází, jak jsou vychovávány určuje již to, jakého pohlaví se narodily. Prostřednictvím rodiny získávají zdroje, které předurčují jejich životní šance a perspektivy, tedy i budoucí sociální postavení ve společnosti. Je zde rozdíl nejen mezi sourozenci (bratrem a sestrou), tedy genderovou generační nerovností, ale i mezi partnery, partnerskou nerovností. Ten je dán nejen dělbou práce v domácnosti, ale i dělbou práv, povinností a zodpovědnosti k rodině. V současné době musí na základě společenských změn rodiny přijímat nové podmínky, což představuje posílení ekonomické funkce na straně jedné a prohloubení sociálních rozdílů na straně druhé. Současné trendy rodinného života s sebou přináší problémy nejen ve vztazích, ale i častou nepřítomnost otce při výchově dítěte. Zralí otcové, kteří jsou vnímaví a přístupní určitým změnám, se mohou stát vzorem pro ostatní muže, kteří zjistili, že jejich představa mužství zcela nenaplnuje jejich představy o plnohodnotném prožití života. Od otců se očekávalo, že se budou ve všem od maminek odlišovat a budou mít i opačné vlastnosti. Otec byl vykreslován jako přísný, zaměstnaný člověk, maminka byla vždy laskavá a v domácnosti. V tomto duchu byly děti vychovávány. Chlapci nesměli plakat, jelikož

u mužů nejsou emoce a projevení citu přípustné. Popírá to skutečnost, že ženy od mužů emocionální a citové projevy očekávají. Přeměnou tradiční společnosti ve společnost moderní vyvstal i problém s mužskou rolí a jejich identitou. Konvenční muž v tradiční společnosti zobrazuje dominantního, ambiciózního, soutěživého jedince se sklonem k agresivitě, potlačující emoce, který je samostatný, soběstačný, autoritativní, vyrovnaný a hlavně se brání jakémukoli ženskému jednání. Tento společenský tlak na muže, aby se bránili projevu svého přirozeného chování vycházejícího z nich samých, poslední dobou ustupuje vlivem výchovného prostředí a absencí mužů v jejich blízkém okolí (otců, vychovatelů, učitelů). Dříve striktně a ostře vymezené role žen a mužů postupně otupují a začínají se v určitých směrech prolínat. Pokud si je muž vědom své identity a nemá potřebu si nijak dokazovat, že je muž, může odstoupit od typicky mužských vzorců chování a stát se pečujícím otcem. Od ostatních mužů však můžeme shledat negativní reakce. Hlavní důvod, že otcové jsou ochotni zůstat doma a přebírat místo manželky péči o dítě, je většinou ekonomický (lépe placená práce manželky či nezaměstnanost muže). Jinak je chápána tato role u mužů žijících v dvoukariérovém manželství. Zde muž nebývá typickým mužem v domácnosti, jelikož má své zaměstnání. Tím, že je zaměstnána i manželka, vzniká potřeba o domácí práce a výchovu dětí se podělit. Nepřebírá ženskou roli, pouze se připojuje. Chápe nutnost této pomoci, jelikož nebere ženu jako hospodyně a nepovažuje tyto práce za méně hodnotné. Podle sociologů a psychologů žijeme v době krize maskulinity, kdy většina mužů problémy s vlastní identitou má **(38)**.

1.5 Typy partnerského soužití

Tradiční pojetí partnerského soužití je veřejností spojováno se vznikem manželství a založením rodiny. Za posledních několik desetiletí se nejdůležitější prvky sexuálního života změnilo. Přinejmenším se oddělila sexualita od reprodukce. Sexualita, která se dříve striktně vymezovala ve vztahu k manželství a zákonnosti, se stala něčím, co má být objevováno a měněno **(15)**. Zejména ve 20. století došlo k výrazným změnám sexuální morálky a chování za poslední tisíciletí. Došlo k uvolnění mezi sexem a manželstvím vlivem rostoucí sekularizace společnosti,

odklonem od sexuální morálky židovsko-křesťanské náboženské tradice a překonáním modelu tradiční patriarchální rodiny. Přibylo partnerů vychovávajících děti mimo manželství, jednopohlavních párů, rodin s jedním rodičem nebo dětí žijících ve dvou rodinách svých původních rodičů. Většina změn se dotkla žen:

- snižování věku prvního styku,
- zvýšení počtu partnerů,
- dívek zahajujících sexuální život ještě před zákonnou věkovou hranicí.

Bylo to dáno důsledkem měnící se ženské role ve společnosti, odklonu od tradičních hodnot. Od společnosti, která se soustředila na rodinu, ke společnosti založené spíše na individualistických hodnotách (73).

Přestože konvenční manželství ztratilo svoji výlučnost jako centrum emocionálního a materiálního uspokojení, je stále chápáno jako základní a standardní forma soužití. Především pro ty, kteří se rozhodli mít děti. Změnila se vnitřní struktura a funkce, vzájemné vztahy a role obou partnerů (38). Lidé, kteří se rozhodnou pro *manželství* a chtějí vychovávat více jak jedno dítě, bývají v dnešní době znevýhodněni. Nesezdané páry jsou na tom finančně lépe a navíc jsou státem podporovány (45). Základem rodiny nemusí být manželství, ale může to být i párová rodina (nesezdaný svazek druh a družka), a to se reprodukční funkce rodiny ještě v nedávné době týkala téměř výlučně svazku manželského. Přicházejí na řadu i jiné formy soužití. Nejvíce rozšířená je *kohabitace*, tedy nesezdané soužití, kdy pár není vázán slibem nezrušitelnosti svazku a zajišťuje do jisté míry osobní nezávislost. Některé studie uvádí, že většina těchto svazků do dvou let zaniká a 50 – 60 % uzavírá oficiální manželství (důvodem bývá většinou těhotenství partnerky či narození dítěte). Další formou je soužití se sociálním státem. Jedná se o *osamělé rodičovství*, a to zejména matek. Tato forma byla pro společnost dříve nepřijatelná. V současné době se (především díky sociální politice) ženy plánovaně rozhodly pro roli osamělé matky. Ve většině případů partnera a otce dětí, který je finančně podporuje, mají. Při přiznávání nároku na sociální dávky bývají totiž matky samoživitelky zvýhodňovány. Ve společnosti žijí ale i lidé, kteří záměrně zůstali svobodní, ti jsou označováni za *singles*. Nemají potřebu mít děti a praktikují pouze příležitostná soužití. Jejich nárůst

je podporován jednak přebytkem žen ve společnosti, ale i novými možnostmi žen uplatnit se ve společnosti. Proces modernizace a pro některé páry nepřijatelná forma soužití ve svazku manželském přispívají k alternaci jiného typu soužití. Velká část populace zažila rozpad manželství a pokusy o vytvoření nového svazku, kde je celkem jedno, zda se z něj zrodily či nezrodily další děti. Rodiny s jedním nevlastním rodičem nazýváme stepfamilies (38). Poslední dobou byl v naší společnosti probírán tolik diskutabilní názor na otázku *registrovaného partnerství*. Odpůrci homosexuality i nadále hodlají zastávat dualistický pohled na ženy (15).

Přestože je tolerance české společnosti k nesezdaným párům vysoká, pro většinu mladých lidí zůstává i nadále uzavření sňatku samozřejmostí a nesezdaná soužití nemohou být považována za konkurenta manželství. Tradiční pojetí zůstává i u rozdílného věku a vzdělání partnerů, kdy muž bývá starší a má stejné nebo vyšší vzdělání. Rodinné hodnoty mají u mladých lidí v České republice i nadále důležité a nezastupitelné místo. Pro celkové zlepšení rodinné situace je zapotřebí komplexní dlouhodobé prorodinné politiky (37).

1.5.1 Manželství

Manželství bývá uváděno jako trvalý svazek mezi mužem a ženou, který partnerům dává vzájemné výhradní sexuální a ekonomické právo a uděluje společenskou totožnost dětem, které z tohoto svazku vzejdou (42). Před dvěma, třemi generacemi bylo ustáleno tradicí a sňatek byl uzavírán cíleně. Majetek přecházel z generace na generaci a dědic přebíral závazek chránit ho a pečovat o něj. Avšak tradice neodolávají změnám a časem se vyvíjejí či přeměňují. V průmyslových zemích prochází manželství a rodina hlubokými změnami, veškeré tradice a zvyky se zde rozpadají. Osobní budoucnost je se všemi svými možnostmi mnohem otevřenější, než bývala (15). Pohlížíme-li na muže a na ženu jako na dva obchodní partnery, v podstatě dochází v manželství k obchodní směně. Oba mají stejné předpoklady pro práci v domácnosti i v zaměstnání. Jestliže ženy upřednostní práci v zaměstnání, vzroste cena jejich času. Manželství pro ně již není tak výhodné, jako dříve. Důsledkem bývá narušení výhodné dělby práce a pokles sňatečnosti. Dosažené vzdělání mužů a žen

mívá odlišný vliv na sňatečnost. Vzdělaných žen, které získaly výhodné, dobře placené zaměstnání a chtěly by uzavřít manželství, je méně než s nižším, méně ohodnoceným vzděláním. U mužů je to právě naopak. Vzdělanější muži s vyšším finančním ohodnocením jsou pro ženy, které chtějí uzavřít manželství přitažlivější. Mladí lidé odkládají vstup do manželství a výběr partnera je dnes náročnější. U mužů se již od 60. let zhoršuje pozice na trhu práce a vyčkávají, až se stabilizuje. U žen je to naopak otevření trhu práce a možnost upřednostnění kariéry před prací v domácnosti a péčí o rodinu **(19)**. Uzavírání sňatků mezi lidmi různého typu vzdělání umožnilo období utváření státně socialistického systému. Jak se vyrovnávala vzdělanost žen a mužů, zejména pak v sedmdesátých letech, došlo k opětnému uzavírání těchto heterogamních sňatků. Heterogamii dělíme na

- hypergamii, kde muž má vyšší vzdělání, status nebo jiné zkoumané stratifikační charakteristiky
- hypogamii, kde je nositelkou těchto znaků naopak žena **(36)**.

1.5.2 Kohabitace

Druh a družka jsou osoby, které nejsou manžely, ale žijí spolu v životním společenství. Jde o skutečný stav, na který se jen v některých právních prepisech bere zřetel **(1)**. Forma rodinného soužití není spojena jen s manželstvím (párovou rodinou), ale existují i volné formy soužití - nesezdané páry **(5)**. Lidé začali uznávat jiné hodnoty. Jejich základem je především individualismus. Volí životní způsob, který jim umožňuje seberealizaci a pocit povinnosti uplatnění svého nadání bez ohledu na širší sociální skupinu, které jsou členy. Vyhýbají se dlouhodobým závazkům, které by je omezovaly. Tomuto trendu vyhovuje spíše typ nesezdaného soužití **(19)**. Pro mladé lidi nepřestává být rodina a děti důležitou součástí jejich života, pouze se naplnění těchto rolí odsouvá do pozdějšího věku. U mladých lidí převažuje potřeba osamostatnit se a být nezávislí na svých rodičích **(9)**.

Třetina narozených dětí se rodí mimo manželství. Počet dětí narozených mimo manželství tedy stoupá. V roce 1990 jich bylo 8,6 % ze všech narozených dětí a v roce 2001 již 23,5 %. V šedesátých letech minulého století tvořili průměrnou českou rodinu

tři lidé (dnes 2,5). Statisticky to znamená 0,5 dítěte na rodinu. Od sčítání lidu v roce 1991 ubylo asi osmdesát tisíc úplných rodin, a to mezi úplné rodiny uvádějí jak manželské páry, tak druha a družku. V roce 2001 se narodilo devadesát tisíc dětí, z toho dvacet tisíc jako nemanželských. V současnosti je evidováno pět set osmdesát tisíc neúplných rodin a většinou se jedná o ženu s nezletilým dítětem či dětmi. Dítě by mělo mít ve svých rodičích jistotu a pocit lásky a porozumění. Nezáleží, zda jsou rodiče úředně potvrzeni jako manželé. Samotný akt uzavření manželství ještě nezajišťuje stabilitu vztahu (55).

1.5.3 Singles

Singles označujeme jedince, kteří nechtějí vstupovat do manželství, protože jim život o samotě v zásadě vyhovuje. Motivací bývá větší možnost věnovat se kariéře a osobním zálibám. Mohou se u nich také vyskytovat pocity osamocení a izolace způsobené tlakem vrstevníků, kteří v manželství žijí (38).

Samotný obsah kategorie singles, byl vystavěn historickým obměnám. V současné době je známo několik typologií. V 70. a 80. letech 20. století byl pojem singles chápán jako lidé žijící dlouhodobě v nesezdaném soužití včetně lidí praktikujících ještě o něco otevřenější formy soužití. V typologii singles vytvořenou Staplesem (1981) byla kritériem míra otevřenosti vztahu:

- **free-floating unattached** – bez závazků, náhodné schůzky (nejčastější typ),
- **open-coupled relationship** – otevřený vztah, relativně stálý, ale může zahrnout další sexuální a romantické vztahy,
- **close-couple relationship** – uzavřený vztah, vzájemné uspokojování sexuálních a romantických potřeb,
- **singles v jedné domácnosti** – zasnoubení nebo dohoda o společném soužití,
- **accomodationalist** – dočasný nebo permanentní „život solitéra“, zahrnuje často starší osoby (64).

Dnes již klasickou a používanou typologii vytvořil Stein (1981). Jde v ní o rozlišení, zda situace singles je dobrovolná či nedobrovolná a dočasná nebo stabilní:

- **dobrovolní dočasní** – mladí, doposavad nesezdaní a rozvedení, kteří odkládají uzavření nebo znovuzavření sňatku (otevření sňatku, ale hledání partnera má menší důležitost),
- **dobrovolní stabilní** – spokojeni se svým nesezdaným stavem, kohabitace bez záměru manželského svazku a skupiny, jejichž životní styl vylučuje manželství (kněží, členové a členky náboženských řádů),
- **nedobrovolní dočasní** – mladí doposavad nesezdaní, kteří aktivně hledají partnera a starší nikdy nesezdaní, kteří ho začali hledat,
- **nedobrovolní stabilní** – starší rozvedení, ovdovělí, doposavad nesezdaní, kteří chtěli manželský svazek, ale nenašli partnera a jaksi akceptovali tento stav.

Je zřejmé, že kohabitace bez záměru manželského svazku byla chápána na přelomu 70. a 80. let minulého století jako dobrovolně stabilní forma singlovského životního stylu (64).

1.5.4 Registrované partnerství

Část veřejnosti skupinu homosexuálů nepřijala jako normu, přestože zmínky o jejich existenci sahají hluboce do historie. Po mnoha úskalích tento zákon v České republice nakonec prošel. Nastaly však další etické problémy, týkající se zejména možnosti osvojování dětí či umělého oplodňování a společné výchovy dětí vůbec. Představa, že rodičovskými postavami se mohou děti stát osoby stejného pohlaví, vyvolává u části společnosti obavy. Ohrožení pro dítě může být spíš homofonní postoj společnosti, který se mění jen pomalu. Ženy, které pečují o děti a žijí v lesbickém vztahu společnost toleruje, ale soužití dvou mužů pečujících o děti vzbuzuje nedůvěru. Spojuje genderové předsudky nedůvěry k pečujícím mužům s předsudky vůči homosexuálům (18). Podobné úpravy zákonů by se mohli dožadovat i lidé, kteří spolu žijí z jiných důvodů, nežli partnerských, ale navzájem se také potřebují (přátelé nebo příbuzní v řadě nepřímé, kteří z finančních či zdravotních důvodů bydlí v jednom bytě). Manželství je instituce, kde se jedinec odřekne osobního prospěchu ve prospěch rodiny. Jedinec se obětuje pro rodinu, rodina pro stát (udržení populace, odvod daní, dodržování zákonů) a stát pro mezinárodní zájmy. Otázkou zůstává, co může

nabídnout státu registrované partnerství? Lidé se sexuální orientací na stejné pohlaví se domáhali uzákonění tohoto svazku pouze proto, aby z něj měli osobní prospěch, ale společnosti nemohou nabídnout to, co tradiční rodina **(85)**.

Dnem 1. července 2006 vstoupil v platnost Zákon o registrovaném partnerství, vyhlášen ve Sbírce zákonů v částce 38 pod číslem 115/2006 Sb. dne 3. dubna 2006. Upravuje vznik i zánik partnerství, podmínky vstupu do partnerství a registraci, neplatnost a neexistenci partnerství, povinnosti a práva partnerů, ale také novelizaci osmnácti zákonů, ve kterých se provádějí další změny spojené se zřízením titulu registrovaného partnerství **(14)**.

1.5.5 Neúplná rodina

Rodič osamělý je rodič, který je svobodný, ovdovělý nebo rozvedený, pokud nežije s druhem **(1)**. Současný partnerský trend, kdy páry neuzavírají manželství a zakládají rodinu ve volném svazku, má dopad na samoživitelky, které opravdu žijí ve společné domácnosti pouze se svými dětmi. Jedná se nejen o finanční zabezpečení této rodiny, ale i citovou stránku, protože tyto dvě roviny se zde prolínají. Aby byly děti materiálně zabezpečeny, musí matka pracovat a nemá tolik času věnovat se dětem. Jestliže upřednostní péči o děti, potřebuje více času na jejich výchovu, pak tuto situaci rodina odnáší finančně. Dříve měla matka samoživitelka oporu v Zákoníku práce **(86)**. Tohoto zákonného práva využívaly i matky, které sice nebyly vdané, ale měly stálého partnera, který je zabezpečil. Například vdovy, které si našly nového partnera, ale raději se neprovdaly, aby nepřišly o vdovský důchod. Dále matky, které se neprovdaly záměrně (přestože s otcem dítěte žily ve společné domácnosti a rodinu tvořily), aby mohly pobírat výhody sociálních i mateřských dávek. Díky tomuto zavedenému stavu ve společnosti byl upraven i zákon **(87)**, aby ke zneužívání dávek nedocházelo. Má obrovský dopad na matky, které zůstaly s dětmi opravdu osamocené **(72)**. Strádají osamělostí a tíží je odmítavý postoj otce dítěte. Muž chybí nejen matce, ale i dítěti. Chlapec nemá k dispozici mužský vzor, který potřebuje nejvíce v období puberty. Otec není vzorem pouze tím, co dělá, ale rovněž vzorem spolupráce s matkou. Je významný i pro dceru vzhledem k jejímu budoucímu postoji vůči

mužům. Nepřítomnost otce sice může kompenzovat dědeček, ale jak se ukázalo, ne vždy dokáže starší generace akceptovat nemanželské dítě své dcery (40).

Dítě má právo na harmonický vývoj své osobnosti, lásku a porozumění, které zajišťuje rodinné prostředí. Bylo třeba změnit stereotypy, které byly po celá léta zažitá a jednou pro vždy dané. S přibývajícím počtem rozvodů se řešilo nejen majtkové vypořádání, ale především komu bude svěřena odpovědnost za dítě. Jestliže bylo přiděleno otci, již se na matku poukazovalo, jak je neschopná a nedůvěryhodná. Přitom záleželo na dohodě rozvádějících se rodičů. Jestliže otec měl více času věnovat se dětem a děti k němu měly citově blízko, nebylo třeba ženu odsuzovat jen proto, že měla náročnější zaměstnání a věděla, že otec jim poskytne veškerou potřebnou péči. Otcové s výhradní péčí se stali průkopníky a dokázali, že jim toto uspořádání vyhovuje více, nežli matkám se stejným rodičovským postavením. Přehodnocením svých priorit mnohdy zjistili, že je dítě může i obohatit. Místo očekávaných starostí se dokázali přenést přes běžné domácí potíže lépe nežli ženy (72).

1.5.6 Plodnost a sňatečnost

Plodnost a sňatečnost generace žen narozených v letech 1948 – 1952 byla v šedesátých a sedmdesátých letech ovlivněna tehdy novými prvky rodinné politiky, jako je mateřská a rodičovská dovolená, porodné, novomanželské půjčky a intenzivní bytová výstavba. V dalších letech se efekt těchto opatření oslaboval, jelikož nebyla dále rozvíjena. Plodnost žen se začala pomalu, ale trvale snižovat. V populaci byla větší skupina bezdětných a vícedětných rodin. Nyní sice bezdětných rodin ubývá, ale zároveň dochází k úbytku i rodin vícedětných. Dlouhodobým rysem generační plodnosti v České republice byl model nízké bezdětnosti a rodin se dvěma dětmi, což platilo pro všechny společenské skupiny. Propopulačních opatření sedmdesátých let nevyužívaly ženy se základním vzděláním, jak by se předpokládalo, ale spíše ženy s maturitou a vysokoškolským vzděláním. Vzdělání se stalo jedním z nejvýraznějších faktorů, majících vliv na konečný počet dětí v rodině, především třetího dítěte. Zde jsou značné rozdíly mezi chtěným počtem dětí a reálem (19).

V České republice se počet sňatků ve srovnání s devadesátými léty minulého století snížil asi o dvacet tisíc ročně. Dlouhodobě se pohybuje kolem padesáti tisíc za rok. Každý rok se asi třicet tisíc manželství rozvádí, což je více než polovina uzavíraných. Tři čtvrtiny manželství mají do jednoho roku po svatbě vlastní byt a to buď v pronájmu nebo formou osobního vlastnictví. Příčinou rozvodů nejsou bytové problémy. Řada mužů má představu ideální manželky jako jejich vlastní pečující matky, pouze v mladším vydání. Představy partnerského soužití se u dnešních dívek a žen od té jejich liší. Počet narozených dětí sice od roku 2000 stoupá, ale stále ještě nedokázalo překročit stotisícovou hranici z roku 1994 nutnou pro prostou reprodukci obyvatelstva. Hlavním důvodem, proč se rodí méně dětí, je zvyšování věku prvorodiček. V roce 1993 byl jejich průměrný věk 22,6 a v roce 2004 již 26,3. Výrazným faktorem je stoupající vzdělanost žen, které se vdávají či začnou žít s partnerem o 3,5 let později nežli ženy bez maturity. Také odcházejí později z domácnosti svých rodičů **(68)**.

1.6 Vícegenerační soužití

Každý z nás si odnáší z původních rodin jistý způsob výchovy, vedení domácnosti a vzorce chování, které ve své nově utvořené rodině musí vhodně propojit. Způsob rodičovství se do jisté míry dědí a předává dalším generacím. Důležitý je výběr životního partnera, shoda ve všech důležitých aspektech jako jsou životní hodnoty, víra a v neposlední řadě společná domluva ohledně hospodaření domácnosti. Manželství by mělo mít určitý řád a pravidla jako každá jiná instituce **(49)**. Po druhé světové válce byl na půl století zablokovaný přirozený vývoj české společnosti. Rodina byla ekonomicky oslabena vyvlastněním rodinných podniků a majetků, ale posílila se rodinná solidarita a vzájemná podpora mezi generacemi nabyla na významu. Společné bydlení a četné kontakty rodiny původu a nově vzniklé rodiny se staly předpokladem existence rozvětvené rodiny **(38)**.

V současnosti je upřednostněna demokratizace vztahů v celé společnosti. Odráží se i na rodině. Patriarchální vztahy jsou nahrazovány novým druhem vztahů s emocionální náplní, charakteristických pro současnou rodinu. Nejdříve nastoupily

demokratické vztahy mezi partnery a následně i mezi rodiči a dětmi (40). Vzájemné vztahy v rodině se vyznačují dlouhodobým vývojem a intimním projevem. Nutno podotknout, že nejsou věci volby. I individuální problém je řešen v rodině společně (18). Výstavba bytů panelákového typu značně unifikovala bytovou situaci pro nejméně polovinu městských obyvatel, ale poskytla mnohým rodinám možnost samostatné bydlení (36).

Pro moderní společnost je charakteristické omezení spontánní solidarity i uvnitř malých sociálních skupin, ke kterým se řadí i rodina. Solidarita se nahrazuje smluvním vztahem a rozvětvená rodina se zužuje do rodiny nukleární, kde domácnost tvoří rodiče a jejich děti. Dochází nejen k oslabování mezigeneračních vztahů k rodinám původu, ale i vztahu mezi generacemi uvnitř nukleární rodiny, tedy mezi rodiči a nezletilými dětmi. Tyto změny se týkají především autority. Ve školním věku jsou rodiče vytěsněni vrstevníky, posléze masovou kulturou a elektronickými médii (38). V současnosti nastupuje nová možnost péče o děti, aniž bychom využívali našich babiček či jiných příbuzných, jak bylo dosud nutností. Zvyšovala se tak závislost na nich a jejich domnělé právo zasahovat do věcí naší domácnosti či dokonce manželství. V době, kdy jsme si potřebovali dokázat, jak jsme samostatní a soběstační, bývala tato situace neřešitelná. Proto jsou vítaná mateřská centra, kde bude naše dítě zajištěno po celou dobu potřebnou k vyřízení neodkladných záležitostí (29).

Na rozdíl od ostatních evropských zemí, a to zejména západních, zůstává v České republice i nadále určitý podíl společného třígeneračního bydlení, zejména u rodin neúplných. Nejčastěji se týká nukleární rodiny a matčiny matky, tedy babičky nejmladší generace. Jsou zde patrné rozdílné názory mezi jednotlivými generacemi žen. Finanční podporu ze strany rodičů očekává asi 75 % mladé generace. Celá třetina českých maminek je ochotna podporovat své děti, dokud to půjde. Tedy i po ekonomickém osamostatnění dětí a založení jejich vlastní rodiny. Povinnost postarat se o své rodiče ve stáří je stále silnější, než hmotná podpora svých dospělých dětí. Finanční pomoc střední generace nejstarší generaci bývá výjimečná. Výpomoc se zaměřuje na pomoc v domácnosti, nejčastěji s úklidem, praním a vařením, dále pak s nákupy a vyřizováním záležitostí na úradech. Nejméně je to starost o rodiče při jejich

nemoci. Nejčastější formou pomoci rodičům je emocionální podpora v podobě rozhovoru, rady, útěchy. V pozdně moderní společnosti tuto odpovědnost převzal stát. Přes dvě třetiny dospělých jedinců, kteří nechtějí žít ve stálém svazku, žije s rodiči **(38)**. Partneři od obou orientačních rodin shodně přijímají, ale již méně poskytují materiální pomoc. Vztahy k vlastním rodičům i rodičům partnera jsou považovány oběma partnery za velmi dobré. O něco lepší bývá vztah k matce než k otci, a to jak u ženy (dcery), tak u muže (syna). Lepší vztah oba mívají k tchánovi než ke tchyni **(41)**.

1.7 Krize rodinného soužití

Rodina je pro všechny posvátná záležitost, takže je s podivem, že se v moderní společnosti rozpadá. Je to v důsledku vyššího očekávání vůči partnerovi, než tomu bylo v minulosti. Již není nutná úzká spolupráce mezi jednotlivými členy a nastávají poruchy v komunikaci. Jak stát přebíral některé strategicky důležité funkce na sebe, bylo domácnosti odňato vše, co ji drželo pohromadě a rodina se stala nadbytečnou. Výsledkem je četnost rozvodů a následné uzavírání sňatků nových. Nevědomky stát obětoval rodinu vlastním potřebám. Péče o děti byla jednou z funkcí, která rodině zůstala. Stát ji nepovažoval za strategicky významnou. Společnost začala umožňovat navazování nových kontaktů, prosazovat osobnost a individualitu bez ohledu na momentální rodinný stav. Potřeba citové opory přestala být omezena hranicí rodiny.

Rodinný stav a kariéra ve společnosti založené na formálních organizacích mají jen málo společného. Spíše si překážejí a jejich vzájemný vztah bývá zdrojem konfliktů. Dnes je rodina brána jako překážka bránící dosáhnout úspěchu ve své profesi. Stát se připravuje o instituci, která celé generace přispívala ke stabilitě tradiční společnosti, a to kvůli zájmu upevnění své síly navenek **(27)**.

Podstatně méně uvědomované jsou dopady stárnutí obyvatelstva, zejména na:

- subjektivní prožívání stáří
- mezigenerační vztahy v rodinách.

Individualizace charakterizující novodobé změny rodinného života přináší hlavně nejstarším osamělým lidem (především ženám) mnohé ekonomicko-sociální, zdravotní i psychologické problémy **(65)**.

Po celá válečná léta nemohla evropská rodina rozhodovat o svém osudu. Rodiny se semkly a pevně organizovaly, aby byly soběstačné a mohly přežít. Otázka rovnoprávnosti obou pohlaví a nezávislosti nikoho netížila. Matka, coby hospodyně, vše zvládala a těšila se obrovské vážnosti. Tento respekt rychle ztratila s návratem blahobytu, zejména spotřební společností. Režimy podporovaly porodnost, ale obávaly se rezistence rodinné buňky. Manželé si vzájemně nepatřili, děti rodičům nebyly povinovány poslušností. Každý člen rodiny byl začleněn do masové organizace (57). Před druhou světovou válkou byl typ české rodiny podobný současnému (západoevropský). V totalitním období byly sňatky i porody realizovány již na počátku reprodukčního období ženy. Byl to obrat zpět k tradičnímu pojetí rodiny (východoevropskému). Rodina nabyla na významu jak pro totalitní společnost, tak i pro lidi. Režim podporoval pracovní zapojení žen, porodnost i pevnost rodiny. Proto socializoval náklady na bydlení, péči o děti i řadu služeb (avšak v nedostačujícím rozsahu a v nízké kvalitě). Ženy byly zapojovány do pracovního procesu většinou na podřízené nenáročné práce, které byly finančně podhodnoceny. Práce byla pro ženy nutností. Byly přijímány na místa, která časově dovolovala péči o domácnost a děti. Jeden příjem v rodině nepokrýval zajištění základních životních potřeb rodiny. Nefungovaly služby a některé zboží nebylo možno obstarat. Tato zátěž vedla ženy k tomu, že rodily děti co nejdříve a s co nejmenším odstupem od sebe, aby se po splnění role matky mohly věnovat následně i své profesi. Některé profese a odvětví zaměstnání pro ně nebyly vůbec dostupné (65).

Na problematice manželského páru se začala přiživovat problematika žen, jejich statutu podřízenosti, touha kontrolovat svou plodnost a žít plným sexuálním životem. Také pracovat mimo domácnost. Od konce šedesátých let bylo manželství napadáno jako instituce neposkytující rovnoprávnost ženě a jako nepřijatelné omezování člověka. Nastala problematika mužské a ženské práce a rozdělení prací v domácnosti. Ženy soustředily své mateřské povinnosti do několika let na začátku manželství. Po pětatřiceti, jakmile chodily děti do školy, měly před sebou náhle spoustu volného času. Každý začal požadovat (vedle své role v rodině) prostor pro vlastní zájmy. Až do 70. let se otcové a především matky neodvažovali stavět do

popředí svoji individualitu. Podíl prarodičů na výchově vnuků byl stále menší. Rodiče dětem přestali vnucovat rodinnou disciplínu. Rodina přestala být autoritativní. Dítě nastupuje na stejnou úroveň jako dospělý a musí mít stejná práva. Není to důsledkem industrializace, urbanizace, spotřeby a masové kultury, ale procesem demokratizace, k němuž dochází uvnitř rodiny. Rodiny tak sehrály aktivní a hybnou úlohu v kulturních změnách doby. Politické střety týkající se zaměstnání vdaných žen a kolektivní péče o děti neměly nic společného se skutečným stavem věcí (57).

Dalším důvodem je tzv. *sňatková tíseň* způsobená nerovnoměrností populačního vývoje. V první polovině devadesátých let nebyl dostatečný počet potenciačních ženichů, ve druhé polovině dostatečný počet nevěst. Ve dvou velkých vlnách po sobě neodpovídá nabídka potenciačních ženichů a nevěst poptávce (69).

1. Značná část lidí, kteří spolu volně žijí, se nežení.

2. Nejedná se o kopii dřívějšího manželství, ale o zcela nový jev. Lidé hledají uspořádání svého milostného života mimo jakoukoli instituci (několikaletý společný životu partnerů, narození dítěte bez uzavření sňatku, pokusy o soužití přerušované pokaždé rozchodem). Partneři mohou žít i každý zvlášť, přestože setrvávají v trvalém svazku. Tyto různé způsoby mileneckého soužití mívají společné rysy, a to odmítání

- založit manželskou dvojici a spříznit obě rodiny,
- ekonomické solidarity existující mezi partnery,
- jakéhokoli dlouhodobého závazku.

Dalším rysem je potřeba volnosti, ba i autonomie jednotlivce, zejména u žen. Většina pracujících žen hodlá setrvat u svého povolání, ponechat si své příjmení, bankovní účet, často i vlastní byt a svobodu rozhodování (například v tom pořídit si dítě, i když muž žádné nechce). Ve všech formách manželství a rodiny partneři přijímají odlišnou roli v nově vzniklé skupině, aby mohli čelit budoucnosti. Po roce 1965 svazky upřednostnily individualitu a bezprostřednost, ale byly zcela jiné povahy.

3. Volně spolu žijící partneři se rychleji a častěji rozcházejí než manželé.

4. Rozšířením volných soužití se snížila míra rozvodovosti, snížila se naopak odolnost manželství. V převážné většině žádají o rozvod ženy. Většina z nich je z řad pracujících a na manželovi nebývají finančně závislé (57).

První období naší sociální transformace se otevřelo české společnosti historickou shodou okolností právě v době, kdy do ní vstupovaly nebývale silné ročníky mladých lidí. V prvním desetiletí budování nového státu pro ně nevytvářelo budovatelské vzrušení příznivé klima pro zakládání rodin **(69)**.

Tendence 21. století:

- zvyšující se rozvodovost,
- 20 % dětí primárně vychází z neúplných rodin,
- větší tolerance k mimomanželským sexuálním stykům,
- snižuje se procento společně stráveného času.

Porucha rodiny je situace, kdy rodina v různé míře neplní základní požadavky a úkoly dané společenskou normou. Projevuje se v nedostatku plnění všech nebo některých základních rodinných funkcí. Úspěch socioekonomických reforem by mohl omezit alkoholismus. Zejména nově nastavené pracovní podmínky by měli do tohoto problému významně zasáhnout a být účinnější, než dosavadní osvěta. Alkoholismus u nás neklesá, ale lidé dávají přednost kvalitnějším druhům, než dříve. Vzrostl alkoholismus u žen, což je zřejmě odrazem společnosti. Klade na ně vysoké nároky a ženy se s nimi nedokáží vyrovnat **(41)**.

Vývoj demografické struktury v uplynulých letech přinesl velké změny:

- počátek poklesu obyvatelstva a stárnutí obyvatelstva vyvolává sociálně ekonomické problémy,
- posuny v demografickém chování oslabující rodinu,
- ohrožení některých typů rodinného soužití chudobou.

Všechny tyto změny mají výrazné strukturální dopady a vyžadují i odpovídající dobře promyšlené intervence demokratického státu i jiných společenských institucí **(65)**. Nejistoty z nestability rodinných svazků a nejistoty na trhu práce se začaly prolínat a do jisté míry blokovat možnost pracovního i společenského uplatnění. Dopad na stabilitu systému sociální ochrany se stal dlouhodobě významný **(57)**. Uniformita sňatkového a rodinného chování oslabovala, jelikož se urychlily dílčí změny, nastoupené již v předchozím desetiletí. Nestabilní se stala zejména mladá manželství a ani zvýšení věku při uzavírání sňatku nelze hodnotit jako projev větší rozvážnosti a

odpovědnosti partnerů. Počet rozvodů neklesl ani po vysokém poklesu sňatků, vzrostl dokonce počet rozvodů manželství středního a staršího (zejména trvajících 15 a více let). Podle doby trvání manželství mívají pak rozvody dva dopady:

- v mládí ohrožují zdraví vývoj dětí
- v pozdějším věku pak zvyšují počty osaměle žijících seniorů **(65)**.

Na konci dvacátého století nastaly pro ženy dvě situace na trhu práce. Jednou z nich je tzv. přerušovaná kariéra, kdy žena odchází na mateřskou a rodičovskou dovolenou. Tato doba určená péči o dítě se pro ženu zkracuje z důvodu nemožnosti opětovného nástupu do stejného zaměstnání, aniž by byla zařazena na stejné pracovní místo. Nevýhodou je i nízký příjem, který pouze doplňuje příjem muže – živitele. Částečný pracovní úvazek se ženám nevyplácí a plný úvazek znemožňuje možnost postarat se o domácnost a o děti. Druhou je tzv. kontinuální pracovní kariéra, podobná kariéře mužů, kdy je přerušena minimálně, což je snazší pro ženy bezdětné nebo s menším počtem dětí. Nevýhodou je nutnost časově sladit zaměstnání a péči o domácnost a děti. Pro ženy se otevřely dveře po stránce studijní a profesní. Stále více žen má vysokoškolské vzdělání a pro své schopnosti mohou vstoupit i do profesí a oborů, které byly doménou mužů. Otázkou bývá i nadále jejich finanční podhodnocení oproti mužům **(57)**. Dítě a rodičovství jsou stále uznávanou hodnotou. Obtížněji se hledají cesty k jejímu naplnění, aniž by se mladí lidé vzdali dalších žádoucích životních cílů. Sociální politika bývá postavena na tradičním modelu rodiny a nepřihlíží ke změněné situaci a preferencím mladé populace **(65)**.

Krise rodiny často bývá zaměňována s krizí v manželském soužití **(57)**.

2. CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1 Cíl práce

Cílem mé diplomové práce je posoudit a porovnat získané teoretické poznatky týkající se rodinného uspořádání a partnerských svazků s praktickými zkušenostmi. Zejména zmapování situace v letech 1990 – 2005 a její porovnání s lety předchozími (rovněž patnáctileté období, a to od roku 1974 do roku 1989).

Hlavním cílem je zjištění věku snoubenců při vstupu do manželství, dílčím cílem jejich věkový rozdíl při vstupu do manželství a prokázání souvislosti věkových rozdílů snoubenců s věkovým rozdílem jejich rodičů. Ke stanovení cílů mě přivedli autoři Možný, I. (41), Hamplová, D. – Rychtaříková, J. – Pikálková, S. (19), Jandová, L. – Rovenská, J. (24), Ettlerová, S. – Matějková, B. (9) a Mareš, P. – Potočný, T. – (eds) (38).

Výsledky mé práce mohou být použity jako zdroj k lepší informovanosti institucí zabývajících se rodinnou politikou v rámci lokality, ve které probíhal výzkum. Na základě výše uvedených cílů mé práce byly stanoveny čtyři hypotézy.

2.2 Hypotézy

Hypotéza 1 (H1): Věk snoubenců při vstupu do manželství je za období 1990 – 2005 vyšší nežli za období 1974 – 1989.

Hypotéza 2 (H2): Věkový rozdíl mezi partnery, kteří uzavřeli manželství po roce 1990 (za období 1990 – 2005) je menší nežli za období 1974 – 1989.

Hypotéza 3 (H3): Věkový rozdíl (více jak pět let) snoubenců nemá přímou souvislost s věkovým rozdílem jejich rodičů.

Hypotéza 4 (H4): Věkový rozdíl snoubenců, kde starší partnerkou je žena, má přímou souvislost s věkovým rozdílem rodičů nevěsty či ženicha, kde matka je starší než otec.

3. METODIKA

3.1 Metodický postup

Zvolila jsem kvantitativní typ výzkumu, analýzu věcných skutečností - primární a sekundární analýzu dat, vycházející z datového souboru evidence obyvatel trvale bydlících v obci Mirošovice.

Analýzu dokumentů - techniku získávání dat pro kvantitativní zpracování statistických údajů **(5)** jsem zvolila jako nejvíce přijatelnou k co nejvěrohodnějšímu zjištění dané skutečnosti. Opírá se o hmatatelné výsledky činnosti člověka a na rozdíl od dotazování se opírá o objektivní danosti v podobě produktů verbální i neverbální povahy. Navíc není omezena, ve srovnání s pozorováním, na relativně krátký úsek vlastního pozorování. Analyzuje i výsledky činnosti velkých skupin populace za období, která přesahují časový úsek jednoho lidského života. Předmětem zkoumání mohou být i výsledky činností několika po sobě jdoucích generací. Přistoupila jsem k prostudování jak primárních dokumentů - úředních záznamů zpracovaných pracovníci ohlašovny, tak sekundárních dokumentů - záznamů z centrální evidence obyvatel. Důležité je členění dokumentů dle tvůrce a jeho činnosti. Tyto použité dokumenty se nazývají institucionální (skupinové), a to vyžádané (povinná hlášení, evidence) **(58)**. Jelikož u všech sebraných dat je zaručena jejich absolutní správnost a jsou pro moji studii dostačující, nepovažuji za potřebné jejich doplnění a ověření další metodou či technikou. Rovněž jsem použila obsahovou analýzu dat při studiu a rozboru literatury a dostupných zdrojů.

3.2 Charakteristika souboru

Ve sledovaném souboru jsou zahrnuty manželské páry trvale bydlící v obci Mirošovice, jejichž manželství setrvalo ke dni 31. 12. 2005. K tomuto dni bylo v obci Mirošovice dle evidence zjištěno celkem 127 manželských párů, u kterých je zaznamenán datum sňatku. Nejsou zde zahrnuti rozvedení či ovdovělí, a to z důvodu nepřesné evidence jejich posledních manželských partnerů.

4. VÝSLEDKY

Výsledky sekundární analýzy dat podle evidence obyvatel trvale hlášených v obci Mirošovice se stavem ke dni 31. 12. 2005.

4.1 Přehled sňatečnosti

Celkový počet obyvatel trvale bydlících v obci Mirošovice se stavem ke dni 31. 12. 2005 činil 895. Z tohoto počtu pak celkem 713 obyvatel ve věku od 18 a více let, z toho 423 občanů setrvávajících ke stejnému datu v manželství, což činí 59,3 % zletilých občanů. Jestliže si je rozdělíme do věkových kategorií, pak je v obci evidováno v kategorii

- 18 - 30 let: 165 občanů, z toho 51 ve svazku manželském, což činí 30,9 % z této věkové kategorie,
- 31 - 40 let: 133 občanů, z toho 99 ve svazku manželském, což činí 74,4 % z této věkové kategorie,
- 41 - 50 let: 131 občanů, z toho 100 ve svazku manželském, což činí 76,3 % z této věkové kategorie,
- 51 - 60 let: 126 občanů, z toho 93 ve svazku manželském, což činí 73,8 % z této věkové kategorie,
- 61 – 70 let: 82 občanů, z toho 48 ve svazku manželském, což činí 58,5 % z této věkové kategorie,
- 71 – 80 let: 60 občanů, z toho 28 ve svazku manželském, což činí 46,6 % z této věkové kategorie,
- 81 a více let: 16 občanů, z toho 4 ve svazku manželském, což činí 25 % z této věkové kategorie.

Z uvedeného přehledu zjistíme 211,5 manželských párů, z toho však 65 párů uzavřelo manželství již před rokem 1974, nejsou tedy předmětem výzkumu a u dalších 39 občanů není uveden datum uzavření jejich sňatku. Celkem je tedy předmětem výzkumu 127 manželských párů, které setrvaly v manželství ke dni 31. 12. 2005.

4.1.1 Přehled sňatečnosti v letech 1974 – 1989 s uvedením věku snoubenců

Tabulka 1. Věk nevěsty při vstupu do manželství v letech 1974 - 1989 v Mirošovicích

rok	věk nevěsty při vstupu do manželství							
1974	21	19						
1975	19	19	23	23	29			
1976	23	18	27					
1977	20	19	21	21				
1978	18	18	20					
1979	26	20	18	21				
1980	20	28	21	21				
1981	-							
1982	39							
1983	19							
1984	27							
1985	19							
1986	24	20	18	21	25	37		
1987	20	22	34	21	28	19	18	23
1988	27	20	21	18	28	27		
1989	20	30	21	21	25	24	24	

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 2. Věk ženicha při vstupu do manželství v letech 1974 – 1989 v Mirošovicích

rok	věk ženicha při vstupu do manželství							
1974	27	23						
1975	25	21	29	23	40			
1976	22	25	32					
1977	22	22	21	23				
1978	25	20	23					
1979	26	24	23	23				
1980	24	29	22	24				
1981	-							
1982	31							
1983	29							
1984	30							
1985	24							
1986	23	25	22	32	32	29		
1987	24	22	39	31	32	18	24	24
1988	25	20	29	24	27	27		
1989	24	34	26	25	26	30	26	

Zdroj: vlastní výzkum

V období od roku 1974 do roku 1989 uzavřelo manželství celkem 56 párů. Nejmladším nevěstám bylo při vstupu do manželství 18 let (celkem 7, což činí 12,5 %), nejstarší bylo 39 let (což činí 1,8 %). Nejvíce žen se vdávalo při dosažení věku 21 let (celkem 11, což činí 19,6 %), následují nevěsty ve věku 20 let (celkem 8, což činí 14,3 %) a ve věku 19 let (celkem 7, což činí 12,5 %). 7,1 % mají zastoupení nevěsty ve věku 23 a 27 let (celkem tedy 14,2 %), 5,4 % ve věku 24 a 28 let (celkem tedy 10,8 %) a 3,5 % nevěsty ve věku 25 let. Po 1,8 % zastoupení mají věkové kategorie 22, 26, 29, 30, 34 a 37 let (celkem tedy 10,8 %).

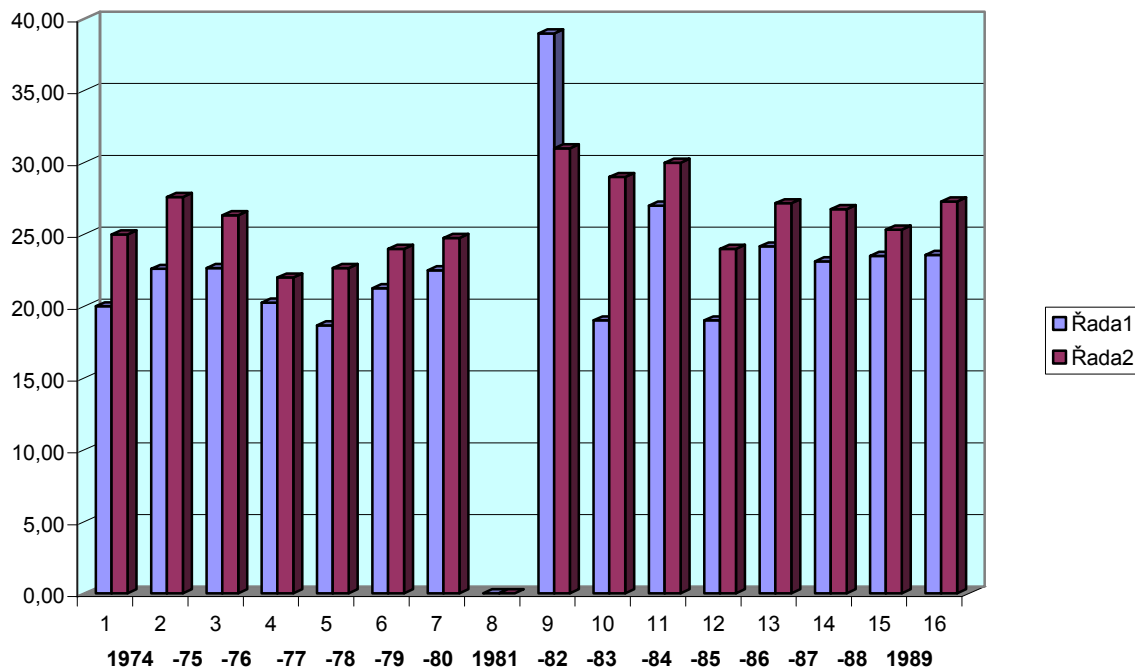
Nejmladšímu ženichovi bylo 18 let (1,8 %), nejstaršímu 40 let (1,8 %). Nejvíce mužů se ženilo při dosažení věku 24 let (celkem 9, což činí 16 %), následují 23 letí (celkem 7, což činí 12,5 %) a shodně ve věku 22 let (celkem 6, což činí 10,7 %) a 25 let (celkem 6, tedy 10,7 %). 8,9 % zastoupení mají muži ve věku 29 let, po 7,1 % muži ve věku 26 a 32 let (celkem tedy 14,2 %), 27 letí muži mají 5,4 % zastoupení, po 3,6 % muži ve věku 20, 21, 30 a 31 let (celkem tedy 14,4 %) a po 1,8 % muži ve věku 34 a 39 let (celkem tedy 3,6 %).

Tabulka 3. Průměrný věk snoubenců v letech 1974 – 1989 v Mirošovicích

<i>rok</i>	<i>průměrný věk</i>	
	<i>nevěsty</i>	<i>ženicha</i>
1974	20,00	25,00
1975	22,60	27,60
1976	22,66	26,33
1977	20,25	22,00
1978	18,66	22,66
1979	21,25	24,00
1980	22,50	24,75
1981	-	-
1982	39,00	31,00
1983	19,00	29,00
1984	27,00	30,00
1985	19,00	24,00
1986	24,16	27,16
1987	23,12	26,75
1988	23,50	25,33
1989	23,57	27,28
celkový průměr	21,64	24,55

Zdroj: vlastní výzkum

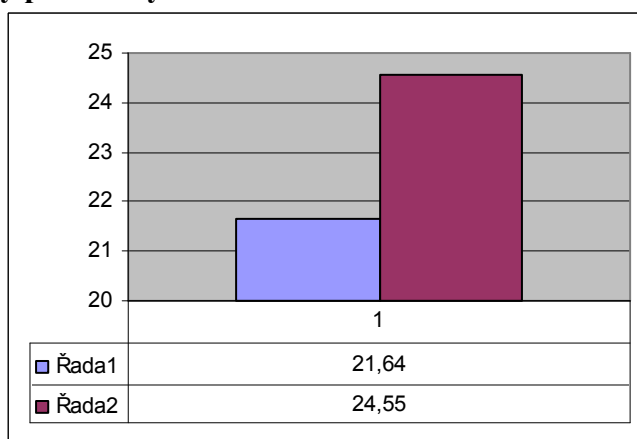
Graf 1. Průměrný věk snoubenců v letech 1974 – 1989 v Mirošovicích

Legenda: Řada 1 – průměrný věk ženy
Řada 2 – průměrný věk muži

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 2. Celkový průměrný věk snoubenců v letech 1974 – 1989 v Mirošovicích

Legenda: Řada 1 – průměrný věk ženy
Řada 2 – průměrný věk muži

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.2 Přehled sňatečnosti v letech 1990 - 2005 s uvedením věku snoubenců

Tabulka 4. Věk nevěsty při vstupu do manželství v letech 1990 – 2005 v Mirošovicích

rok	věk nevěsty při vstupu do manželství							
1990	21	33	18	24	19			
1991	24	19	42					
1992	19	39	22	24	19	24		
1993	18	19						
1994	20	19	22	25				
1995	24	20	20					
1996	22	20						
1997	20	43	24					
1998	22	34	24	22	19	21	24	20
1999	22	29	29	28	19	25		
2000	25	43	31	22	57	18	22	42
2001	27							
2002	23	31	31	29	26	27	25	20
2003	26	29	33	22	25	22	25	
2004	26	28	58	34				
2005	30							

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 5. Věk ženicha při vstupu do manželství v letech 1990 – 2005 v Mirošovicích

rok	věk ženicha při vstupu do manželství							
1990	21	30	23	31	22			
1991	38	19	52					
1992	30	41	22	25	23	24		
1993	19	24						
1994	23	31	25	30				
1995	30	19	23					
1996	28	23						
1997	28	45	26					
1998	25	27	33	25	34	24	32	19
1999	23	26	30	24	22	24		
2000	27	52	30	26	58	22	22	54
2001	30							
2002	24	38	30	27	24	28	28	26
2003	28	29	32	24	34	24	39	
2004	32	28	68	38				
2005	30							

Zdroj: vlastní výzkum

V období od roku 1990 do roku 2005 uzavřelo manželství celkem 71 párů.

Nejmladším nevěstám bylo při vstupu do manželství 18 let (celkem 3, což činí 4,2 %), nejstarší 58 let (což činí 1,4 %). Nejvíce žen se vdávalo při dosažení věku 22 let (celkem 10, což činí 14,1 %), dále pak shodně ve věku 19 let (celkem 8, což činí 11,3 %) a 24 let (celkem 8, což činí 11,3 %), následují 20 leté (celkem 7, což činí 9,9 %) a 25 leté (celkem 6, což činí 8,5 %). Nevěsty ve věku 29 let mají 5,6 % zastoupení, 4,2 % ve věku 26 a 31 let (celkem tedy 8,4 %), po 2,8 % mají nevěsty ve věku 21, 27, 28, 33, 34, 42 a 43 let (celkem tedy 19,6 %) a po 1,4 % mají nevěsty ve věku 23, 30, 39 a 57 let (celkem tedy 5,6 %).

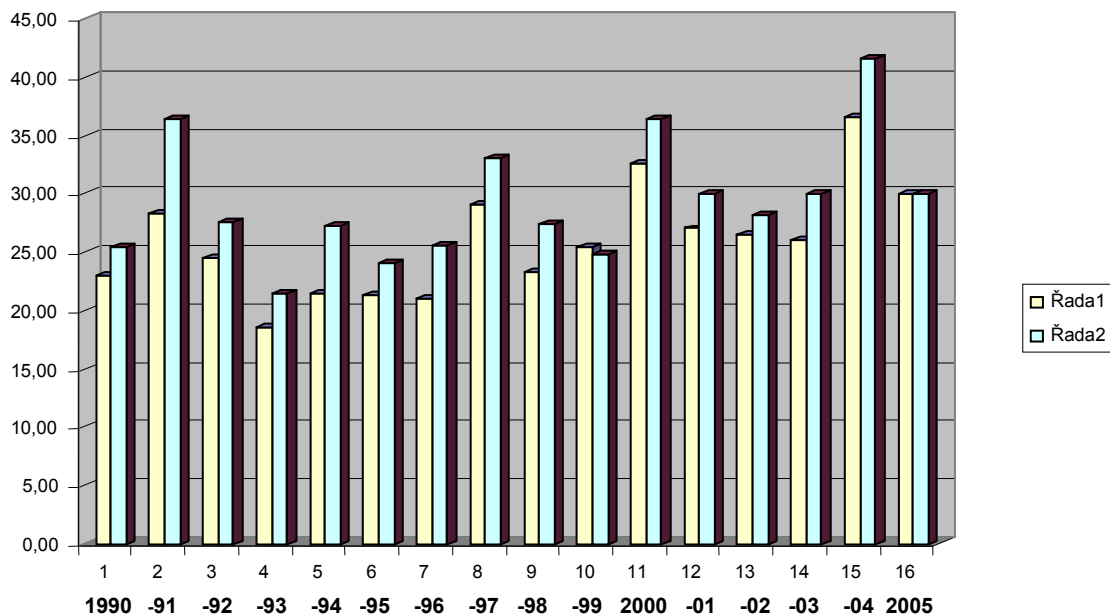
Nejmladším ženichům bylo 19 let (celkem 4, což činí 5,6 %), nejstaršímu 68 let (1,4 %). Nejvíce mužů se ženilo shodně při dosažení věku 24 let (celkem 9, tedy 12,7 %) a 30 let (celkem 9, tedy 12,7 %), dále shodně ve věku 23 let (celkem 6, tedy 8,5 %) a 28 let (celkem 6, tedy také 8,5 %). Muži ve věku 22 let mají 7 % zastoupení, po 5,6 % mají muži ve věku 25 a 26 let (celkem tedy 11,2 %), po 4,2 % mají zastoupení muži ve věku 27, 32 a 38 let (celkem tedy 12,6 %), ve věku 31, 34 a 52 let mají po 2,8 % (celkem tedy 8,4 %) a ve věku 21, 29, 33, 39, 41, 45, 54 a 58 let po 1,4 % (celkem tedy 11,2 %).

Tabulka 6. Průměrný věk snoubenců v letech 1990 – 2005 v Mirošovicích

<i>rok</i>	<i>průměrný věk</i>	
	<i>nevěsty</i>	<i>ženicha</i>
1990	23,00	25,40
1991	28,33	36,33
1992	24,50	27,50
1993	18,50	21,50
1994	21,50	27,25
1995	21,33	24,00
1996	21,00	25,50
1997	29,00	33,00
1998	23,25	27,37
1999	25,33	24,83
2000	32,50	36,37
2001	27,00	30,00
2002	26,50	28,12
2003	26,00	30,00
2004	36,50	41,50
2005	30,00	30,00
<i>celkový průměr</i>	25,89	29,29

Zdroj: vlastní výzkum

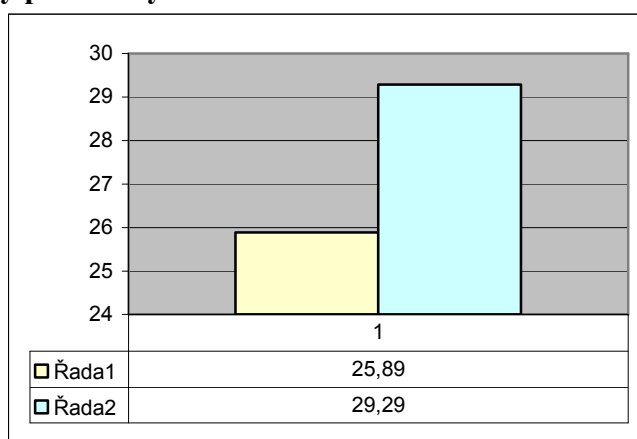
Graf 3. Průměrný věk snoubenců v letech 1990 – 2005 v Mirošovicích

Legenda: Řada 1 – průměrný věk ženy
Řada 2 – průměrný věk muži

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 4. Celkový průměrný věk snoubenců v letech 1990 – 2005 v Mirošovicích

Legenda: Řada 1 – průměrný věk ženy
Řada 2 – průměrný věk muži

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.3 Porovnání průměrného věku snoubenců v letech 1974 – 2005

Tabulka 7. Porovnání průměrného věku snoubenců v letech 1974 – 2005 v Mirošovicích

rok	průměrný věk		rok	průměrný věk	
	nevěsty	ženicha		nevěsty	ženicha
1974	20,00	25,00	1990	23,00	25,40
1975	22,60	27,60	1991	28,33	36,33
1976	22,66	26,33	1992	24,50	27,50
1977	20,25	22,00	1993	18,50	21,50
1978	18,66	22,66	1994	21,50	27,25
1979	21,25	24,00	1995	21,33	24,00
1980	22,50	24,75	1996	21,00	25,50
1981	-	-	1997	29,00	33,00
1982	39,00	31,00	1998	23,25	27,37
1983	19,00	29,00	1999	25,33	24,83
1984	27,00	30,00	2000	32,50	36,37
1985	19,00	24,00	2001	27,00	30,00
1986	24,16	27,16	2002	26,50	28,12
1987	23,12	26,75	2003	26,00	30,00
1988	23,50	25,33	2004	36,50	41,50
1989	23,57	27,28	2005	30,00	30,00
celkový průměr	21,64	24,55	celkový průměr	25,89	29,29

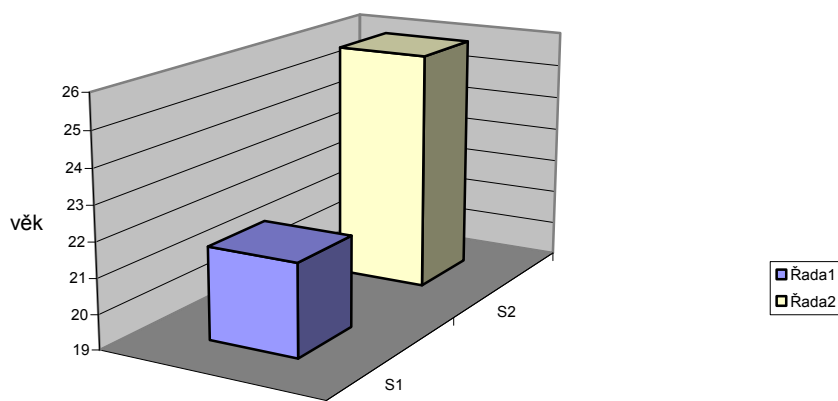
Zdroj: vlastní výzkum

V období od roku 1974 – 1989 byl nejmenší věkový průměr nevěsty 18,66 let (v roce 1978) a ženicha 22 let (v roce 1977), největší věkový průměr nevěsty 39 let a ženicha 31 let (oba v roce 1982).

Za období 1990 – 2005 byl nejmenší věkový průměr nevěsty 18,5 let (v roce 1993) a ženicha 21,5 let (v roce 1993), největší věkový průměr nevěsty 36,5 let a ženicha 41,5 let (oba v roce 2004).

Nejblíže celkovému průměru za období 1974 – 1989 je průměrný věk nevěsty v roce 1979 a ženicha v roce 1980. Za období 1990 – 2005 je průměrný věk nevěsty nejbližší v roce 2003 a ženicha v letech 2001 a 2005.

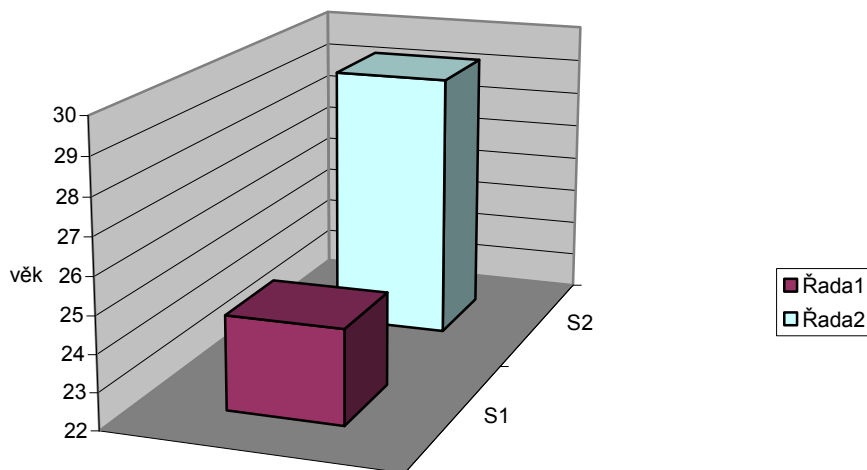
Graf 5. Porovnání celkového průměrného věku nevěsty v letech 1974 – 2005 v Mirošovicích

	1
Řada 1	21,64
Řada 2	25,89

Legenda: Řada 1 – celkový průměrný věk nevěsty (1974 – 1989)   **Zdroj:** vlastní výzkum
 Řada 2 – celkový průměrný věk nevěsty (1990 – 2005)

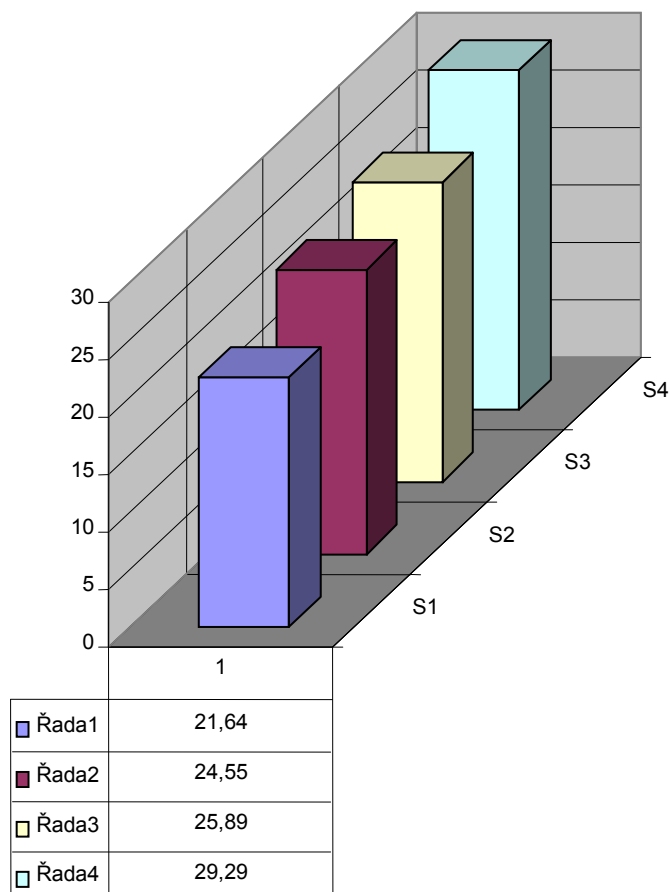
Graf 6. Porovnání celkového průměrného věku ženicha v letech 1974 – 2005 v Mirošovicích

	1
Řada 1	24,55
Řada 2	29,29

Legenda: Řada 1 – celkový průměrný věk ženicha (1974 – 1989)   **Zdroj:** vlastní výzkum
 Řada 2 – celkový průměrný věk ženicha (1990 – 2005)

Graf 7. Porovnání celkového průměrného věku snoubenců (1974 – 2005) v Mirošovicích

Legenda: Řada 1 – celkový průměrný věk nevěsty (1974 – 1989)   **Zdroj:** vlastní výzkum
 Řada 2 – celkový průměrný věk ženicha (1974 – 1989)
 Řada 3 – celkový průměrný věk nevěsty (1990 – 2005)
 Řada 4 – celkový průměrný věk ženicha (1990 – 2005)

V období od roku 1974 – 1989 byl celkový věkový průměr nevěsty 21,64 let, což je o 4,25 roku méně než celkový věkový průměr nevěsty v letech 1990 – 2005, kde činil 25,89 let. Také u ženicha byl celkový věkový průměr v letech 1974 – 1989, kde činil 24,55 let, o 4,74 let nižší než v období od roku 1990 – 2005, kde činil 29,29 let.

4.2 Přehled věkového rozdílu snoubenců

4.2.1 Přehled věkového rozdílu snoubenců v letech 1974 – 1989

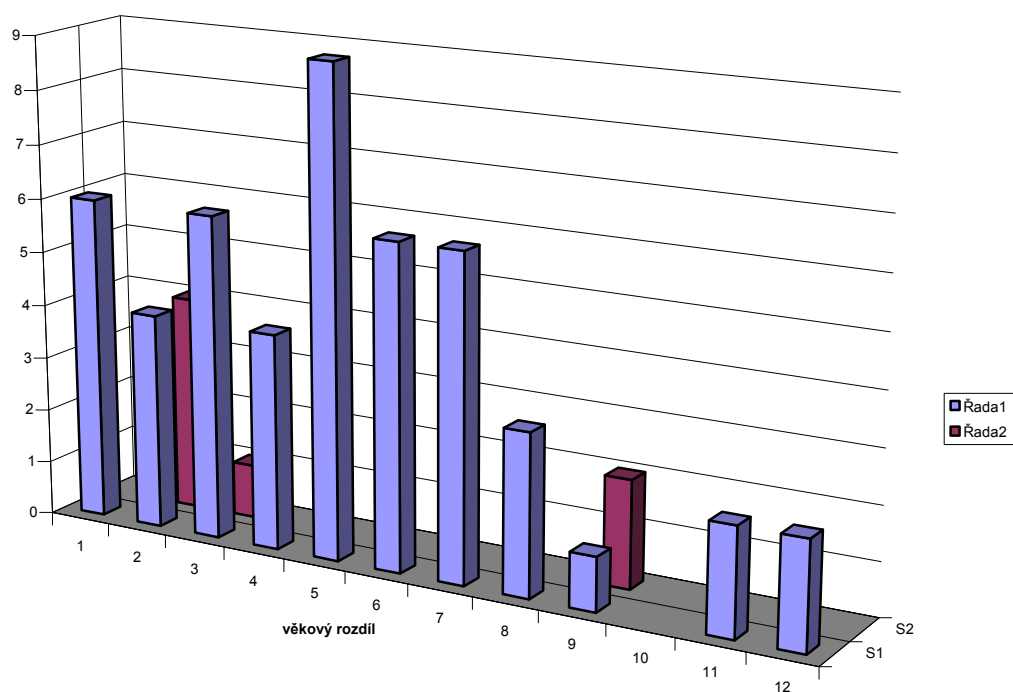
Tabulka 8. Věkový rozdíl snoubenců v letech 1974 – 1989 v Mirošovicích

rok	věk snoubenců při vstupu do manželství						žena muž rozdíl	
	1974	21 27	19 23					
	-6	-4						
1975	19 25	19 21	23 29	23 23	29 40			
	-6	-2	-6	0	-11			
1976	23 22	18 25	27 32					
	1	-7	-5					
1977	20 22	19 22	21 21	21 23				
	-2	-3	0	-2				
1978	18 25	18 20	20 23					
	-7	-2	-3					
1979	26 26	20 24	18 23	21 23				
	0	-4	-5	-2				
1980	20 24	28 29	21 22	21 24				
	-4	-1	-1	-3				
1981	-	-						
1982	39 31							
	8							
1983	19 29							
	-10							
1984	27 30							
	-3							
1985	19 24							
	-5							
1986	24 23	20 25	18 22	21 32	25 32	37 29		
	1	-5	-4	-11	-7	8		
1987	20 24	22 22	34 39	21 31	28 32	19 18	18 24	23 24
	-4	0	-5	-10	-4	1	-6	-1
1988	27 25	20 20	21 29	18 24	28 27	27 27		
	2	0	-8	-6	1	0		
1989	20 24	30 34	21 26	21 25	25 26	24 30	24 26	
	-4	-4	-5	-4	-1	-6	-2	

Zdroj: vlastní výzkum

V tabulce 8. jsou uvedeny jednotlivé věkové rozdíly mezi snoubenci od roku 1974 – 1989. Znaménkem „mínus“ je označen věkový rozdíl mezi snoubenci, kdy věk ženicha je vyšší než věk nevěsty.

Graf 8. Věkový rozdíl snoubenců v letech 1974 – 1989 v Mirošovicích

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Řada 1	6	4	6	4	9	6	6	3	1		2	2
Řada 2		4	1						2			

Legenda:

Řada 1 – počet párů s věkovým rozdílem, kde je muž starší než žena

Řada 2 – počet párů s věkovým rozdílem, kde je žena starší než muž

Kategorie - 1 (nulový rozdíl) až 12 (rozdíl 11 let)

Zdroj: vlastní výzkum

- Nejmenší věkový rozdíl, tedy žádný (ženich je stejně starý jako nevěsta), se vyskytuje v šesti případech, což činí 10,7 %. A to v roce 1975, 1977, 1979, 1987 po jednom manželském páru a v roce 1988 u dvou manželských párů.
- Největší věkový rozdíl je u dvou párů, což činí 3,6 %, a to - 11 let (muž je starší než žena) v roce 1975 a 1986.
- Opačný největší věkový rozdíl (tedy žena starší než muž) je 8 let, opět u dvou párů (rovněž 3,6 %), a to v roce 1982 a 1986.
- Nejčastějším věkovým rozdílem jsou – 4 roky, celkem u devíti párů, což činí 16,1 %,
- následuje věkový rozdíl – 2 roky, - 5 let a – 6 let, vždy u šesti párů, což činí 10,7 % (celkem tedy 32,1 %),
- věkový rozdíl – 1 rok i 1 rok (tedy čtyři muži jsou starší než jejich manželky a stejně tak i čtyři muži jsou mladší než jejich manželky), dále pak – 3 roky, je vždy u čtyřech párů, což činí 7,1 % (celkem tedy 14,2 %),
- věkový rozdíl - 7 let mají tři páry, což činí 5,35 %,
- věkový rozdíl – 10 let, - 11 let a 8 let je vždy u dvou párů, což činí 3,6 % (celkem tedy 10,8 %),
- věkový rozdíl – 8 a 2 je vždy u jednoho páru, což činí 1,8 % (celkem 3,6 %).

4.2.2 Přehled věkového rozdílu snoubenců v letech 1990 - 2005

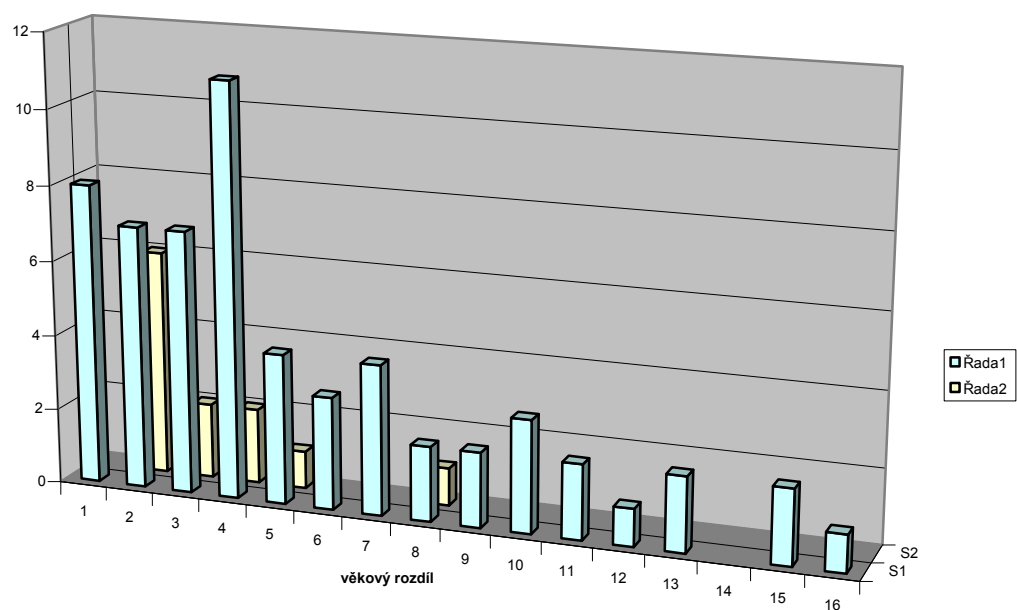
Tabulka 9. Věkové rozdíly snoubenců v letech 1990 – 2005 v Mirošovicích

rok	věk snoubenců při vstupu do manželství						žena muž rozdíl	
	1990	21 21	33 30	18 23	24 31	19 22		
	0	3	-5	-7	-3			
1991	24 38	19 19	42 52					
	-14	0	-10					
1992	19 30	39 41	22 22	24 25	19 23	24 24		
	-11	-2	0	-1	-4	0		
1993	18 19	19 24						
	-1	-5						
1994	20 23	19 31	22 25	25 30				
	-3	-12	-3	-5				
1995	24 30	20 19	20 23					
	-6	1	-3					
1996	22 28	20 23						
	-6	-3						
1997	20 28	43 45	24 26					
	-8	-2	-2					
1998	22 25	34 27	24 33	22 25	19 34	21 24	24 32	20 19
	-3	7	-9	-3	-15	-3	-8	1
1999	22 23	29 26	29 30	28 24	19 22	25 24		
	-1	3	-1	4	-3	1		
2000	25 27	43 52	31 30	22 26	57 58	18 22	22 22	42 54
	-2	-9	1	-4	-1	-4	0	-12
2001	27 30							
	-3							
2002	23 24	31 38	31 30	29 27	26 24	27 28	25 28	20 26
	-1	-7	1	2	2	-1	-3	-6
2003	26 28	29 29	33 32	22 24	25 34	22 24	25 39	
	-2	0	1	-2	-9	-2	-14	
2004	26 32	28 28	58 68	34 38				
	-6	0	-10	-4				
2005	30 30							
	0							

Zdroj: vlastní výzkum

V tabulce 9. jsou uvedeny jednotlivé věkové rozdíly mezi snoubenci od roku 1990 – 2005. Znaménkem „mínus“ je označen věkový rozdíl mezi snoubenci, kdy věk ženicha je vyšší než věk nevěsty.

Graf 9. Věkový rozdíl snoubenců v letech 1990 – 2005 v Mirošovicích

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Řada 1	8	7	7	11	4	3	4	2	2	3	2	1	2	2	2	1
Řada 2		6	2	2	1			1								

Legenda:

Řada 1 – počet párů s věkovým rozdílem, kde je muž starší než žena

Řada 2 – počet párů s věkovým rozdílem, kde je žena starší než muž

Kategorie – 1 (nulový rozdíl) až 16 (rozdíl 15 let)

Zdroj: vlastní výzkum

- Nejmenší věkový rozdíl, tedy žádný (ženich je stejně starý jako nevěsta), se vyskytuje v osmi případech, což činí 11,3 %. A to v roce 1990, 1991, 2000, 2003, 2004 a 2005 po jednom manželském páru a v roce 1992 u dvou manželských párů.
- Největší věkový rozdíl je u jednoho páru, což činí 1,4 %, a to - 15 let (muž je starší než žena) v roce 1998.
- Opačný největší věkový rozdíl (tedy žena starší než muž) je 7 let, opět u jednoho páru (rovněž 1,4 %), a to opět v roce 1998.
- Nejčastějším věkovým rozdílem jsou – 3 roky, celkem u jedenácti párů, což činí 15,5 %,
- následuje věkový rozdíl – 1 rok a – 2 roky, vždy u sedmi párů, což činí 9,85 % (celkem tedy 19,7 %),
- věkový rozdíl 1 rok u šesti párů (šest mužů je mladších než jejich manželky), což činí 8,45 %,
- věkový rozdíl - 4 roky a - 6 let mají vždy čtyři páry, což činí 5,6 % (celkem tedy 11,2 %),
- věkový rozdíl – 5 let a – 9 let, vždy u třech párů, což činí 4,2 % (celkem tedy 8,4 %),
- věkový rozdíl - 7 let, - 8 let, - 10 let, - 12 let, - 14 let (muž je starší než manželka) a také 2 roky a 3 roky (muž je mladší než manželka), je vždy u dvou párů, což činí 2,8 % (celkem tedy 19,6 %),
- věkový rozdíl – 11 let (muž je starší než manželka) a 4 roky (muž je mladší než manželka) je vždy u jednoho páru, což činí 1,4 % (celkem 2,8 %).

4.2.3 Porovnání věkového rozdílu snoubenců v letech 1974 – 2005

Tabulka 10. Věkové rozdíly snoubenců v letech 1974 – 1989 v Mirošovicích (udané hodnoty jsou počty let věkového rozdílu mezi snoubenci)

<i>rok</i>	<i>věkový rozdíl snoubenců při vstupu do manželství</i>								
1974	-6	-4							
1975	-6	-2	-6	0	-11				
1976	1	-7	-5						
1977	-2	-3	0	-2					
1978	-7	-2	-3						
1979	0	-4	-5	-2					
1980	-4	-1	-1	-3					
1981	-								
1982	8								
1983	-10								
1984	-3								
1985	-5								
1986	1	-5	-4	-11	-7	8			
1987	-4	0	-5	-10	-4	1	-6	-1	
1988	2	0	-8	-6	1	0			
1989	-4	-4	-5	-4	-1	-6	-2		

Zdroj: vlastní výzkum

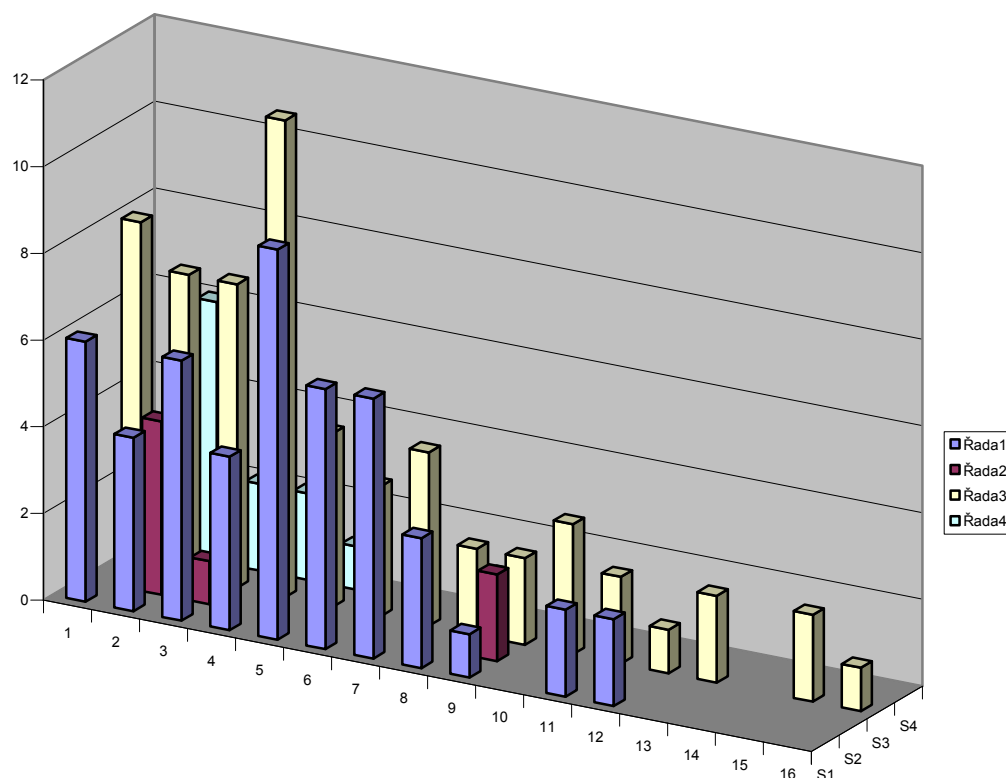
Tabulka 11. Věkové rozdíly snoubenců v letech 1990 – 2005 v Mirošovicích (udané hodnoty jsou počty let věkového rozdílu mezi snoubenci)

<i>rok</i>	<i>věkový rozdíl snoubenců při vstupu do manželství</i>								
1990	0	3	-5	-7	-3				
1991	-14	0	-10						
1992	-11	-2	0	-1	-4	0			
1993	-1	-5							
1994	-3	-12	-3	-5					
1995	-6	1	-3						
1996	-6	-3							
1997	-8	-2	-2						
1998	-3	7	-9	-3	-15	-3	-8	1	
1999	-1	3	-1	4	-3	1			
2000	-2	-9	1	-4	-1	-4	0	-12	
2001	-3								
2002	-1	-7	1	2	2	-1	-3	-6	
2003	-2	0	1	-2	-9	-2	-14		
2004	-6	0	-10	-4					
2005	0								

Zdroj: vlastní výzkum

Při porovnání Tabulky 10. a Tabulky 11. v přepočtu na procenta, vždy vzhledem k celkovému počtu manželských párů za každé období (období 1974 – 1989 bude označováno „do roku 1989“ a období 1990 – 2005 „po roce 1990“) zjistíme následující srovnání. Věkový rozdíl podle počtu snoubenců (celkově do roku 1989 a po roce 1990) a podle délky věkového rozdílu (vzestupně od 0 do 15 let) je uveden v Tabulce 12.

Graf 10. Porovnání věkového rozdílu snoubenců (1989 – 2005) v Mirošovicích

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Řada 1	6	4	6	4	9	6	6	3	1		2	2				
Řada 2		4	1						2							
Řada 3	8	7	7	11	4	3	4	2	2	3	2	1	2		2	1
Řada 4		6	2	2	1			1								

Legenda:

- Řada 1 – počet párů s věkovým rozdílem (muž starší než žena) do r. 1989
- Řada 2 – počet párů s věkovým rozdílem (žena starší než muž) do r. 1989
- Řada 3 – počet párů s věkovým rozdílem (muž starší než žena) po r. 1990
- Řada 4 – počet párů s věkovým rozdílem (žena starší než muž) po r. 1990
- Kategorie – 1 (nulový rozdíl) až 16 (rozdíl 15 let)

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 12. Porovnání počtu snoubenců podle délky věkového rozdílu v letech 1974 – 2005 v Mirošovicích

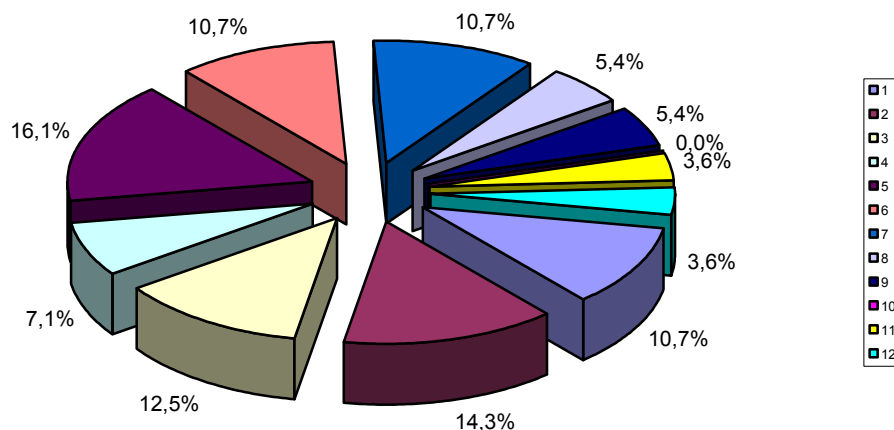
věkový rozdííl v letech	Celkový počet snoubenců v letech 1974-1989		věkový rozdííl v letech	Celkový počet snoubenců v letech 1990-2005	
	Starší ženich	Starší nevěsta		Starší ženich	Starší nevěsta
0	6		0	8	
1	4	4	1	7	6
2	6	1	2	7	2
3	4		3	11	2
4	9		4	4	1
5	6		5	3	
6	6		6	4	
7	3		7	2	1
8	1	2	8	2	
9			9	3	
10	2		10	2	
11	2		11	1	
12			12	2	
13			13		
14			14	2	
15			15	1	

Zdroj: vlastní výzkum

- Nejmenšího věkového rozdílu (tedy žádného) do roku 1989 dosáhlo o 0,6 % méně párů než po roce 1990.
- Věkového rozdílu – 1 rok dosáhlo do roku 1989 o 2,75 % méně párů než po roce 1990, v opačném případě věkového rozdílu 1 rok (žena je starší) dosáhlo do roku 1989 o 1,35 % také méně párů než po roce 1990.
- Věkového rozdílu – 2 roky dosáhlo do roku 1989 o 0,85 % více párů než po roce 1990, v opačném případě věkového rozdílu 2 roky (žena je starší) dosáhlo do roku 1989 o 1 % méně párů než po roce 1990.
- Věkového rozdílu – 3 roky dosáhlo do roku 1989 o 8,4 % méně párů než po roce 1990. Opačný věkový rozdííl 3 roky, kde je starší žena, je zaznamenám pouze po roce 1990.

- Věkového rozdílu – 4 roky dosáhlo do roku 1989 o 10,5 % více párů než po roce 1990. Opačný věkový rozdíl 4 roky, kde je starší žena, je zaznamenán pouze po roce 1990.
  - Věkového rozdílu – 5 let dosáhlo do roku 1989 o 6,5 % více párů než po roce 1990.
  - Věkového rozdílu – 6 let dosáhlo do roku 1989 o 5,1 % více párů než po roce 1990.
  - Věkového rozdílu – 7 let dosáhlo do roku 1989 o 2,55 % více párů než po roce 1990. Opačný věkový rozdíl 7 let, kde je žena starší, je zaznamenán pouze po roce 1990.
  - Věkového rozdílu – 8 let dosáhlo do roku 1989 o 1 % méně párů než po roce 1990. Opačný věkový rozdíl 8 let, kde je žena starší, je zaznamenán pouze do roku 1989.
  - Věkový rozdíl – 9 let byl zaznamenán pouze po roce 1990.
  - Věkového rozdílu – 10 let dosáhlo do roku 1989 o 0,8 % více párů než po roce 1990.
  - Věkového rozdílu – 11 let dosáhlo do roku 1989 o 2,2 % více párů než po roce 1990.
  - Věkový rozdíl – 12 let, - 14 let a – 15 let byl zaznamenán pouze po roce 1990.
- Největšího věkového rozdílu do roku 1989 (– 11 let) dosáhlo o 2,2 % více párů než po roce 1990, kde činí – 15 let.
  - V případě starší nevěsty pak největšího věkového rozdílu do roku 1989 (8 let) dosáhlo rovněž o 2,2 % více párů než po roce 1990, kde činí 7 let.
V obou případech je tedy vzájemný poměr věkového rozdílu stejný.
  - Nejčastějším věkovým rozdílem do roku 1989 jsou – 4 roky, což činí o 0,6 % více než věkový rozdíl po roce 1990, kde to jsou – 3 roky.

Graf 11. Počet párů snoubenců s věkovým rozdílem 0 – 11 let za období 1974 – 1989 v Mirošovicích (v procentech)

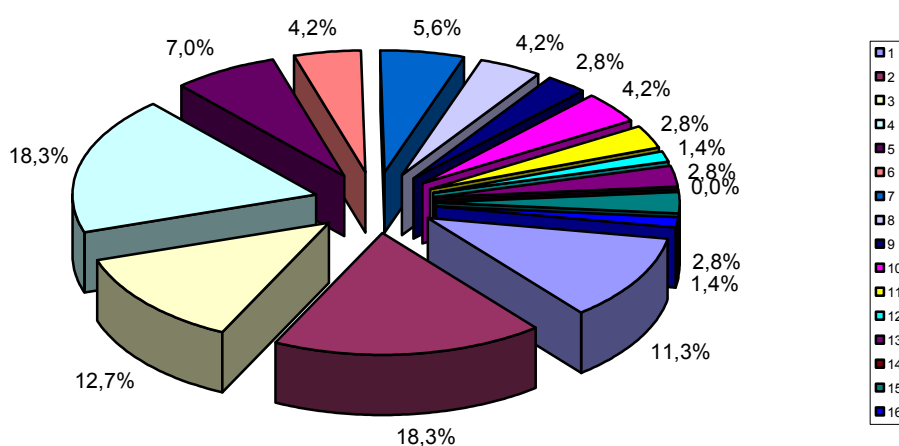

Legenda:

věkové rozdíly - 1 – žádný (tedy 0), 2 – 1 rok, 3 – 2 roky,
4 – 3 roky, 5 – 4 roky, 6 – 5 let, 7 – 6 let,
8 – 7 let, 9 – 8 let, 10 – 9 let, 11 – 10 let, 12 – 11 let

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 12. Počet párů snoubenců s věkovým rozdílem 0 – 15 let za období 1990 – 2005 v Mirošovicích (v procentech)

Legenda:

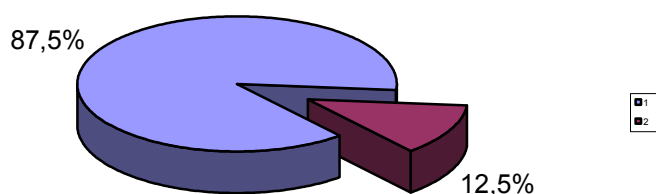
věkové rozdíly - 1 – žádný (tedy 0), 2 – 1 rok, 3 – 2 roky,
4 – 3 roky, 5 – 4 roky, 6 – 5 let, 7 – 6 let,
8 – 7 let, 9 – 8 let, 10 – 9 let, 11 – 10 let, 12 – 11 let,
13 – 12 let, 14 – 13 let, 15 – 14 let, 16 – 15 let

Zdroj: vlastní výzkum

Při porovnání věkového rozdílu snoubenců u párů, kde je nevěsta starší než ženich zjistíme, že tyto páry tvoří celkem

- 12,5 % všech manželství za období od roku 1974 - 1989
- 16,9 % všech manželství za období od roku 1990 – 2005.

Graf 13. Vzájemný poměr uzavřených manželství s ohledem na pohlaví staršího partnera za období 1974 – 1989 v Mirošovicích (v procentech)

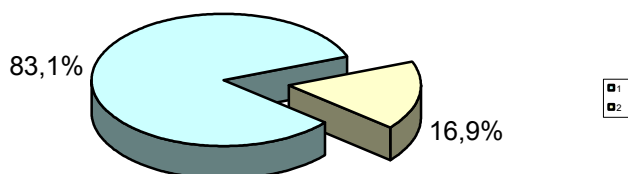

Legenda:

- 1 – vyjádření poměru manželství, kde muž je starší než žena
- 2 – vyjádření poměru manželství, kde žena je starší než muž

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 14. Vzájemný poměr uzavřených manželství s ohledem na pohlaví staršího partnera za období 1990 – 2005 v Mirošovicích (v procentech)

Legenda:

- 1 – vyjádření poměru manželství, kde muž je starší než žena
- 2 – vyjádření poměru manželství, kde žena je starší než muž

Zdroj: vlastní výzkum

**Tabulka 13. Porovnání průměrného věkového rozdílu snoubenců (1974 – 2005)
v Mirošovicích**

rok	průměrný věk		rozdíl	rok	průměrný věk		rozdíl
	nevěsty	ženicha			nevěsty	ženicha	
1974	20,00	25,00	5,00	1990	23,00	25,40	3,60
1975	22,60	27,60	5,00	1991	28,33	36,33	8,00
1976	22,66	26,33	4,33	1992	24,50	27,50	3,00
1977	20,25	22,00	1,75	1993	18,50	21,50	3,00
1978	18,66	22,66	4,00	1994	21,50	27,25	5,75
1979	21,25	24,00	2,75	1995	21,33	24,00	3,33
1980	22,50	24,75	2,25	1996	21,00	25,50	4,50
1981	-	-	-	1997	29,00	33,00	4,00
1982	39,00	31,00	8,00	1998	23,25	27,37	6,12
1983	19,00	29,00	10,00	1999	25,33	24,83	2,16
1984	27,00	30,00	3,00	2000	32,50	36,37	4,12
1985	19,00	24,00	5,00	2001	27,00	30,00	3,00
1986	24,16	27,16	6,00	2002	26,50	28,12	2,87
1987	23,12	26,75	3,87	2003	26,00	30,00	4,28
1988	23,50	25,33	2,83	2004	36,50	41,50	5,00
1989	23,57	27,28	3,71	2005	30,00	30,00	0
celkový průměr	21,64	24,55	4,49	celkový průměr	25,89	29,29	3,92

Zdroj: vlastní výzkum

V Tabulce 13. jsou uvedeny průměrné věkové rozdíly mezi manželi v jednotlivých letech. Celkový průměr není rozdílem průměrného věku nevěsty a průměrného věku ženicha, jelikož věkový rozdíl musíme brát s ohledem na obě varianty, a to jak u páru, kde je starší ženich, tak i u páru, kde je starším partnerem nevěsta.

Průměrný věkový rozdíl v období od roku 1974 – 1989 je

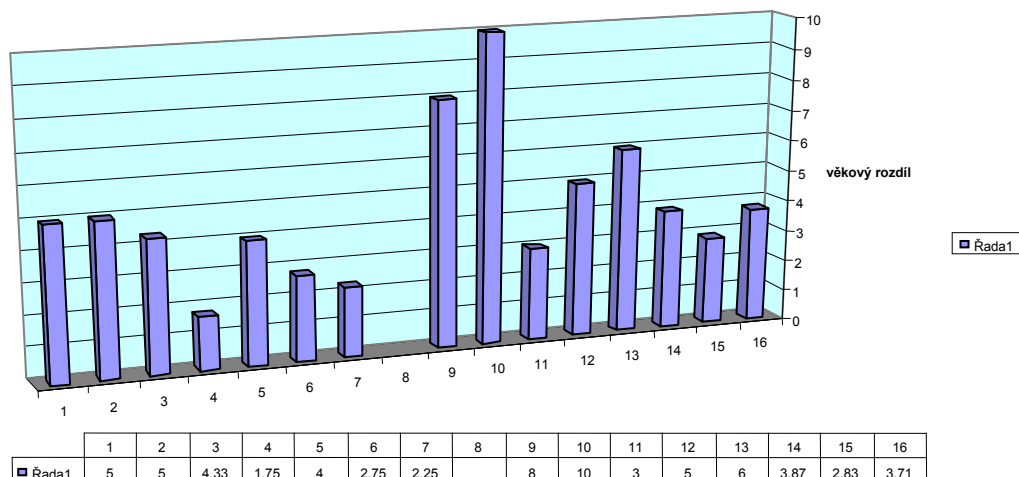
- největší 10 let
- nejmenší 1,75 let
- nejčastější 5 let

Průměrný věkový rozdíl v období od roku 1990 – 2005 je

- největší 8 let
- nejmenší 0 – tedy žádný věkový rozdíl
- nejčastější 3 roky

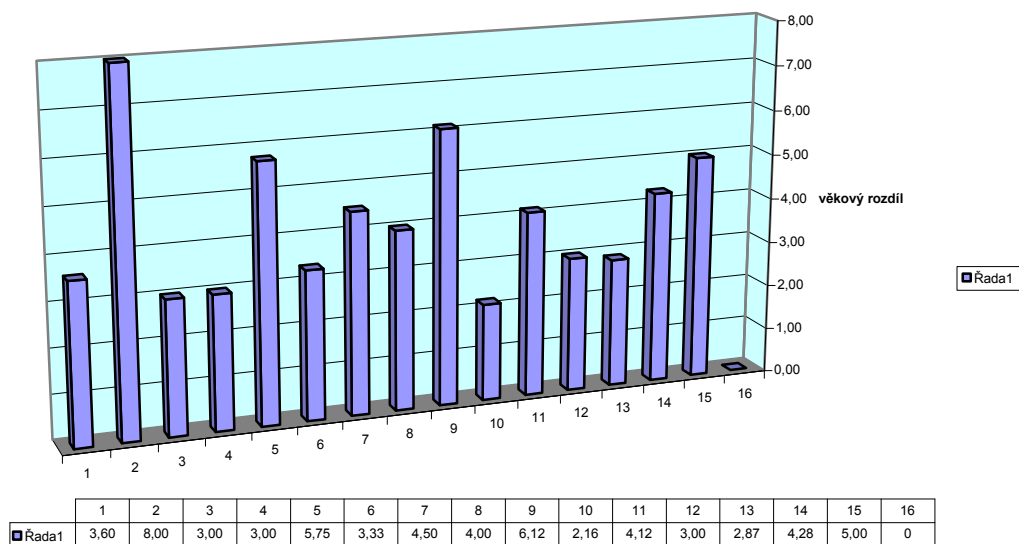
V období od roku 1974 – 1989 činí celkový průměrný rozdíl mezi snoubenci 4,49 let, což je o 0,57 let více, než v období od roku 1990 – 2005 (zde činí pouze 3,92 let).

Graf 15. Průměrný věkový rozdíl snoubenců v letech 1974 – 1989 v Mirošovicích

Legenda: **Zdroj: vlastní výzkum**
Řada 1 – průměrný věkový rozdíl v jednotlivých letech
Kategorie – jednotlivé roky za období, od 1 (rok 1974) do 16 (rok 1989)

Graf 16. Průměrný věkový rozdíl snoubenců v letech 1990 – 2005 v Mirošovicích

Legenda: **Zdroj: vlastní výzkum**
Řada 1 – průměrný věkový rozdíl v jednotlivých letech
Kategorie – jednotlivé roky za období, od 1 (rok 1990) do 16 (rok 2005)

4.3 Zjišťování souvislosti věkových rozdílů mezi snoubenci a jejich rodiči

Na základě získaných výsledků věkových rozdílů mezi snoubenci v Mirošovicích a jejich poměrně vysokému zastoupení mezi vzájemnými páry jsem si stanovila porovnat souvislost mezi věkovým rozdílem snoubenců a jejich rodičů. Zda vůbec a do jaké míry v tomto směru ovlivnili rodiče volbu budoucího životního partnera. Jako dolní hranici věkového rozdílu partnerů jsem stanovila délku pěti let. S ohledem na objektivní posouzení jsem vzala v úvahu pětileté rozpětí u všech kategorií. Tedy jak mezi snoubenci, tak i mezi jejich rodiči, přestože snoubenci nesplňovali stanovenou hranici. V Tabulce 14. a 16. jsou rovněž uvedeny páry a jejich rodiče, u kterých je starším partnerem žena. Zde není stanoveno rozpětí věkové hranice.

4.3.1 Porovnání věkových rozdílů snoubenců a jejich rodičů do roku 1989

V období od roku 1974 – 1989 je v Mirošovicích zjištěno celkem 22 párů snoubenců s věkovým rozdílem větším než pět let a dalších 21 párů u nichž je sice věkový rozdíl do pěti let, ale mezi jejich rodiči je minimálně pětiletý věkový rozdíl (viz. Tabulka 14, Tabulka 15 a Graf 17 Řada 1 – 9).

- 5 žen si zvolilo staršího manžela, stejně jako její rodiče (Graf 17 Řada 1),
- 5 mužů si zvolilo mladší manželku, stejně jako jeho rodiče (Graf 17 Řada 2),
- 1 pár - starší je muž, stejně jako u obou jejich rodičů (Graf 17 Řada 3),
- 1 muž, jehož rodiče mají více jak pětiletý věkový rozdíl, si zvolil starší manželku o více jak pět let (Graf 17 Řada 4),
- 1 muž, u jehož rodičů nebyl minimálně pětiletý rozdíl, si zvolil starší manželku o více jak pět let (Graf 17 Řada 5),
- 9 párů se rozhodlo pro staršího partnera, přestože u obou jejich rodičů nebyl minimálně pětiletý věkový rozdíl (Graf 17 Řada 6),
- 8 párů si nezvolilo staršího partnera, přestože u rodičů nevěsty byl více jak pětiletý rozdíl (Graf 17 Řada 7),
- 6 párů si nezvolilo staršího partnera, přestože u rodičů ženicha byl více jak pětiletý rozdíl (Graf 17 Řada 8),
- 7 párů si nezvolilo staršího partnera, přestože u obou jejich rodičů byl více jak pětiletý rozdíl (Graf 17 Řada 9).

**Tabulka 14. Věkové rozdíly snoubenců a jejich rodičů (1974 – 1989)
v Mirošovicích (udané hodnoty jsou počty let věkového rozdílu snoubenců)**

Věkový rozdíl snoubenců		Věkový rozdíl rodičů nevěsty		Věkový rozdíl rodičů ženicha	
starší muž	starší žena	starší muž	starší žena	starší muž	starší žena
6		7		0	
11		0		0	
0		8		5	
6		0		0	
2		0		5	
6		4		3	
5		0		8	
7		4		3	
	1	6		4	
3		0		5	
2		2		6	
7		6			1
2		5		5	
5		1		8	
3			1	0	
1		5		4	
1		6		0	
4		9		6	
	8	2		0	
10		6		8	
3		7		3	
5		16		3	
	8		1	6	
7		6		2	
11		4		1	
4		6		3	
5		1		3	
	1	3		7	
1			1	8	
6		3		5	
	1	6		6	
4		8		4	
10		20		0	
5		3		0	
0		7		4	
	1	5		7	
6		2		4	
8		4		5	
0		6		1	
	2	0		6	
2		10		7	
6			1	9	
5			1	0	
4		15		6	

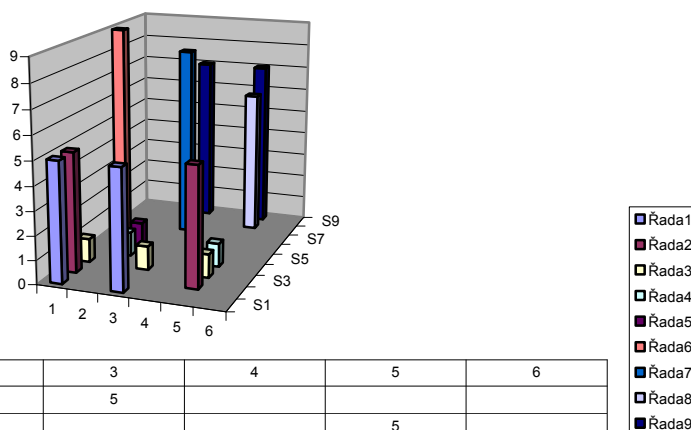
Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 15. Celkový počet manželských párů (snoubenců a jejich obou rodičů) s věkovým rozdílem větším 5 let (1974 – 1989) v Mirošovicích

počet párů	počet párů snoubenců		počet párů rodičů			
	starší muž	starší žena	nevěsty		ženicha	
			starší muž	starší žena	starší muž	starší žena
5	5		5			
5	5				5	
1	1		1		1	
1		1			1	
1		1				
9	9					
8			8			
6					6	
7			7		7	
Σ43	Σ20	Σ2	Σ21	0	Σ20	0

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 17. Celkový počet manželských párů (snoubenců a jejich obou rodičů) s věkovým rozdílem větším 5 let (1974 – 1989) v Mirošovicích

	1	2	3	4	5	6
Řada1	5		5			
Řada2	5				5	
Řada3	1		1		1	
Řada4		1			1	
Řada5		1				
Řada6	9					
Řada7			8			
Řada8					6	
Řada9			7		7	

Legenda:

Zdroj: vlastní výzkum

Kategorie 1 – Počet párů snoubenců, muž je o více jak pět let starší

Kategorie 2 – Počet párů snoubenců, žena je o více jak pět let starší

Kategorie 3 – Počet párů rodičů nevěsty, otec je o více jak pět let starší než matka

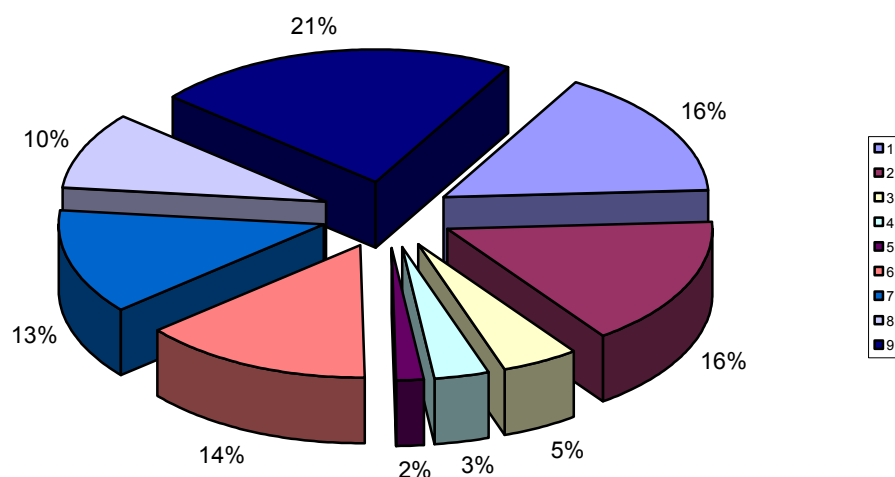
Kategorie 4 – Počet párů rodičů nevěsty, matka je o více jak pět let starší než otec

Kategorie 5 – Počet párů rodičů ženicha, otec je o více jak pět let starší než matka

Kategorie 6 – Počet párů rodičů ženicha, matka je o více jak pět let starší než otec

Řada 1 – 9 – legenda v textové části 4.3

Graf 18. Celkový počet manželských párů (snoubenců a jejich obou rodičů) s věkovým rozdílem větším 5 let (1974 – 1989) v Mirošovicích (v procentech)

- Legenda:**
- 1 – starší ženich a otec nevěsty je rovněž starší než matka
  - 2 – starší ženich a otec ženicha je rovněž starší než matka
  - 3 – starší ženich a otcové obou snoubenců jsou starší než matky
  - 4 – starší nevěsta, otec ženicha je starší než matka
  - 5 – nevěsta je starší, rodiče snoubenců nemají věkový rozdíl více jak pět let
  - 6 – starší ženich, rodiče snoubenců nemají věkový rozdíl více jak pět let
  - 7 – snoubenci nemají věkový rozdíl, otec nevěsty je starší než matka
  - 8 – snoubenci nemají věkový rozdíl, rodiče ženicha mají věkový rozdíl více jak pět let
  - 9 – snoubenci nemají věkový rozdíl, rodiče obou snoubenců mají věkový rozdíl více jak pět let
- Zdroj: vlastní výzkum**

Celkové výsledky v hodnotách jsou uvedeny v Tabulce 15. Celkem v období od 1974 – 1989 bylo zjištěno čtyřicet tři párů s věkovým rozdílem větším jak pět let.

- 20 párů snoubenců s věkovým rozdílem větším než pět let, kde ženich je starší než nevěsta
- 2 páry snoubenců s věkovým rozdílem větším než pět let, kde ženich je mladší než nevěsta
- 21 párů snoubenců s věkovým rozdílem menším než pět let, kde u rodičů nevěsty je otec starší více než pět let od matky
- 20 párů snoubenců s věkovým rozdílem menším než pět let, kde u rodičů ženicha je otec starší více než pět let od matky

4.3.2 Porovnání věkových rozdílů snoubenců a jejich rodičů po roce 1990

V období od roku 1990 – 2005 je v Mirošovicích zjištěno celkem 22 párů snoubenců s věkovým rozdílem větším než pět let a dalších 25 párů u nichž je sice věkový rozdíl do pěti let, ale mezi jejich rodiči je minimálně pětiletý věkový rozdíl (viz. Tabulka 16, Tabulka 17 a Graf 19 Řada 1 - 7). V závorce je kurzívou uvedeno srovnání se stavem v období 1974 – 1989.

- 3 ženy si zvolily staršího manžela, stejně jako její rodiče (Graf 19 Řada 1),
(v období 1974 – 1989 5 žen)
- 6 mužů má mladší manželku, stejně jako jeho rodiče (Graf 19 Řada 2),
(v období 1974 – 1989 5 mužů)
- 1 žena, jejíž rodiče mají více jak pětiletý věkový rozdíl, si zvolila mladšího manžela o více jak pět let (Graf 19 Řada 3),
(v období 1974 – 1989 1 žena, kde rodiče manžela mají více jak pětiletý rozdíl)
- 12 párů se rozhodlo pro staršího partnera, přestože u obou jejich rodičů nebyl minimálně pětiletý věkový rozdíl (Graf 19 Řada 4),
(v období 1974 – 1989 9 párů)
- 10 párů si nezvolilo staršího partnera, přestože u rodičů nevěsty byl více jak pětiletý rozdíl (Graf 19 Řada 5),
(v období 1974 – 1989 8 párů)
- 13 párů si nezvolilo staršího partnera, přestože u rodičů ženicha byl více jak pětiletý rozdíl (Graf 19 Řada 6),
(v období 1974 – 1989 6 párů)
- 2 páry si nezvolily staršího partnera, přestože u obou jejich rodičů byl více jak pětiletý rozdíl (Graf 19 Řada 7).
(v období 1974 – 1989 7 párů).

- *(v období 1974 – 1989 1 pár si zvolil staršího partnera, stejně jako oba jejich rodiče),*
- *(v období 1974 – 1989 1 muž, u jehož rodičů nebyl minimálně pětiletý rozdíl, si zvolil starší manželku o více jak pět let).*

**Tabulka 16. Věkové rozdíly snoubenců a jejich rodičů (1990 – 2005)
v Mirošovicích (udané hodnoty jsou počty let věkového rozdílu)**

Věkový rozdíl snoubenců		Věkový rozdíl rodičů nevěsty		Věkový rozdíl rodičů ženicha	
starší muž	starší žena	starší muž	starší žena	starší muž	starší žena
7		3		3	
5		3		4	
0		11		1	
10		2		1	
0		3		9	
14			1	3	
0		7		0	
2		13		6	
11		1		11	
5		0		6	
5		0		6	
3		3		13	
12		8		4	
6		7		0	
3		3		9	
6		4		5	
2		3		6	
2		3		7	
8		0		0	
8		0		3	
3		5		0	
15		0		5	
3		5		0	
9		2		0	
	7	14		0	
	1	5		1	
1		10		3	
	3	13		1	
1		5		0	
12		2		0	
0		0		7	
4		0		7	
	1	0		7	
6		4		4	
3			4	6	
	2	11		0	
	2	4		6	
	1	9		1	
7		1		1	
1		2		5	
14		5		0	
9		4		0	
2			1		6
2		8		5	
10		3		0	
6		0		11	
0		0		5	

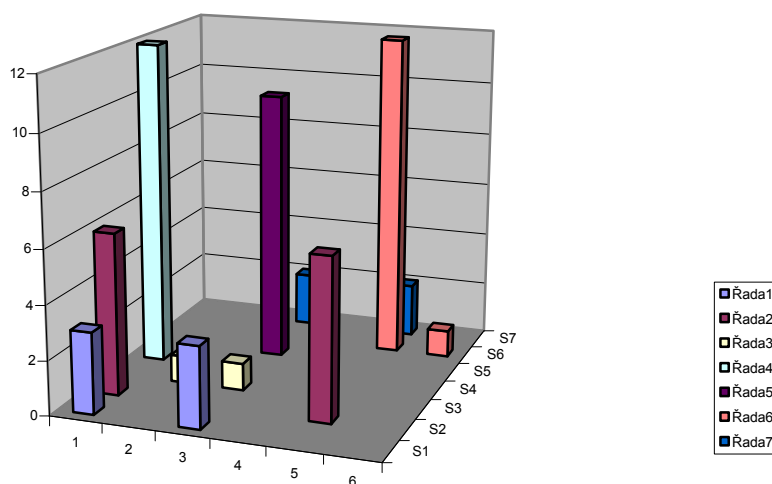
Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 17. Celkový počet manželských párů (snoubenců a jejich obou rodičů) s věkovým rozdílem větším 5 let (1990 – 2005) v Mirošovicích

počet párů	počet párů snoubenců		počet párů rodičů			
	starší muž	starší žena	nevěsty		ženicha	
			starší muž	starší žena	starší muž	starší žena
3	3		3			
6	6				6	
1		1	1			
12	12					
10			10			
13					12	1
2			2		2	
Σ47	Σ21	Σ1	Σ16	0	Σ20	Σ1

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 19. Celkový počet manželských párů (snoubenců a jejich obou rodičů) s věkovým rozdílem větším 5 let (1990 – 2005) v Mirošovicích

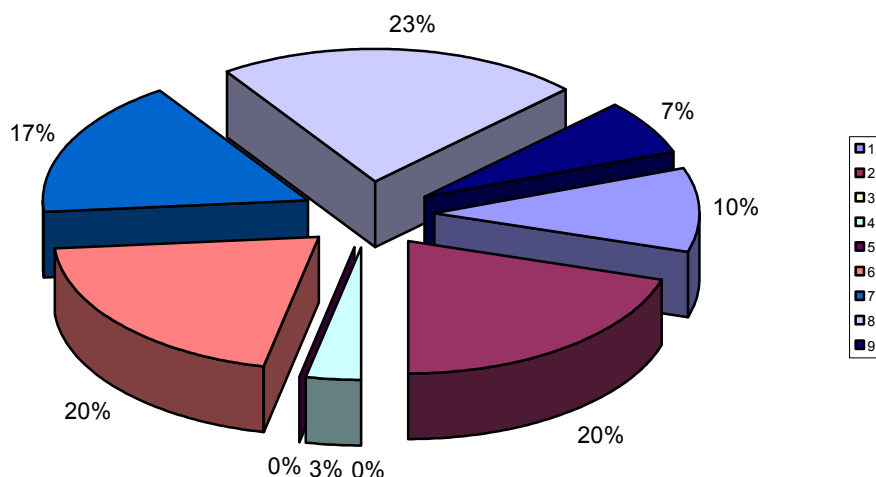
	1	2	3	4	5	6
Řada1	3		3			
Řada2	6				6	
Řada3		1	1			
Řada4	12					
Řada5			10			
Řada6					12	1
Řada7			2		2	

Legenda:

- Kategorie 1 – Počet párů snoubenců, muž je o více jak pět let starší
  - Kategorie 2 – Počet párů snoubenců, žena je o více jak pět let starší
  - Kategorie 3 – Počet párů rodičů nevěsty, otec je o více jak pět let starší než matka
  - Kategorie 4 – Počet párů rodičů nevěsty, matka je o více jak pět let starší než otec
  - Kategorie 5 – Počet párů rodičů ženicha, otec je o více jak pět let starší než matka
  - Kategorie 6 – Počet párů rodičů ženicha, matka je o více jak pět let starší než otec
- Řada 1 – 7 – legenda v textové části 4.3.2

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 20. Celkový počet manželských párů (snoubenců a jejich obou rodičů) s věkovým rozdílem větším 5 let (1990 – 2005) v Mirošovicích (v procentech)

- Legenda:**
- 1 – starší ženich a otec nevěsty je rovněž starší než matka
  - 2 – starší ženich a otec ženicha je rovněž starší než matka
  - 3 – starší ženich a otcové obou snoubenců jsou starší než matky
  - 4 – starší nevěsta, otec nevěsty je starší než matka
  - 5 – nevěsta je starší, rodiče snoubenců nemají věkový rozdíl více jak pět let
  - 6 – starší ženich, rodiče snoubenců nemají věkový rozdíl více jak pět let
  - 7 – snoubenci nemají věkový rozdíl, otec nevěsty je starší než matka
  - 8 – snoubenci nemají věkový rozdíl, rodiče ženicha mají věkový rozdíl více jak pět let
  - 9 – snoubenci nemají věkový rozdíl, rodiče obou snoubenců mají věkový rozdíl více jak pět let
- Zdroj:** vlastní výzkum

Celkové výsledky v hodnotách jsou uvedeny v Tabulce 17. Celkem v období od 1990 – 2005 bylo zjištěno čtyřicet sedm párů s věkovým rozdílem větším jak pět let.

- 21 párů snoubenců s věkovým rozdílem větším než pět let, kde ženich je starší než nevěsta
- 1 pár snoubenců s věkovým rozdílem větším než pět let, kde ženich je mladší než nevěsta
- 16 párů snoubenců s věkovým rozdílem menším než pět let, kde u rodičů nevěsty je otec starší více než pět let od matky
- 20 párů snoubenců s věkovým rozdílem menším než pět let, kde u rodičů ženicha je otec starší více než pět let od matky
- 1 pár snoubenců s věkovým rozdílem menším než pět let, kde u rodičů ženicha je otec mladší než pět let od matky.

4.3.3 Porovnání věkových rozdílů snoubenců a jejich rodičů za obě období

Na začátku kapitoly 4.3.2 je uvedeno v závorce srovnání stavu za období 1974 – 1989 se stavem za období 1990 – 2005 v Mirošovicích. Za obě sledovaná období je stejný počet, celkem 22 párů snoubenců s věkovým rozdílem větším než pět let. V období od 1974 – 1989 je o 4 páry snoubenců (u nichž je sice věkový rozdíl do pěti let, ale mezi jejich rodiči je minimálně pětiletý věkový rozdíl) méně než v období 1990 – 2005. Vyčíslení všech manželských párů za obě sledovaná období je uvedeno v Tabulce 20. a Grafu 27.

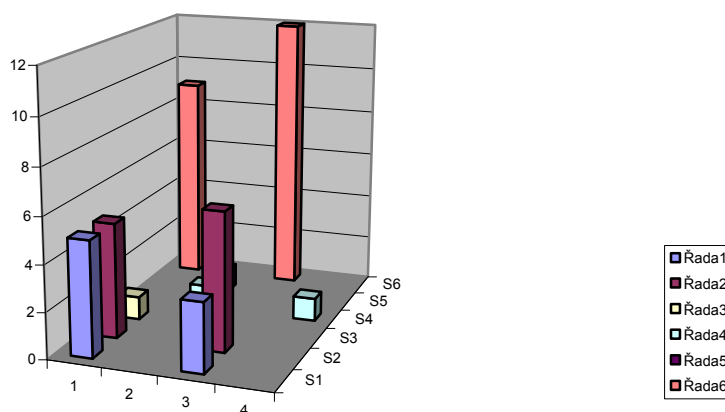
- V období od 1990 – 2005 si 3 ženy si zvolily staršího manžela, stejně jako její rodiče - v období 1974 – 1989 5 žen, tedy o 2 ženy méně (Graf 27. Řada 1).
- V období od 1990 – 2005 si 6 mužů si zvolilo mladší manželku, stejně jako jeho rodiče - v období 1974 – 1989 5 mužů, tedy o 1 muže více (Graf 27. Řada 2).
- V období od 1990 – 2005 1 žena, jejíž rodiče mají více jak pětiletý věkový rozdíl, si zvolila mladšího manžela o více jak pět let - v období 1974 – 1989 1 žena, kde rodiče manžela mají více jak pět let rozdíl (Graf 27. Řada 4).
- V období od 1990 – 2005 12 párů se rozhodlo pro staršího partnera, přestože u obou jejich rodičů nebyl minimálně pětiletý věkový rozdíl - v období 1974 – 1989 9 párů, tedy o 3 páry více (Graf 27. Řada 6).
- V období od 1990 – 2005 10 párů si nezvolilo staršího partnera, přestože u rodičů nevěsty byl více jak pětiletý rozdíl, v období 1974 – 1989 8 párů, tedy o 2 páry více (Graf 27. Řada 7).
- V období od 1990 – 2005 13 párů si nezvolilo staršího partnera, přestože u rodičů ženicha byl více jak pětiletý rozdíl - v období 1974 – 1989 6 párů, tedy o 7 párů více (Graf 27. Řada 8).
- V období od 1990 – 2005 2 páry si nezvolily staršího partnera, přestože u obou jejich rodičů byl více jak pětiletý rozdíl - v období 1974 – 1989 7 párů, tedy o 5 párů méně (Graf 27. Řada 9).
- V období 1974 – 1989 1 pár si zvolil staršího partnera, stejně jako oba jejich rodiče (Graf 28. Řada 3).
- V období 1974 – 1989 1 muž, u jehož rodičů nebyl minimálně pětiletý rozdíl, si zvolil starší manželku o více jak pět let (Graf 27. Řada 5).

Tabulka 18. Porovnání celkového počtu manželských párů (snoubenců) s věkovým rozdílem větším 5 let (1974 – 2005) v Mirošovicích

počet párů	počet párů snoubenců 1974 - 1989		počet párů snoubenců 1990 - 2005		počet párů
	starší muž	starší žena	starší muž	starší žena	
5	5		3		3
5	5		6		6
1	1				1
1		1		1	
1		1			
9	9		12		12
Σ22	Σ20	Σ2	Σ21	Σ1	Σ22

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 21. Porovnání celkového počtu manželských párů (snoubenců) s věkovým rozdílem větším 5 let (1974 – 2005) v Mirošovicích (podle kategorie)

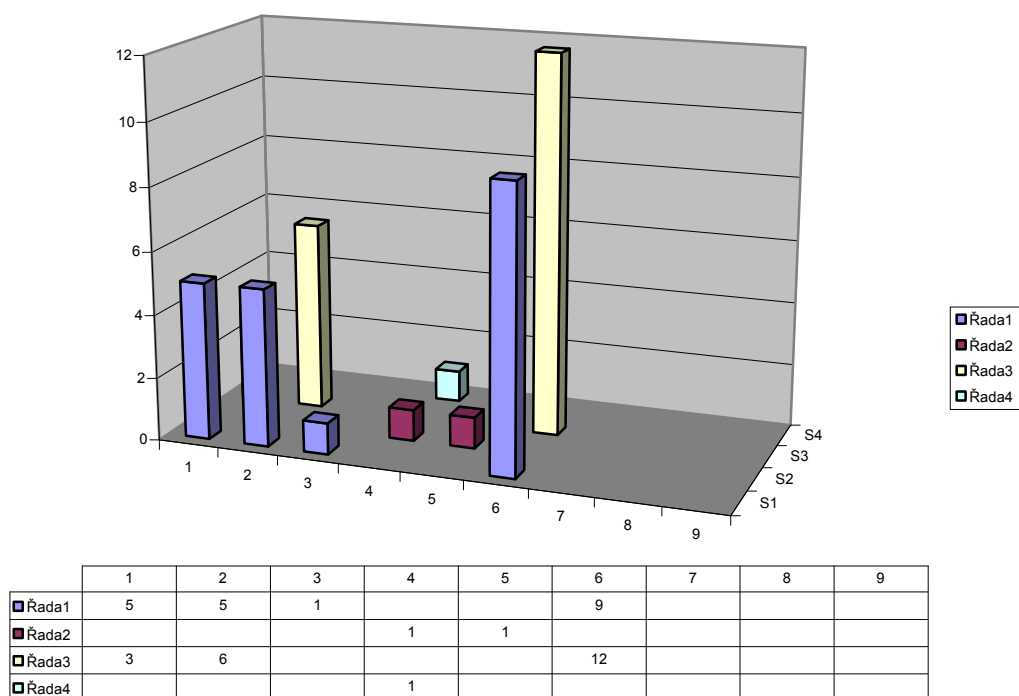
	1	2	3	4
Řada1	5		3	
Řada2	5		6	
Řada3	1			
Řada4		1		1
Řada5		1		
Řada6	9		12	

Legenda:

Zdroj: vlastní výzkum

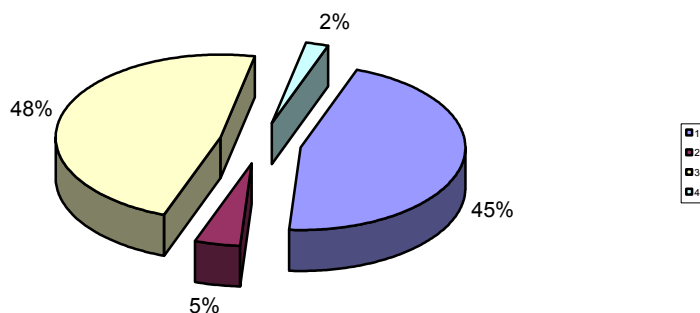
- Řada 1 – nevěsty, které si zvolily staršího manžela o více jak pět let – stejně jako jejich rodiče
- Řada 2 – muži, kteří si zvolili mladší manželku o více jak pět let – stejně jako jejich rodiče
- Řada 3 – snoubenci, kde muž je o více jak pět let starší – stejně jako oba jejich rodiče
- Řada 4 – snoubenci (muž je o více jak pět let mladší) – vždy u jednoho z rodičů více jak 5 let rozdíl
- Řada 5 – muž, o více jak pět let mladší než manželka – u obou jejich rodičů není min. věk. rozdíl
- Řada 6 – snoubenci (muž je o více jak pět let starší) – u obou jejich rodičů není min. věk. rozdíl
- Kategorie 1 – (1974 – 1989) – starší muž
- Kategorie 2 – (1974 – 1989) – starší žena
- Kategorie 3 – (1990 – 2005) – starší muž
- Kategorie 4 – (1990 – 2005) – starší žena

Graf 22. Porovnání celkového počtu manželských párů (snoubenců) s věkovým rozdílem větším 5 let (1974 – 2005) v Mirošovicích (dle pohlaví staršího partnera)

Legenda: Řada 1 – období 1974 – 1989, ženich je o více jak pět let starší **Zdroj: vlastní výzkum**
 Řada 2 – období 1974 – 1989, ženich je o více jak pět let mladší
 Řada 3 – období 1990 – 2005, ženich je o více jak pět let starší
 Řada 4 – období 1990 – 2005, ženich je o více jak pět let mladší

Graf 23. Porovnání celkového počtu manželských párů (snoubenců) s věkovým rozdílem větším 5 let (1974 – 2005) v Mirošovicích (dle pohlaví staršího partnera - v procentech)

Legenda: 1 – období 1974 – 1989, ženich starší o více jak pět let
 2 – období 1974 – 1989, ženich mladší o více jak pět let
 3 – období 1990 – 2005, ženich starší o více jak pět let
 4 – období 1990 – 2005, ženich mladší o více jak pět let

Zdroj: vlastní výzkum

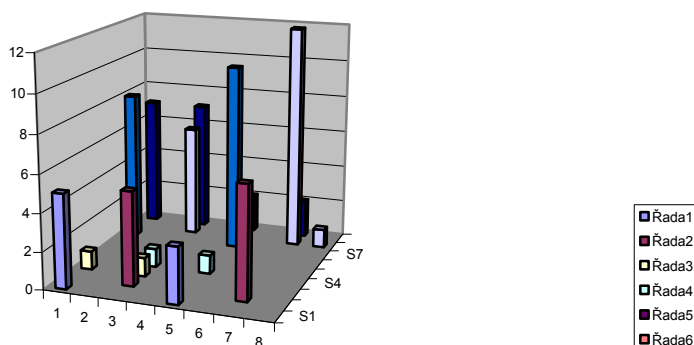
Tabulka 19. Porovnání celkového počtu manželských párů (rodičů snoubenců) s věkovým rozdílem větším 5 let (1974 – 2005) v Mirošovicích

1974 – 1989 - počet párů rodičů				1990 – 2005 - počet párů rodičů			
nevěsty		ženicha		nevěsty		ženicha	
starší muž	starší žena	starší muž	starší žena	starší muž	starší žena	starší muž	starší žena
5				3			
		5				6	
1		1					
		1		1			
8				10			
		6				12	1
7		7		2		2	
Σ21	0	Σ20	0	Σ16	0	Σ20	Σ1

(udané hodnoty jsou počty let věkového rozdílu)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 24. Porovnání celkového počtu manželských párů (rodičů snoubenců) s věkovým rozdílem větším 5 let (1974 – 2005) v Mirošovicích (dle kategorie)

	1	2	3	4	5	6	7	8
Řada1	5				3			
Řada2			5				6	
Řada3	1		1					
Řada4			1		1			
Řada5								
Řada6								
Řada7	8				10			
Řada8			6				12	1
Řada9	7		7		2		2	

Legenda:

Zdroj: vlastní výzkum

Řada 1 – rodiče nevěsty, otec je o více jak pět let starší- stejně jako manžel nevěsty

Řada 2 – rodiče ženicha, otec je o více jak pět let starší – stejně jako ženich

Řada 3 – rodiče snoubenců, muž je o více jak pět let starší – stejně jako u snoubenců

Řada 4 – rodiče, kde otec je starší o více jak pět let než matka ženicha – (období 1974 – 1989) a rodiče nevěsty (období 1990 – 2005), ženich je o více než pět let mladší než nevěsta

Řada 5 – rodiče ženicha o více jak pět let mladšího než manželka – u rodičů není min. věk. rozdíl

Řada 6 – rodiče snoubenců (muž je o více jak pět let starší) – u obou jejich rodičů není min. věk. rozdíl

Řada 7 – rodiče nevěsty, otec je starší než matka, u snoubenců není věkový rozdíl min. pět let

Řada 8 – rodiče ženicha, věkový rozdíl více jak pět let, u snoubenců není věkový rozdíl min. pět let

Řada 9 – rodiče snoubenců, otec je starší než matka, u snoubenců není věkový rozdíl min. pět let

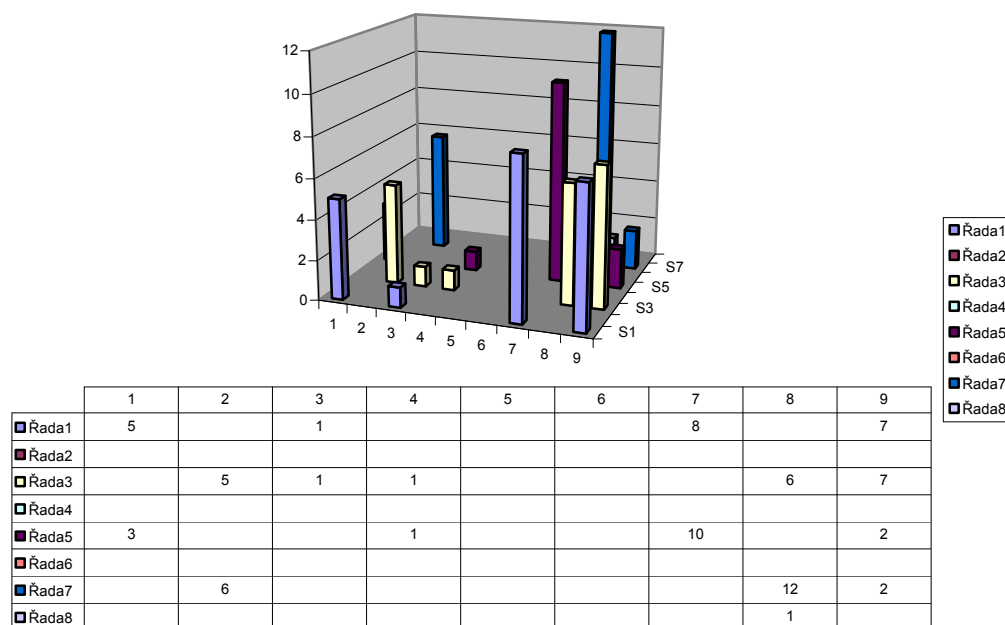
Kategorie 1 – (1974 – 1989) – starší muž

Kategorie 3 – (1990 – 2005) – starší muž

Kategorie 2 – (1974 – 1989) – starší žena

Kategorie 4 – (1990 – 2005) – starší žena

Graf 25. Porovnání celkového počtu párů (rodičů snoubenců) s věkovým rozdílem větším 5 let (1974 – 2005) v Mirošovicích (dle pohlaví staršího partnera)

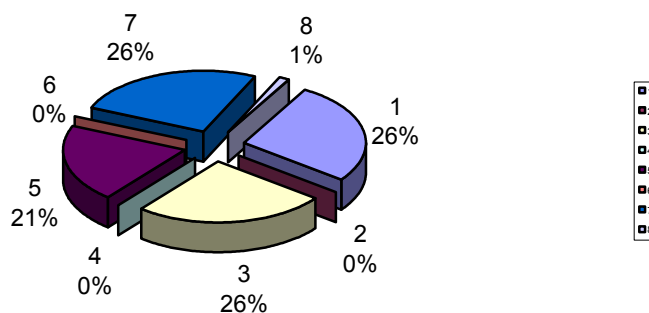

Legenda:

- Řada 1 – počet rodičů nevěsty – otec starší (1989 – 1990)
- Řada 2 - počet rodičů nevěsty – otec mladší (1989 – 1990)
- Řada 3 - počet rodičů ženicha – otec starší (1989 – 1990)
- Řada 4 - počet rodičů ženicha - otec mladší (1989 – 1990)
- Řada 5 – počet rodičů nevěsty – otec starší (1990 – 2005)
- Řada 6 - počet rodičů nevěsty – otec mladší (1990 – 2005)
- Řada 7 – počet rodičů ženicha - otec let starší (1990 – 2005)
- Řada 8 - počet rodičů ženicha - otec mladší (1990 – 2005)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 26. Porovnání celkového počtu manželských párů (rodičů snoubenců) s věkovým rozdílem větším 5 let (1974 – 2005) v Mirošovicích (v procentech)

Legenda: 1 – období 1974 – 1989, otec nevěsty je starší

2 – období 1974 – 1989, otec nevěsty je mladší

3 – období 1974 – 1989, otec ženicha je starší

4 – období 1974 – 1989, otec ženicha je mladší

5 – období 1990 – 2005, otec nevěsty je starší

6 – období 1990 – 2005, otec nevěsty je mladší

7 – období 1990 – 2005, otec ženicha je starší

8 – období 1990 – 2005, otec ženicha je mladší

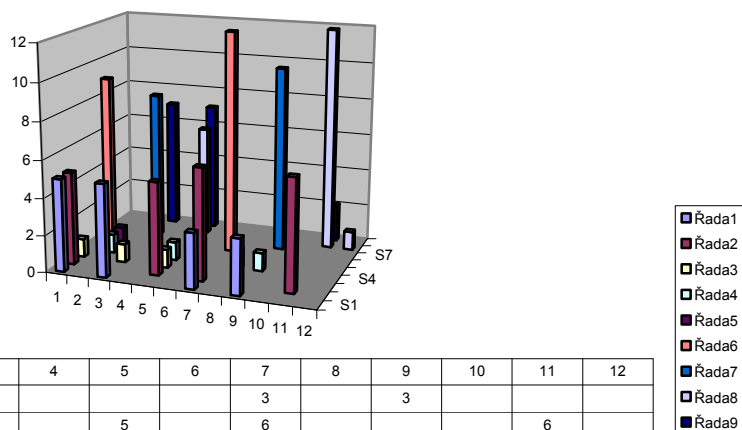
Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 20. Porovnání celkového počtu manželských párů (snoubenců a jejich obou rodičů) s věkovým rozdílem větším 5 let (1974 – 2005) v Mirošovicích

počet párů	za období 1974 – 1989						za období 1990 - 2005						počet párů
	počet párů snoubenců		počet párů rodičů				počet párů snoubenců		počet párů rodičů				
	starší muž	starší žena	nevěsty		ženicha		starší muž	starší žena	nevěsty		ženicha		
5	5		5				3		3				3
5	5				5		6				6		6
1	1		1		1								
1		1			1			1	1				1
1		1											
9	9						12						12
8			8						10				10
6					6						12	1	13
7			7		7				2		2		2
Σ43	Σ20	Σ2	Σ21	0	Σ20	0	Σ21	Σ1	Σ16	0	Σ20	Σ1	Σ47

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 27. Porovnání celkového počtu manželských párů (snoubenců a jejich obou rodičů) s věkovým rozdílem větším 5 let (1974 – 2005) v Mirošovicích

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Řada1	5		5				3		3			
Řada2	5				5		6				6	
Řada3	1		1		1							
Řada4		1			1			1	1			
Řada5		1										
Řada6	9						12					
Řada7			8						10			
Řada8					6						12	1
Řada9			7		7				2		2	

Legenda: Kategorie 1 – 6 (období 1974 – 1989)

Kategorie 7 – 12 (období 1990 – 2005)

Kategorie 1 a 7 – starší ženich

Kategorie 2 a 8 – starší nevěsta

Kategorie 3 a 9 – otec nevěsty je starší než matka

Kategorie 4 a 10 – matka nevěsty je starší než otec

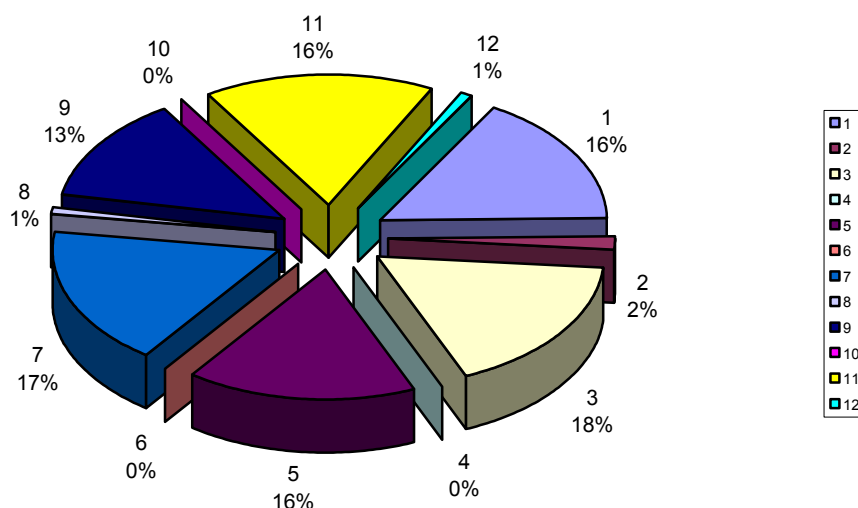
Kategorie 5 a 11 – otec ženicha je starší než matka

Kategorie 6 a 12 – matka ženicha je starší než otec

Řada 1 – 9 – legenda v textové části 4.3.3

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 28. Porovnání celkového počtu manželských párů (snoubenců a jejich obou rodičů) s věkovým rozdílem větším 5 let (1974 – 2005) v Mirošovicích (v procentech)

Legenda: 1 – 6 (období 1974 – 1989)
 7 – 12 (období 1990 – 2005)
 1 a 7 - starší ženich
 2 a 8 – starší nevěsta
 3 a 9 – otec nevěsty je starší než matka
 4 a 10 – matka nevěsty je starší než otec
 5 a 11 – otec ženicha je starší než matka
 6 a 12 – matka ženicha je starší než otec

Zdroj: vlastní výzkum

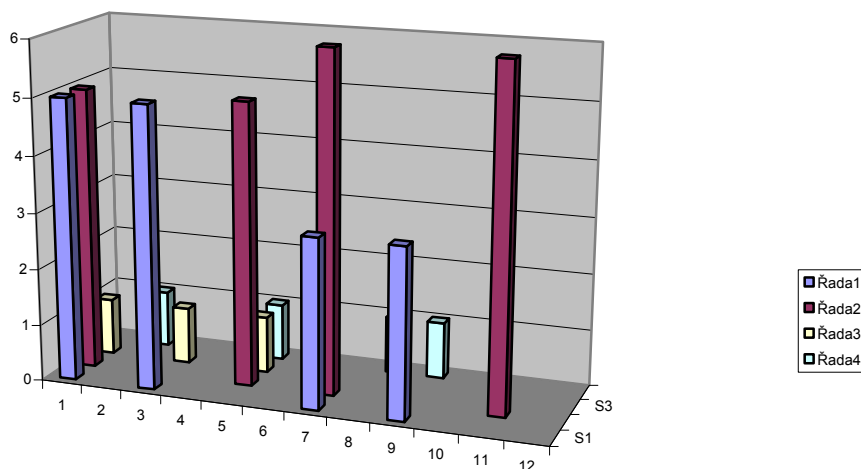
- V období 1974 – 1989 je ženich starší o více jak pět let než nevěsta v 16 % (v období 1990 – 2005 v 17 %, což je o 1 % více),
- v období 1974 – 1989 je nevěsta starší o více jak pět let než ženich ve 2 % (v období 1990 – 2005 v 1 %, což je o 1 % méně),
- v období 1974 – 1989 je otec nevěsty starší o více jak pět let než matka v 18 % (v období 1990 – 2005 ve 13 %, což je o 5 % méně),
- v období 1974 – 1989 není matka nevěsty starší o více jak pět let než otec, stejně tak ani v období 1990 – 2005,
- v období 1974 – 1989 je otec ženicha starší o více jak pět let než matka v 16 % (v období 1990 – 2005 také v 16 %, tedy shodně),
- v období 1974 – 1989 není matka ženicha starší o více jak pět let než otec (v období 1990 – 2005 v 1 %).

Tabulka 21. Porovnání počtu manželských párů (snoubenců a jejich rodičů), u kterých se prokázala souvislost mezi volbou staršího partnera o více jak pět let za období 1974 – 2005 v Mirošovicích

počet párů	za období 1974 – 1989						za období 1990 – 2005						počet párů
	počet párů snoubenců		počet párů rodičů				počet párů snoubenců		počet párů rodičů				
	starší muž	starší žena	nevěsty		ženicha		starší muž	starší žena	nevěsty		ženicha		
5	5		5				3		3				3
5	5				5		6				6		6
1	1		1		1								
1		1			1			1	1				1
Σ12	Σ11	Σ1	Σ6		Σ7		Σ9	Σ1	Σ4		Σ6		Σ10

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 29. Porovnání počtu manželských párů (snoubenců a jejich rodičů), u kterých se prokázala souvislost mezi volbou staršího partnera o více jak pět let za období 1974 – 2005 v Mirošovicích

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Řada1	5		5				3		3			
Řada2	5				5		6				6	
Řada3	1		1		1							
Řada4		1			1			1	1			

Legenda: Kategorie 1 – 6 (období 1974 – 1989)

Kategorie 7 – 12 (období 1990 – 2005)

Řada 1 – starší ženich a otec nevěsty je rovněž starší než matka

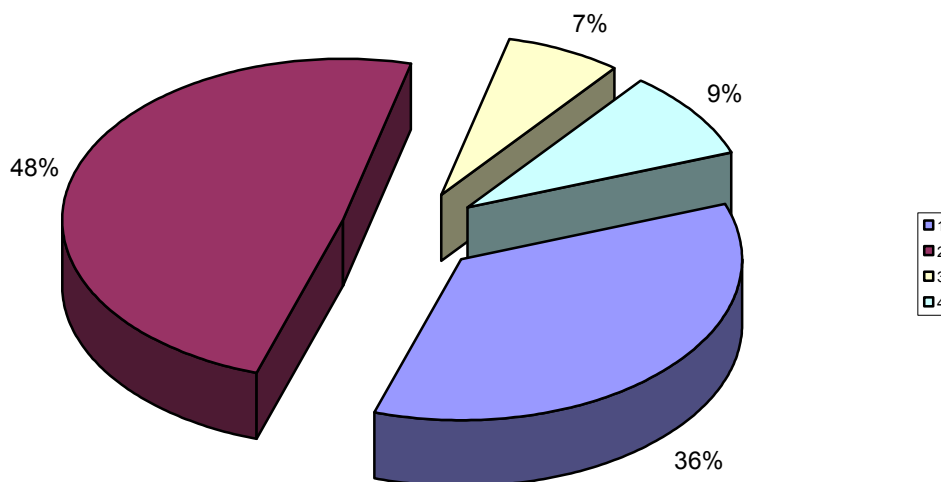
Řada 2 – starší ženich a otec ženicha je rovněž starší než matka

Řada 3 – starší ženich a otcové obou snoubenců jsou starší než matka

Řada 4 – starší nevěsty, v období 1974 – 1989 je otec ženicha starší než matka
v období 1990 – 2005 je otec nevěsty starší než matka

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 30. Porovnání počtu manželských párů (snoubenců i jejich rodičů), u kterých se prokázala souvislost mezi volbou staršího partnera o více jak pět let za období 1974 – 2005 v Mirošovicích (v procentech)

Legenda: 1 – starší ženich a otec nevěsty je rovněž starší než matka   **Zdroj:** vlastní výzkum
 2 – starší ženich a otec ženicha je rovněž starší než matka
 3 – starší ženich a otcové obou snoubenců jsou starší než matky
 4 – starší nevěsty, v období 1974 – 1989 je otec ženicha starší než matka
 v období 1990 – 2005 je otec nevěsty starší než matka

Souvislost mezi uzavřením manželství se starším partnerem o více jak pět let a věkovým rozdílem rodičů snoubenců se prokázala za období 1974 – 1989 mezi 12 páry snoubenců, 6 páry rodičů nevěsty a 7 párů rodičů ženicha. V období 1990 – 2005 mezi 10 páry snoubenců, 4 páry rodičů nevěsty a 6 páry rodičů ženicha.

Vyjádření v procentech celkem za období 1974 – 2005

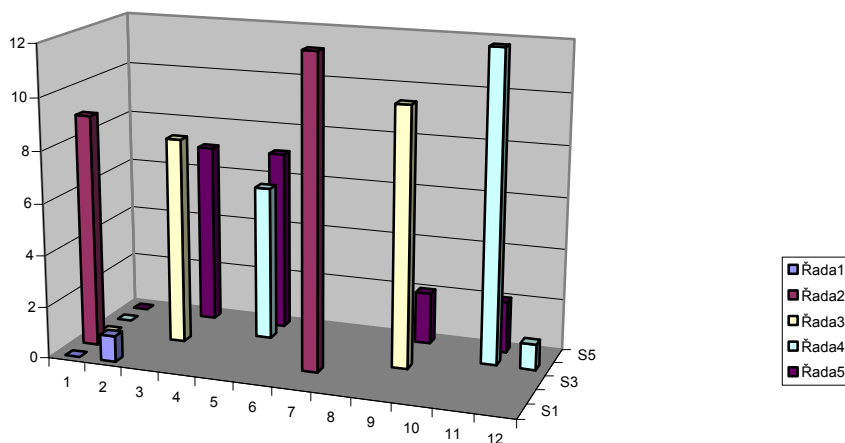
- starší ženich než nevěsta, otec nevěsty je rovněž starší než matka - 36 %,
- starší ženich než nevěsta, otec ženicha je rovněž starší než matka - 48 %,
- starší ženich než nevěsta, otcové obou snoubenců jsou starší než matky - 7 %,
- starší nevěsta než ženich, v období 1974 – 1989 je otec ženicha starší než matka a v období 1990 – 2005 je otec nevěsty starší než matka - 9%.

Tabulka 22. Porovnání počtu manželských párů (snoubenců a jejich rodičů), u kterých se neprokázala souvislost mezi volbou staršího partnera o více jak pět let za období 1974 – 2005 v Mirošovicích

počet párů	za období 1974 – 1989						za období 1990 – 2005						počet párů	
	počet párů snoubenců		počet párů rodičů				počet párů snoubenců		počet párů rodičů					
	starší muž	starší žena	nevěsty		ženicha		starší muž	starší žena	nevěsty		ženicha			
1		1												
9	9							12						12
8			8							10				10
6					6							12	1	13
7			7		7					2		2		2
$\Sigma 31$	$\Sigma 9$	$\Sigma 1$	$\Sigma 15$		$\Sigma 13$			$\Sigma 12$		$\Sigma 12$		$\Sigma 14$	$\Sigma 1$	$\Sigma 37$

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 31. Porovnání počtu manželských párů (snoubenců a jejich rodičů), u kterých se neprokázala souvislost mezi volbou staršího partnera o více jak pět let za období 1974 – 2005 v Mirošovicích

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Řada1	0	1										
Řada2	9						12					
Řada3	0		8						10			
Řada4	0				6						12	1
Řada5	0		7		7				2		2	

Legenda:

Kategorie 1 – 6 (období 1974 – 1989)

Kategorie 7 – 12 (období 1990 – 2005)

Řada 1 – nevěsta je starší, rodiče snoubenců nemají věkový rozdíl více jak pět let

Řada 2 – starší ženich, rodiče snoubenců nemají věkový rozdíl více jak pět let

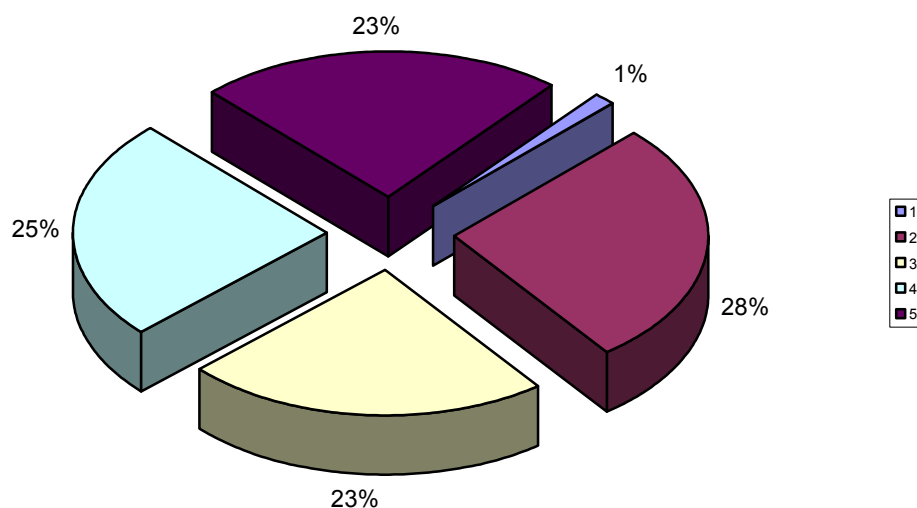
Řada 3 – snoubenci nemají věkový rozdíl, otec nevěsty je starší než matka

Řada 4 – snoubenci nemají věkový rozdíl, rodiče ženicha mají věkový rozdíl více jak pět let

Řada 5 – snoubenci nemají věkový rozdíl, rodiče obou snoubenců mají věkový rozdíl více jak pět let

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 32. Porovnání počtu manželských párů (snoubenců i jejich rodičů), u kterých se neprokázala souvislost mezi volbou staršího partnera o více jak pět let za období 1974 – 2005 v Mirošovicích (v procentech)

Legenda:

- 1 – nevěsta je starší, rodiče snoubenců nemají věkový rozdíl více jak pět let
- 2 – starší ženich, rodiče snoubenců nemají věkový rozdíl více jak pět let
- 3 – snoubenci nemají věkový rozdíl, otec nevěsty je starší než matka
- 4 – snoubenci nemají věkový rozdíl, rodiče ženicha mají věkový rozdíl více jak pět let
- 5 – snoubenci nemají věkový rozdíl, rodiče obou snoubenců mají věkový rozdíl více jak pět let

Zdroj: vlastní výzkum

Souvislost mezi uzavřením manželství se starším partnerem o více jak pět let a věkovým rozdílem rodičů snoubenců se neprokázala za období 1974 – 1989 mezi 10 páry snoubenců, 15 páry rodičů nevěsty a 13 páry rodičů ženicha. V období 1990 – 2005 mezi 12 páry snoubenců, 12 páry rodičů nevěsty a 15 páry rodičů ženicha.

Vyjádření v procentech celkem za období 1974 – 2005

- nevěsta je starší, rodiče snoubenců nemají věkový rozdíl více jak pět let – 1 %,
- starší ženich, rodiče snoubenců nemají věkový rozdíl více jak pět let – 28 %,
- snoubenci nemají věkový rozdíl, otec nevěsty je starší než matka – 23 %,
- snoubenci nemají věkový rozdíl, rodiče ženicha mají věkový rozdíl více jak pět let – 25 %,
- snoubenci nemají věkový rozdíl, rodiče obou snoubenců mají věkový rozdíl více jak pět let – 23 %.

4.4 Zjišťování souvislosti volby starší ženy mezi snoubenci a jejich rodiči

Na základě získaných výsledků věkových rozdílů mezi snoubenci v Mirošovicích jsem si stanovila porovnat souvislost mezi věkovým rozdílem snoubenců, u kterých je starším partnerem žena, a jejich rodičů. Zda vůbec a do jaké míry v tomto směru ovlivnili rodiče volbu budoucího životního partnera.

Jako dolní hranici věkového rozdílu partnerů jsem zde stanovila délku jednoho roku. S ohledem na objektivní posouzení jsem vzala v úvahu jednoleté rozpětí u všech kategorií. Tedy jak mezi snoubenci, tak i mezi jejich rodiči.

4.4.1 Porovnání věkových rozdílů snoubenců a jejich rodičů do roku 1989

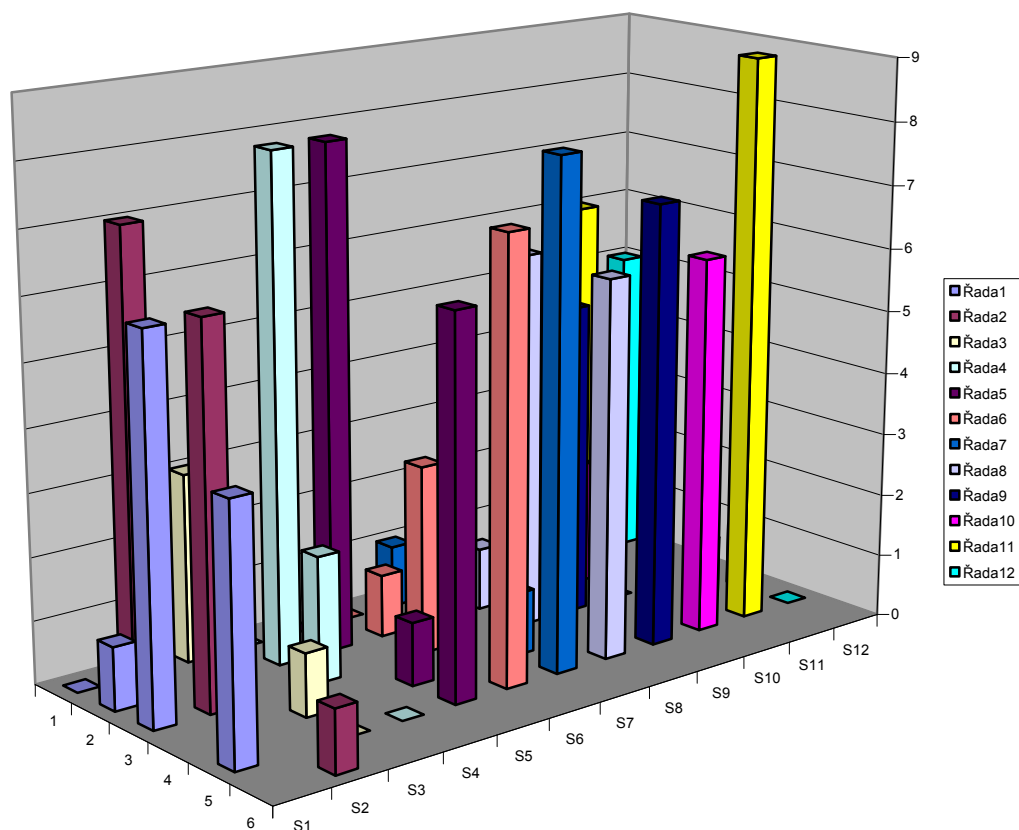
V období od roku 1974 – 1989 je v Mirošovicích zjištěno celkem 7 párů snoubenců, u kterých je starším partnerem žena, s věkovým rozdílem minimálně 1 rok a dalších 5 párů u nichž je sice starším partnerem muž, ale u jejich rodičů je starším partnerem žena s minimálně jednoletým věkovým rozdílem (viz. Tabulka 23. a Graf 33. Řada 1 - 12).

Tabulka 23. Manželské páry (snoubenci i jejich rodiče), u kterých je starším partnerem žena za období 1974 – 1989 v Mirošovicích (udané hodnoty jsou počty let věkového rozdílu)

věkový rozdíl snoubenců		věkový rozdíl rodičů nevěsty		věkový rozdíl rodičů ženicha	
starší muž	starší žena	starší muž	starší žena	starší muž	starší žena
	1	6		4	
7		6			1
3			1	0	
	8	2		0	
	8		1	6	
	1	3		7	
1			1	8	
	1	6		6	
	1	5		7	
	2	0		6	
6			1	9	
5			1	0	
Σ 5 párů	Σ 7 párů	Σ 6 párů	Σ 5 párů	Σ 8 párů	Σ 1 pár

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 33. Počet manželských párů (snoubenců i jejich rodičů), u kterých je starším partnerem žena za období 1974 – 1989 v Mirošovicích

Legenda: Kategorie 1 – manžel je starší než manželka
 Kategorie 2 – manželka je starší než manžel
 Kategorie 3 – otec nevěsty je starší než matka
 Kategorie 4 – matka nevěsty je starší než otec
 Kategorie 5 – otec ženicha je starší než matka
 Kategorie 6 – matka ženicha je starší než otec
 Řada 1 – 12 – v textové části 4.4.1

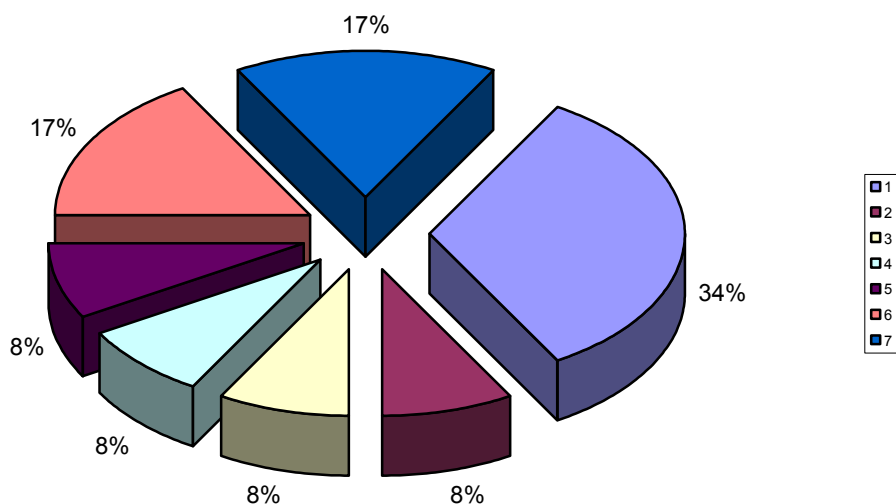
Zdroj: vlastní výzkum

V období 1974 – 1989 je zjištěno celkem 13 párů manželů, u kterých je starší žena

- 4 ženy, které jsou starší než manžel, otec obou dvou snoubenců je starší než matka (Graf 33. Řada 1, 6, 8 a 9, Graf 34. – 1: 34 %),
- 1 žena, která je starší než manžel, otec nevěsty je starší než matka (Graf 33. Řada 4, Graf 34. – 2: 8 %),
- 1 žena, která je starší než manžel, otec ženicha je starší než matka (Graf 33. Řada 10, Graf 34. – 3: 8 %),

- 1 žena, která je starší než manžel, její matka je starší než otec a otec ženicha je starší než matka (Graf 33. Řada 5, Graf 34. – 4: 8 %),
- 1 pár, kde je starší manžel, otec nevěsty je starší než matka a matka ženicha je starší než otec (Graf 33. Řada 2, Graf 34. – 5: 8 %),
- 2 páry, kde je starší manžel, matka nevěsty je starší než otec (Graf 33. Řada 3 a 12, Graf 34. – 6: 17 %),
- 2 páry, kde je starší manžel, matka nevěsty je starší než otec a otec ženicha je starší než matka (Graf 33. Řada 7 a 11, Graf 34. – 7: 17 %).

Graf 34. Počet manželských párů (snoubenců i jejich rodičů), u kterých je starším partnerem žena za období 1974 – 1989 v Mirošovicích (v procentech)

Legenda:

- 1 – nevěsta je starší, otec obou snoubenců je starší než matka
- 2 – nevěsta je starší, otec nevěsty je starší než matka
- 3 – nevěsta je starší, otec ženicha je starší než matka
- 4 – nevěsta je starší, matka nevěsty je starší než otec, otec ženicha je starší než matka
- 5 – ženich je starší, otec nevěsty je starší než matka, matka ženicha je starší než otec
- 6 – ženich je starší, matka nevěsty je starší než otec
- 7 – ženich je starší, matka nevěsty je starší než otec, otec ženicha je starší než matka

Zdroj: vlastní výzkum

4.4.2 Porovnání věkových rozdílů snoubenců a jejich rodičů po roce 1990

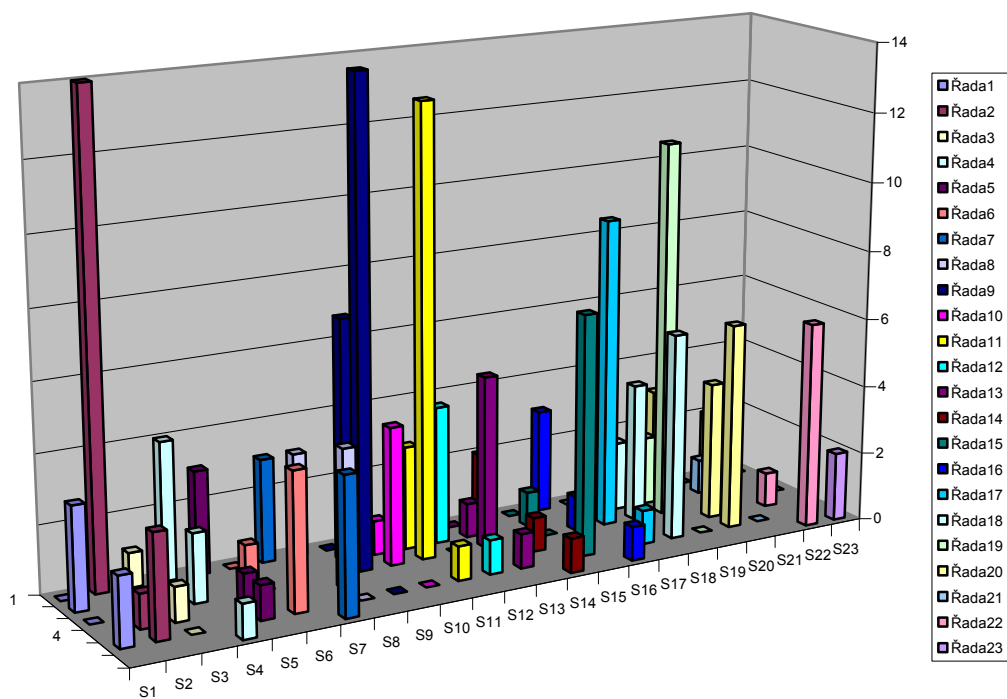
V období od roku 1990 – 2005 je v Mirošovicích zjištěno celkem 12 párů snoubenců, u kterých je starším partnerem žena, s věkovým rozdílem minimálně 1 rok a dalších 10 párů u nichž je sice starším partnerem muž a 1 pár stejně starých snoubenců, ale u jejich rodičů je starším partnerem žena s minimálně jednoletým věkovým rozdílem (viz. Tabulka 24. a Graf 35. Řada 1 - 23).

Tabulka 24. Manželské páry (snoubenci i jejich rodiče), u kterých je starším partnerem žena za období 1990 – 2005 v Mirošovicích (udané hodnoty jsou počty let věkového rozdílu)

věkový rozdíl snoubenců		věkový rozdíl rodičů nevěsty		věkový rozdíl rodičů ženicha	
starší muž	starší žena	starší muž	starší žena	starší muž	starší žena
	3	0		2	
14			1	3	
1			1	0	
4		2			1
3			1	1	
	1	0		4	
3		0			4
3			4	0	
	7	14		0	
	1	4		0	
	3	13		1	
	4	0		1	
	1	5		1	
2			1		1
	1	0		7	
3		1			1
	1	9		1	
	2	4		6	
	2	11		0	
3			4	6	
	1	1		0	
2			1		6
0		0			2
Σ10 párů	Σ12 párů	Σ10 párů	Σ 7 párů	Σ11 párů	Σ 6 párů

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 35. Počet manželských párů (snoubenců i jejich rodičů), u kterých je starším partnerem žena za období 1990 – 2005 v Mirošovicích

Legenda: Kategorie 1 – manžel je starší než manželka
 Kategorie 2 – manželka je starší než manžel
 Kategorie 3 – otec nevěsty je starší než matka
 Kategorie 4 – matka nevěsty je starší než otec
 Kategorie 5 – otec ženicha je starší než matka
 Kategorie 6 – matka ženicha je starší než otec
 Řada 1 – 23 – v textové části 4.4.2

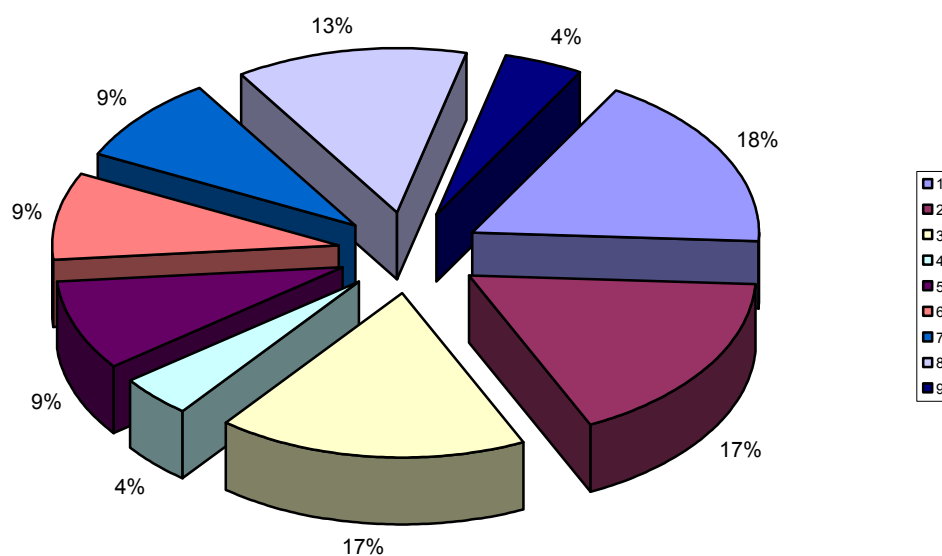
Zdroj: vlastní výzkum

V období 1990 – 2005 je zjištěno celkem 25 párů manželů, u kterých je starší žena

- 4 ženy, které jsou starší než manžel, otec obou dvou snoubenců je starší než matka (Graf 35. Řada 11, 13, 17, 18),
- 4 ženy, které jsou starší než manžel, otec nevěsty je starší než matka (Graf 35. Řada 9, 10, 19 a 21),
- 4 ženy, která jsou starší než manžel, otec ženicha je starší než matka (Graf 35. Řada 1, 6, 12 a 15),
- 1 pár, starší je manžel, matka ženicha je starší než otec (Graf 35. Řada 7),

- 2 páry, starší je manžel, matky obou snoubenců jsou starší než otcové (Graf 35. Řada 14 a 22),
- 2 páry, starší je manžel, otec nevěsty je starší než matka a matka ženicha je starší než otec (Graf 35. Řada 4 a 16),
- 2 páry, starší je manžel, matka nevěsty je starší než otec (Graf 35. Řada 3 a 8),
- 3 páry, starší je manžel, matka nevěsty je starší než otec a otec ženicha je starší než matka (Graf 35. Řada 2, 5, 20),
- 1 pár, oba snoubenci jsou stejně staří, matka ženicha je starší než otec (Graf 35. Řada 23).

Graf 36. Počet manželských párů (snoubenců i jejich rodičů), u kterých je starším partnerem žena za období 1990 – 2005 v Mirošovicích (v procentech)

Legenda: 1 – nevěsta je starší, otec obou snoubenců je starší než matka **Zdroj:** vlastní výzkum

2 – nevěsta je starší, otec nevěsty je starší než matka

3 – nevěsta je starší, otec ženicha je starší než matka

4 – ženich je starší, matka ženicha je starší než otec

5 – ženich je starší, matky obou snoubenců jsou starší než otcové

6 – ženich je starší, otec nevěsty je starší než matka, matka ženicha je starší než otec

7 – ženich je starší, matka nevěsty je starší než otec

8 – ženich je starší, matka nevěsty je starší než otec, otec ženicha je starší než matka

9 – oba snoubenci jsou stejně staří, matka ženicha je starší než otec

4.4.3 Porovnání věkových rozdílů snoubenců a jejich rodičů za obě období

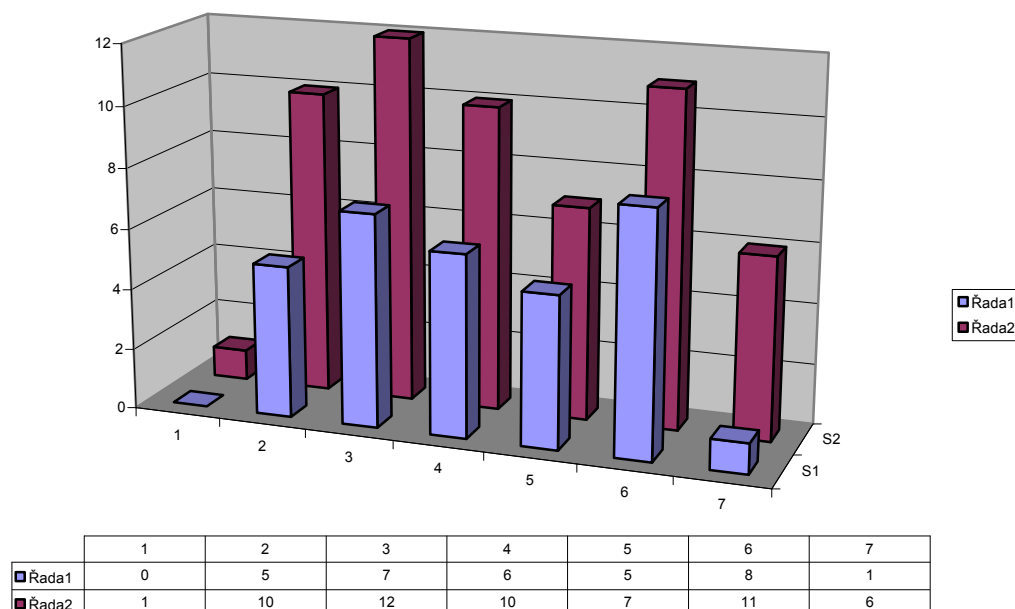
V období 1974 – 1989 je v Mirošovicích počet párů snoubenců, u kterých je starší o více jak jeden rok žena, celkem sedm (v období 1990 – 2005 celkem dvanáct), což je o pět párů snoubenců méně. V období 1974 – 1989 je dalších pět párů snoubenců, u kterých je sice starší ženich, ale u jejich rodičů byl zjištěn věkový rozdíl (v období 1990 – 2005 deset párů), což je rovněž o pět párů snoubenců méně. V období 1990 – 2005 je navíc jeden pár snoubenců stejně starých, ale u rodičů ženicha je starší matka než otec.

Tabulka 25. Porovnání počtu manželských párů (snoubenců i jejich rodičů), u kterých je starším partnerem žena za období 1974 – 2005 v Mirošovicích

období	celkový počet párů							celkem
	snoubenců			rodičů nevěsty		rodičů ženicha		
	stejně staří	starší muž	starší žena	starší muž	starší žena	starší muž	starší žena	
1974 - 1989	0	5	7	6	5	8	1	32
1990 - 2005	1	10	12	10	7	11	6	57

Zdroj: vlastní výzkum

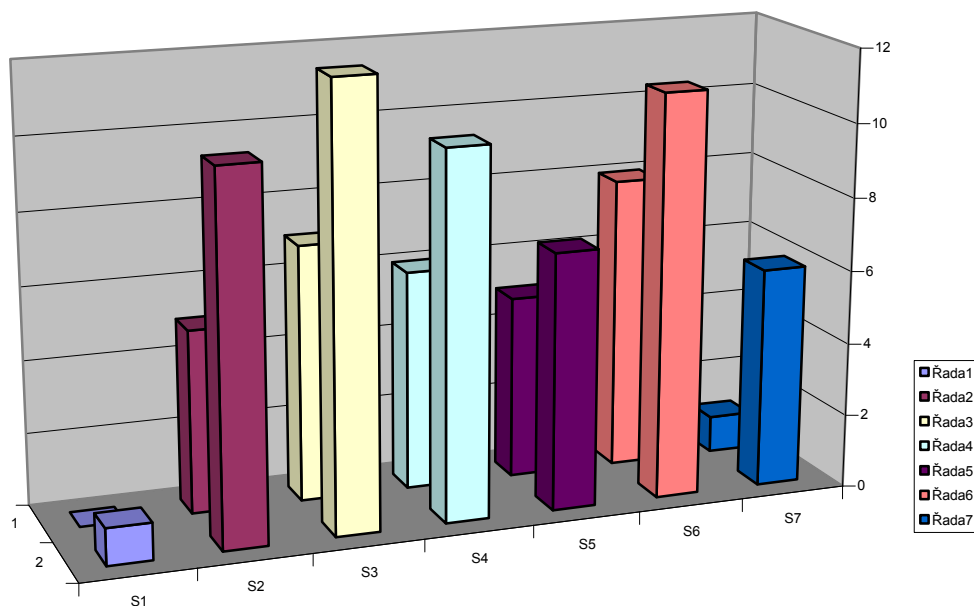
Graf 37. Porovnání počtu manželských párů (snoubenců i jejich rodičů), u kterých je starším partnerem žena za období 1974 – 2005 v Mirošovicích

Legenda: Řada 1 – období 1974 – 1989
Řada 2 – období 1990 – 2005

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 38. Porovnání počtu párů (snoubenců i jejich rodičů), u kterých je starším partnerem žena za období 1974 – 2005 v Mirošovicích (dle pohlaví staršího partnera)

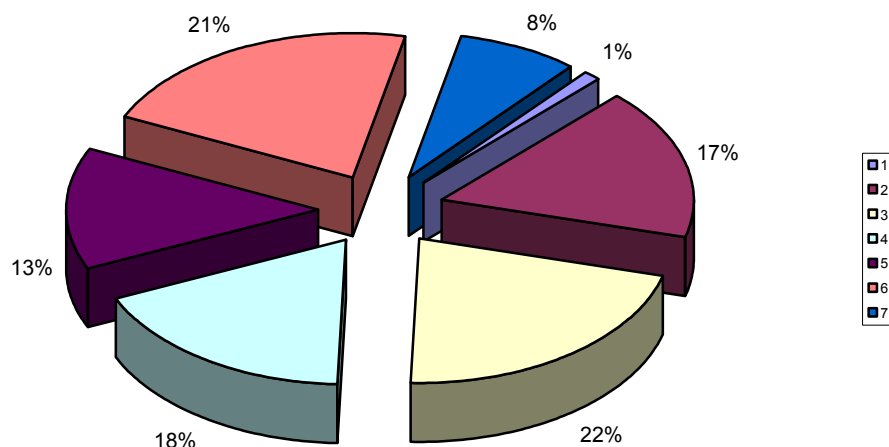

	1	2
Řada 1	0	1
Řada 2	5	10
Řada 3	7	12
Řada 4	6	10
Řada 5	5	7
Řada 6	8	11
Řada 7	1	6

Legenda: Řada 1 – stejně staří snoubenci
 Řada 2 – starší ženich než nevěsta
 Řada 3 – starší nevěsta než ženich
 Řada 4 – otec nevěsty je starší než matka
 Řada 5 – matka nevěsty je starší než otec
 Řada 6 – otec ženicha je starší než matka
 Řada 7 – matka ženicha je starší než otec
 Kategorie 1 – období 1974 – 1989
 Kategorie 2 – období 1990 - 2005

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 39. Porovnání počtu manželských párů (snoubenců i jejich rodičů), u kterých je starším partnerem žena za období 1974 – 2005 v Mirošovicích (v procentech)

Legenda: 1 – stejně staří snoubenci, matka ženicha je starší než otec **Zdroj:** vlastní výzkum

- 2 – ženich je starší než nevěsta
- 3 – nevěsta je starší než ženich
- 4 – otec nevěsty je starší než matka
- 5 – matka nevěsty je starší než otec
- 6 – otec ženicha je starší než matka
- 7 – matka ženicha je starší než otec

Za obě sledovaná období tvoří počet párů, u kterých je starším partnerem žena

- stejně staří snoubenci, matka ženicha je starší než otec – celkem jeden pár, což činí 1 %,
- ženich je starší než nevěsta – celkem 15 párů, což činí 17 %,
- nevěsta je starší než ženich – celkem 19 párů, což činí 22 %,
- otec nevěsty je starší než matka – celkem 16 párů, což činí 18 %,
- matka nevěsty je starší než otec – celkem 12 párů, což činí 13 %,
- otec ženicha je starší než matka – celkem 19 párů, což činí 21 %,
- matka ženicha je starší než otec – celkem 7 párů, což činí 8 %.

Celkem v období 1974 – 1989 se starší žena vyskytovala u 13 manželských párů, u 19 manželských párů byl starším partnerem muž. V období 1990 – 2005 se starší žena vyskytovala u 25 manželských párů, u 31 manželského páru je starší muž a jeden pár jsou stejně staří snoubenci.

5. DISKUSE

V uvedené skutečnosti jsou výsledky odvozené od přesné databáze údajů z centrální evidence trvale bydlících obyvatel v obci Mirošovice. Data jsou přebírána z informačního systému evidence obyvatel (ISEO), vedeného Ministerstvem vnitra.

Následkem soudobých trendů v demografickém vývoji, tj. silného poklesu porodnosti a mírného poklesu úmrtnosti, dochází od poloviny 90. let ke kvantitativnímu úbytku české populace a změně její věkové struktury. Donedávna ve prospěch ekonomicky aktivní populace, dnes s tendencí k populačnímu stárnutí (zvyšování podílu nejstarších obyvatel v populaci). Zásadní změny demografického chování změnily strukturu dospělého obyvatelstva podle věku a rodinného stavu. V letech 1991 – 2001 se zvýšily celkové počty svobodných. U mužů o 5,1 procentních bodů na 30,5 %, u žen o 4,7 bodů na 20,8 % a rozvedených z 6,3 na 8,5 % (resp. ze 7,9 na 10,3 %). Autor (TUČEK, M., 2003) (65) uvádí, že podíly ženatých či vdaných klesají, u mužů z 65,1 % na 57,2 %, u žen z 59,8 % na 53,3 %. Podle výsledků 4.1 Přehled sňatečnosti je v obci Mirošovice k 31. 12. 2005 podíl trvale bydlících osob žijících v manželství 59,3 %. Relativní počet osob žijících v manželství se snižuje zejména v nejmladší populaci. Ve věkové skupině 45 – 59 let je podíl žen i mužů, kteří jsou či byly vdané/ženatí, zatím stabilní a relativně vysoký, a to přes 96 % žen a 92 % mužů (65). V obci Mirošovice jsou manželské páry ve věkové skupině 41 – 60 let v 75 % zastoupení (4.1 Přehled sňatečnosti). Klesající sňatečnost dává tušit, že i v tomto směru se struktura obyvatelstva změní. Snižuje se podíl osob žijících v manželství i ve střední generaci, především ve prospěch rozvedených. Z hlediska demografického vývoje má stěžejní význam vývoj porodnosti. Pro rodinné chování byla v ČR od 50. do 80. let minulého století charakteristická vysoká sňatečnost. Sňatky se uzavíraly v nízkém věku, brzy po nich následoval porod prvního a dalších dětí. Bezdětná manželství byla výjimkou. V devadesátých letech se uniformita sňatkového a rodinného chování oslabovala. Urychlily se dílčí změny, nastoupené již v předchozím desetiletí. Především se snížily ukazatele sňatečnosti a porodnosti. V posledních letech vstupuje do manželství do svých 50 let věku jen 70 – 73 % mužů a 76 – 80 % žen. Dřívější úroveň dosahovala 90 – 95 % mužů a 96 – 97 % žen (65).

V obci Mirošovice je do roku 1989 podle výsledků 4.1.1 nejstarší nevěstě 39 let (Tabulka 1.), nejstaršímu ženichovi 40 let (Tabulka 2.). Je zde tedy 100 % zastoupení uzavření sňatku do 50 let věku. Od roku 1990 – 2005 je podle výsledků 4.1.2 nejstarší nevěstě 58 let, další pak 57 let (Tabulka 4.), podíl žen vstupujících do manželství ve věku do 50 let tedy činí 97,2 %. Nejstaršímu ženichovi je 68 let, dále pak 58 let, 54 let a ve dnu případech 52 (Tabulka 5.), podíl mužů vstupujících do manželství ve věku do 50 let je tedy 93 %. Vzrůst průměrného věku v době prvního sňatku, kdy se v letech 1989 – 2001 zvýšil o 5 let ukazuje, že stále více mladých lidí odkládá uzavření sňatku **(65)**. Výsledky uvedené v Tabulce 1. a Tabulce 4. ukazují, že se v obci Mirošovice v období od roku 1974 – 1989 nevěsty nejčastěji vdávaly při dosažení věku 21 let, v období od roku 1990 – 2005 nejčastěji ve věku 22 let, což je navýšení pouze o jeden rok. U mužů (Tabulka 2. a Tabulka 5.) je v období 1974 – 1989 nejčastěji 24 let věkem pro uzavření sňatku, v období 1990 – 2005 rovněž věk 24 let a ve stejném počtu též ve věku 30 let. V období 1974 – 1989 počtem uzavření sňatků následují nevěsty ve věku 20 a 19 let (v období 1990 – 2005 je to shodně 19 a 24 let, dále pak 20 let). U ženichů je to věk 23 let a shodně 22 a 25 let (v období 1990 – 2005 je to ve věku 23 a 28 let).

Před dvaceti lety každým rokem uzavíralo sňatek kolem 4 tisíc párů, z nichž alespoň jeden byl mladší 18 let. Důvodem sňatku nebylo jen těhotenství, ale neměli v dohledu žádné další životní cíle. Polovina dvacetiletých dívek byla v té době vdaná. Dnešní trend je opačný **(24)**. Snížení sňatečnosti v nízkém věku zatím nebylo vyrovnáno či doprovázeno jejím vzestupem ve středním a vyšším věku, což signalizuje zásadní změnu chování. Vzbuzuje obavy o osud českých rodin, o další vývoj porodnosti, a tím přirozené reprodukce obyvatelstva. Za příznivý lze označovat pokles ukazatele intenzity předčasných sňatků. V roce 2001 bylo ve věku 15 – 19 let vdaných pouze 0,8 % žen, zatímco v roce 1990 to bylo ještě 6,9 % **(65)**. V obci Mirošovice v období od roku 1974 – 1989 činí podle Tabulky 1. podíl žen provdaných do 19 let věku 25 %, zatímco v období 1990 – 2005 (Tabulka 4.) je tento podíl již o 9,5 % nižší (činí 15,5 %). Život s partnerem bez sňatku se stává zejména pro mladé lidi obvyklou formou soužití alespoň v určité fázi života, často do narození prvního dítěte **(65)**. Společensko-ekonomické změny v devadesátých letech vedly i

v demografickém chování k překonání dlouhodobých stereotypů. Manželství a rodina představují pro většinu populace vysoké hodnoty, na druhé straně se u nás prosadil liberálnější přístup. Vnitřní institucionální vazby rodin se rozvolňují a jsou utlumeny některé rodinné funkce. V ČR se v posledních letech vytvořilo několik modelů sňatkového a natalitního chování. Liší se časováním životních startů (věkem při sňatku a založení rodiny, zahájení profesní kariéry, posloupností a časovým rozdílem těchto událostí) a v jakém vzájemném vztahu jejich nositelé uspokojují své manželské, rodičovské, profesní a případně další životní aspirace. V 90. letech se celkový počet uzavíraných manželství snížil o třetinu (v roce 1989 bylo uzavřeno 81 tisíc manželství, v roce 2000 již jen 55 tisíc) **(19)**. V obci Mirošovice dle zjištěných výsledků tento jev nepozorujeme. Počet sňatků je odvozen z Tabulky 1. a Tabulky 2. za období 1974 – 1989 a Tabulky 4. a Tabulky 5. za období 1990 – 2005. Ve stejných letech, tedy v roce 1989 uzavřelo manželství celkem sedm párů a v roce 2000 osm párů. Za obě sledovaná období se počet sňatků v jednotlivých letech vzájemně vyrovnává. V letech 1974 – 1989 je největší počet sňatků, celkem osm, uzavřeno v roce 1987 (v období 1990 – 2005 je stejný počet sňatků uzavřen v letech 1998, 2000 a 2002), sedm sňatků je uzavřeno v roce 1989 (v období 1990 – 2005 v roce 2003) a letech 1986 a 1988 celkem šest (stejný počet v roce 1992 a 1999). V letech 1982 – 1985 bylo uzavřeno pouze jedno manželství (stejný počet v roce 2001 a 2005), v roce 1974 dvě manželství (stejný počet v roce 1993 a 1996) a v letech 1976 a 1978 celkem tři manželství (stejný počet v roce 1991, 1995 a 1997). Dále v letech 1977, 1979 a 1980 celkem čtyři sňatky (stejný počet v roce 1994 a 2004) a v roce 1975 celkem pět sňatků (stejný počet v roce 1990). Manželství od devadesátých let minulého století se začala uzavírat později, většinou po 26. roku věku. Manželé tvoří většinou nukleární rodinu, jsou ekonomicky i po bytové stránce soběstační. Ve společnosti narůstá počet svobodných mladých lidí **(38)**. Ještě v polovině devatenáctého století byl věk ženicha těsně pod třiceti lety, nevěsty před dvacátým pátým rokem. Po druhé světové válce došlo k zásadnímu poklesu. Počátkem padesátých let zakládali rodiny muži, kteří nebyli ekonomicky zabezpečeni a neměli zajištěnou pracovní pozici. Tehdy se snížil i věkový rozdíl mezi snoubenci, kdy ženichovi nebylo ani dvacet pět let a nevěsta byla v průměru o dva a půl roku mladší. Vrstevnické manželství se stalo skoro pravidlem.

Nejnižšího věku uzavírání sňatku nastalo v polovině šedesátých let, kdy ženichovi bylo 23,3 a nevěstě 20,7 let. Pak již ke snižování průměrného věku snoubenců nedocházelo. Nyní opět nastává vzrůst věkového rozdílu mezi novomanželi a věková hranice uzavírání sňatku se zvyšuje (41). Průměrný věk při uzavření manželství je 25,4 let u mužů a 23,6 let u žen. Tento věk je u sňatků s předmanželským společným soužitím vyšší o 2,4 let nežli u přímých manželství (9). Jiné údaje uvádí autor (HAMPLOVÁ, D., 2003), kde průměrný věk ženicha vzrostl z 24,6 na 28,9 let a nevěsty z 21,8 na 26,5 let (19). V obci Mirošovice je průměrný věk snoubenců v jednotlivých letech uveden v kapitole 4.1.1 v Tabulce 3. a znázorněn Grafem 1. za období 1974 – 1989 a v kapitole 4.1.2 v Tabulce 6. a znázorněn Grafem 3. za období 1990 – 2005. Podle výsledků uvedených v Tabulce 3. (Graf 2.) je v období od 1974 – 1989 průměrný věk nevěsty 21,64 let a ženicha 24,55 let. V období 1990 – 2005 je průměrný věk nevěsty 25,89 let a ženicha 29,29 let (Tabulka 6., Graf 4.) Věkový rozdíl průměrného věku nevěsty je znázorněn Grafem 5. a ženicha Grafem 6. Srovnání průměrného věku snoubenců v letech 1974 – 2005 (4.1.3) je uvedeno v Tabulce 7. a znázorněno Grafem 7. Za období 1990 – 2005 je průměrný věk nevěsty o 4,25 let a ženicha o 4,74 let vyšší než za období 1974 – 1989. Podle výsledků uvedených v práci **se potvrzuje předpokládaná hypotéza H1** - Věk snoubenců při vstupu do manželství je za období 1990 – 2005 vyšší nežli za období 1974 – 1989.

Dříve býval muž o něco starší nežli jeho manželka. Jednak proto, že u ženy fyzické i psychické funkce dozrávají dříve nežli u muže, ale také pro lepší finanční zajištění muže. Dnes tomu bývá i naopak. Starší a ekonomicky soběstačné ženy nehledají rovnocenného partnera, který by je opatroval a živil, ale partnera ochotného jim naslouchat a porozumět. Tento vztah bývá prospěšný pro oba partnery. Ženy přinutí o sebe pečovat a muži jsou spokojeni, že se partnerka dokáže o sebe postarat sama. Společným soužitím se věkový rozdíl u těchto párů stírá: žena omládne a muž zmoudří. Ve starším věku se nový partner hledá těžko. Stejně staří muži bývají zadani nebo mívají mladší partnerky. Od 90. let dochází ke zvyšování věkového rozdílu manželů a přibývá právě párů, kdy je žena starší než muž (v roce 1994 byl počet takovýchto manželství 385, v roce 2000 již 520). Nejčastěji je věkový rozdíl o 1 – 3 roky. Přesto je i nadále běžnější opačný věkový rozdíl, kdy je muž starší od své

partnerky, nejčastěji o 3,6 roku **(24)**. Přehledy věkového rozdílu snoubenců v obci Mirošovice jsou uvedeny v kapitole 4.2. Za období 1974 – 1989 (4.2.1) v Tabulce 8. (Graf 8.). Z celkového počtu 56 manželských párů je pouze šest snoubenců stejného věku, což činí 10,7 %. Největší věkový rozdíl je 11 let u mužů (dvě manželství) a 8 let rovněž u dvou manželství, zde je však starší žena, zastoupení je vždy po 3,6 %. Nejčastějším věkovým rozdílem jsou 4 roky, celkem u devíti párů (16,1 %). Dále pak stejným zastoupením šesti párů, což činí vždy 10,7 % věkový rozdíl 2 roky, 5 let a 6 let. U čtyřech manželských párů je věkový rozdíl 1 rok (a to v případě páru, kde je starší muž, tak i u páru, kde je starší žena) a 3 roky, což je v zastoupení po 7,1 %. Věkový rozdíl 7 let pak u tří manželských párů, což činí 5,35 %. Následuje 3,6 % zastoupení snoubenců (vždy po dvou párech) s věkovým rozdílem 8 let (starší je žena), 10 let a 11 let (starší je muž). Vždy u jednoho manželského páru, tedy po 1,8 % zastoupení je u manželů s věkovým rozdílem 8 let (u muže) a 2 roky (u ženy). Za období 1990 – 2005 (4.2.2) v Tabulce 9. (Graf 9.) je z celkového počtu 71 manželských párů pouze osm snoubenců stejně starých, což činí 11,3 %. Největší věkový rozdíl je 15 let u muže a 7 let u ženy (vždy jeden manželský pár, což je v zastoupení po 1,4 %). Nejčastějším věkovým rozdílem jsou 3 roky, celkem u jedenácti manželských párů, což činí 15,5 %. Dále pak vždy u sedmi manželských párů věkový rozdíl 1 rok a 2 roky (9,85 %) a 1 rok (starší je žena) u šesti manželských párů (8,45 %). Věkový rozdíl 4 roky a 6 let je shodně u čtyřech manželských párů, což činí zastoupení po 5,6 % a věkový rozdíl 5 let a 9 let u třech manželských párů, což činí zastoupení po 4,2 %. Vždy u dvou manželských párů (2,8 %) je věkový rozdíl (starší je muž) 7 let, 8 let, 10 let, 12 let a 14 let a u párů, kde je starší žena pak rozdíl 2 roky a 3 roky. Vždy u jednoho manželského páru, tedy 1,4 % zastoupení je u manželů s věkovým rozdílem 11 let (starší je muž) a 4 roky (starší je žena). Srovnání věkového rozdílu snoubenců (4.2.3) je uvedeno za období 1974 – 1989 v Tabulce 10., za období 1990 – 2005 v Tabulce 11. a znázorněno Grafem 10. Počet snoubenců podle délky věkového rozdílu je vždy za celé období uvedeno v Tabulce 12. a v textové části kapitoly 4.2.3 je uvedeno srovnání obou období v procentech. Znázornění věkového rozdílu snoubenců v procentech je uvedeno v Grafu 11. za období 1974 – 1989 a v Grafu 12. za období 1990 – 2005. Procentní zastoupení znázorněné v těchto grafech

u některých věkových rozdílů neodpovídá textové části. Je to způsobeno odlišným zastoupením počtu věkových rozdílů u manželských párů, kde starším partnerem je muž a odlišným zastoupením u manželských párů, kde starším partnerem je žena. V grafické části je v jednotlivých kategoriích znázorněn v procentech podíl věkových rozdílů společně za obě pohlaví (tedy sečteny páry s určitým věkovým rozdílem - u manželského páru, kde je starší muž i u manželského páru, kde je starší žena), v textové části je procentní zastoupení uvedeno dle skutečného zastoupení dle počtu manželských párů podle věkových rozdílů a podle pohlaví staršího partnera. Vzájemný poměr uzavřených manželství s ohledem na pohlaví staršího partnera je za období 1974 – 1989 znázorněn Grafem 13. Zastoupení manželských párů, kde starším partnerem je muž tvoří 87,5 % a počet manželských párů, kde starším partnerem je žena tvoří 12,5 %. Za období 1990 – 2005 je tento vzájemný poměr znázorněn Grafem 14. Zde tvoří 83,1 % manželské páry, kde starším partnerem je muž a 16,9 % manželské páry, kde starším partnerem je žena. Průměrný věkový rozdíl je graficky znázorněn Grafem 15. za období 1974 – 1989 a Grafem 16. za období 1990 – 2005. Srovnání průměrného věkového rozdílu snoubenců za období 1974 – 2005 je uvedeno v Tabulce 13. Celkový průměr věkového rozdílu mezi snoubenci (bez ohledu na pohlaví staršího partnera) za období 1974 – 1989 je 4,49 let a za období 1990 – 2005 pak 3,92 let, což je o 0,57 let méně. Zjištěné výsledky vyplývající porovnáním obou období zároveň zohledňují skutečnost, že věkový rozdíl může být mezi partnery jak v případě staršího partnera, tak i v případě starší partnerky. Z tohoto důvodu není porovnán pouhý rozdíl průměrného věku nevěsty a průměrného věku ženicha za každé období. K výsledku jsem došla součtem věkového rozdílu partnerů a jejich partnerek v daném období, teprve poté k průměrnému věkovému rozdílu za obě období. Rozdílem těchto dvou průměrných věků jsem došla k závěru, že se pracovní **hypotéza H2** - Věkový rozdíl mezi partnery, kteří uzavřeli manželství po roce 1990 (za období 1990 – 2005) je menší nežli za období 1974 – 1989, **potvrdila**.

V kapitole 4.3 jsem se zaměřila na zjištění souvislosti věkových rozdílů mezi snoubenci a věkovým rozdílem jejich rodičů. Za období 1974 – 1989 (4.3.1) jsou uvedeny všechny věkové rozdíly snoubenců a jejich rodičů v Tabulce 14. Celkový počet manželských párů s věkovým rozdílem větším jak 5 let je uveden v Tabulce 15. a

znázorněn Grafem 17. Celkem je zde uvedeno 20 párů snoubenců, u kterých je o více jak pět let starším partnerem muž, dále 2 páry snoubenců, kde je o více jak pět let starším partnerem žena. Celkový počet rodičů s věkovým rozdílem větším jak pět let, ve všech případech je starším partnerem muž, je v tomto období 21 párů rodičů nevěsty a 20 párů rodičů ženicha. V procentech je znázorněno Grafem 18. Za období 1990 – 2005 (4.3.2) jsou uvedeny všechny věkové rozdíly snoubenců a jejich rodičů v Tabulce 16. Celkový počet manželských párů s věkovým rozdílem větším jak 5 let je uveden v Tabulce 17. a znázorněn Grafem 19. Celkem je zde uvedeno 21 párů snoubenců, u kterých je o více jak pět let starším partnerem muž a 1 pár snoubenců, kde je o více jak pět let starším partnerem žena. Celkový počet rodičů s věkovým rozdílem větším jak pět let, v případě rodičů nevěsty je ve všech případech starší otec a tvoří 16 párů, v případě ženicha je u 20 párů rodičů starším partnerem otec a u 1 páru rodičů starším partnerem matka. V procentech je znázorněno Grafem 20. Porovnání věkových rozdílů snoubenců a jejich rodičů za obě období je uvedeno v kapitole 4.3.3. V Tabulce 18. je uveden celkový počet manželských párů – snoubenců, porovnání obou sledovaných období je graficky znázorněno Grafem 21. a podle pohlaví staršího partnera Grafem 22. Zastoupení celkového počtu manželských párů (snoubenců) za obě sledovaná období a podle pohlaví staršího partnera v procentech je znázorněno Grafem 23. Za období 1974 – 1989 je 45 % zastoupení manželských párů (snoubenců), kde starším partnerem je muž, za období 1990 – 2005 je zastoupení 48 %. Za období 1974 – 1989 je 5 % zastoupení manželských párů (snoubenců), kde starším partnerem je žena a za období 1990 – 2005 je zastoupení ve 2 %. V Tabulce 19. je uveden celkový počet manželských párů (rodičů snoubenců) s věkovým rozdílem větším 5 let za období 1974 – 2005, graficky je porovnání obou sledovaných období znázorněno Grafem 24. a podle pohlaví staršího partnera Grafem 25. Zastoupení manželských párů (rodičů snoubenců) podle pohlaví staršího partnera v procentech je graficky znázorněno Grafem 26. V Tabulce 20. je přehledně uveden celkový počet manželských párů – snoubenců a jejich rodičů s věkovým rozdílem větším jak pět let za období 1974 – 2005 a graficky znázorněn Grafem 27. V procentech je zastoupení manželských párů uvedeno v Grafu 28. Za období 1974 – 1989 je starší ženich zastoupen 16 %, starší nevěsta 2 %. Otec nevěsty, který je starší než matka 18 % a otec ženicha, který je starší než matka 16 %. Za období

1990 – 2005 pak starší ženich je zastoupen 17 % (což je o 1 % více než v předchozím období), starší nevěsta 1 % (což je o 1 % méně než v předchozím období). Otec nevěsty, který je starší než matka je zastoupen 13 % (což je o 5 % méně než v předchozím období), otec ženicha, který je starší než matka 16 % (tedy shodně s předchozím období) a matka ženicha, která je starší než otec 1 % (v předchozím období není zastoupeno). V Tabulce 21. jsou uvedeny manželské páry (snoubenci a jejich rodiče) za období 1974 – 2005, u kterých se prokázala souvislost mezi volbou staršího partnera o více jak pět let. V období 1974 – 1989 je celkem 12 párů snoubenců a 13 párů jejich rodičů (6 párů rodičů nevěsty a 7 párů rodičů ženicha). V období 1990 – 2005 je celkem 10 párů snoubenců a 10 párů jejich rodičů (4 páry rodičů nevěsty a 6 páry rodičů ženicha). Za obě sledovaná období je tedy celkový počet celkem vyrovnaný. Graficky je znázorněno v Grafu 29. V procentech je zastoupení znázorněno Grafem 30. Starší ženich a otec nevěsty je rovněž starší než matka 36 %, starší ženich a otec ženicha je rovněž starší než matka 48 %, starší ženich a otcové obou snoubenců jsou starší než matky v 7 %. Zastoupení 9 % mají starší nevěsty, kdy v období 1974 – 1989 je otec ženicha starší než matka a v období 1990 – 2005 je otec nevěsty starší než matka. Souvislost mezi uzavřením manželství se starším partnerem o více jak pět let a věkovým rozdílem rodičů snoubenců se neprokázala u manželských párů uvedených v Tabulce 22. V období 1974 – 1989 je celkem 10 párů snoubenců s věkovým rozdílem větším jak pět let a 28 párů jejich rodičů (15 párů rodičů nevěsty a 13 párů rodičů ženicha). V období 1990 – 2005 je celkem 12 párů snoubenců a 27 párů jejich rodičů (12 párů rodičů nevěsty a 15 párů rodičů ženicha) s věkovým rozdílem větším jak pět let. Graficky je znázorněno Grafem 31., v procentech Grafem 32. Nevěsta starší o více jak pět let než ženich a rodiče snoubenců nemají věkový rozdíl větší jak pět let je zde v zastoupení 1 %. Ženich starší než nevěsta o více jak pět let, kde rodiče snoubenců nemají mezi sebou tento věkový rozdíl je v zastoupení 28 %. Snoubenci, mezi nimiž není více jak pětiletý rozdíl, ale otec nevěsty je o více jak pět let starší než matka mají 23 % zastoupení. Snoubenci, kteří nemají více jak pětiletý rozdíl, ale rodiče ženicha jsou od sebe s více jak pětiletým rozdílem, jsou zastoupeni 25 % a snoubenci, kteří nemají více jak pětiletý rozdíl, ale rodiče obou snoubenců tento věkový rozdíl splňují, mají 23 % zastoupení. Shodně tedy výsledky za obě období vypovídají, že se souvislost

s volbou staršího partnera o více jak pět let a věkovým rozdílem jejich rodičů neprokázala a **hypotéza H3** - Věkový rozdíl (více jak pět let) snoubenců nemá přímou souvislost s věkovým rozdílem jejich rodičů, **se potvrdila**.

V kapitole 4.4 jsem se zaměřila na další zjištění souvislosti, a to volby starší ženy mezi snoubenci a jejich rodiči. Dolní hranicí rozdílu věku je zde jeden rok a pro objektivnost výsledku jsem vzala v úvahu jednoleté rozpětí mezi snoubenci i mezi jejich rodiči (aniž by byl mezi snoubenci požadovaný věkový rozdíl). V období od roku 1974 – 1989 (4.4.1) je v Tabulce 23. uvedeno celkem 7 párů snoubenců, u kterých je starším partnerem žena, s věkovým rozdílem minimálně 1 rok. U dalších 5 párů snoubenců je sice starším partnerem muž, ale u jejich rodičů je starším partnerem žena s minimálně jednoletým věkovým rozdílem. Graficky je znázorněno v Grafu 33. a v procentech vyjádřeno Grafem 34. V období 1974 – 1989 je zjištěno celkem 13 párů manželů, u kterých je starší žena. 34 % zastoupení mají 4 ženy, které jsou starší než manžel a otec obou dvou snoubenců je starší než matka. 8 % zastoupení pak 1 žena, která je starší než manžel a otec nevěsty je starší než matka. Po dalších 8 % zastoupení 1 žena (starší než manžel a otec ženicha je starší než matka), 1 žena (starší než manžel, její matka je starší než otec a otec ženicha je starší než matka) a 1 pár (starší je manžel, otec nevěsty je starší než matka a matka ženicha je starší než otec). Zastoupení po 17 % mají 2 páry (starší je manžel a matka nevěsty je starší než otec) a 2 páry (starší je manžel, matka nevěsty je starší než otec a otec ženicha je starší než matka). V období 1990 – 2005 (4.4.2) je v Tabulce 24. uvedeno celkem 12 párů snoubenců, u kterých je starším partnerem žena, s věkovým rozdílem minimálně 1 rok a dalších 10 párů u nichž je sice starším partnerem muž a 1 pár stejně starých snoubenců, ale u jejich rodičů je starším partnerem žena s minimálně jednoletým věkovým rozdílem. Graficky je znázorněno v Grafu 35. a v procentech vyjádřeno Grafem 36. V období 1990 – 2005 je zjištěno celkem 25 párů manželů, u kterých je starší žena. 18 % zastoupení mají 4 ženy, které jsou starší než manžel a otec obou dvou snoubenců je starší než matka. Zastoupení po 17 % mají další 4 ženy (starší než manžel, otec nevěsty je starší než matka) a 4 ženy (starší než manžel, otec ženicha je starší než matka). Po 4 % je zastoupen 1 pár (starší je manžel, matka ženicha je starší než otec) a 1 pár, kde oba snoubenci jsou stejně staří, matka ženicha je starší než otec.

Po 9 % jsou zastoupeny 2 páry (starší je manžel, matky obou snoubenců jsou starší než otcové), 2 páry (starší je manžel, otec nevěsty je starší než matka a matka ženicha je starší než otec) a 2 páry, kde starší je manžel, matka nevěsty je starší než otec. Ve 13 % ke zde zastoupení 3 párů, kde starší je manžel, matka nevěsty je starší než otec a otec ženicha je starší než matka. V kapitole 4.4.3 je porovnání věkových rozdílů snoubenců a jejich rodičů za obě období. V období 1974 – 1989 je celkem sedm párů snoubenců, u kterých je starší o více jak jeden rok žena a v období 1990 – 2005 celkem dvanáct, tedy o pět párů snoubenců více. V období 1974 – 1989 je dalších pět párů snoubenců, u kterých je sice starší ženich, ale u jejich rodičů byl zjištěn věkový rozdíl. V období 1990 – 2005 je celkem deset párů snoubenců, což je rovněž o pět párů snoubenců více. V období 1990 – 2005 je navíc jeden pár snoubenců stejně starých, ale u rodičů ženicha je starší matka než otec. V Tabulce 25. je uveden celkový počet párů (snoubenců i jejich rodičů) za období 1974 – 2005, u kterých je starším partnerem žena. Graficky podle sledovaných období znázorněno Grafem 37. a podle pohlaví staršího partnera Grafem 38. Vyjádření v procentech je uvedeno v Grafu 39. Celkem v období 1974 – 1989 se starší žena vyskytovala u 13 manželských párů, u 19 manželských párů byl starším partnerem muž. V období 1990 – 2005 se starší žena vyskytovala u 25 manželských párů, u 31 manželského páru je starší muž a jeden pár jsou stejně staří snoubenci. Za obě sledovaná období tvoří počet párů, u kterých je starším partnerem žena celkem jeden pár (stejně staří snoubenci, matka ženicha je starší než otec), což činí 1 %. Celkem 15 párů, kde ženich je starší než nevěsta, což činí 17 %. Celkem 19 párů (nevěsta je starší než ženich), což činí 21,5 % a dalších 19 párů, kde otec ženicha je starší než matka, což činí 21,5 %. Celkem 16 párů, kde otec nevěsty je starší než matka, což činí 18 %, dalších 12 párů, kde matka nevěsty je starší než otec, což činí 13 % a celkem 7 párů, což činí 8 %, kde matka ženicha je starší než otec. Podle výsledků práce se tedy **hypotéza H4** - Věkový rozdíl snoubenců, kde starší partnerkou je žena, má přímou souvislost s věkovým rozdílem rodičů nevěsty či ženicha, kde matka je starší než otec, **nepotvrdila**. Pracovní hypotézy jsem si zvolila na základě výše uvedených zdrojů.

6. ZÁVĚR

Přestože je rodina pokládána za základní buňku společnosti, současné páry dávají přednost spíše společnému soužití ve volném svazku, nežli manželství. Jestliže se pro manželství rozhodnou, tak až v pozdějším věku. Navzdory rostoucímu podílu dětí narozených mimo manželství je rodičovství stále spojováno s manželstvím. To reálně znamená, že svobodné matky alespoň dodatečně uzavírají sňatek s otcem svého dítěte. Populační vývoj je poznamenán nejen sníženou sňatečností, ale i vysokou rozvodovostí. Česká republika se řadí dlouhodobě k zemím s její nejvyšší úrovní. Nestabilní jsou stále hlavně mladá manželství, přičemž ani zvýšení věku při uzavírání sňatku nelze jednoznačně hodnotit jako projev větší rozvážnosti a odpovědnosti partnerů. Skutečnost, že počet rozvodů neklesl ani po vysokém počtu sňatků, svědčí o stabilitě a těžké ovlivnitelnosti tohoto jevu. Vzrůstá dokonce i počet rozvodů manželství středního a staršího věku, zejména trvajících 15 a více let. Jestliže rozvody v mládí ohrožují zdravý vývoj dětí, rozvody pozdější zvyšují počty osaměle žijících seniorů.

Ve své diplomové práci na téma Geneze rodiny v rámci postmoderní společnosti jsem se soustředila na problematiku, která se v současné společnosti vyskytuje a má dopad nejen na samotnou existenci instituce, kterou rodina je, ale rovněž pro společnost, včetně vyplývajících ekonomických a sociálních důsledků.

Za cíl práce jsem si stanovila porovnat získané teoretické poznatky týkající se rodinného uspořádání a partnerských svazků s praktickými zkušenostmi. Výsledky práce mohou být použity jako zdroj k lepší informovanosti institucí zabývajících se rodinnou politikou v rámci lokality, ve které probíhal výzkum.

Podle výsledků uvedených v práci se potvrdily hypotézy H1 – Věk snoubenců při vstupu do manželství je za období 1990 – 2005 vyšší nežli za období 1974 – 1989, H2 – Věkový rozdíl mezi partnery, kteří uzavřeli manželství po roce 1990 (za období 1990 – 2005) je menší nežli za období 1974 – 1989 a H3 - Věkový rozdíl (více jak pět let) snoubenců nemá přímou souvislost s věkovým rozdílem jejich rodičů. Nepotvrdila se hypotéza H4 - Věkový rozdíl snoubenců, kde starší partnerkou je žena, má přímou souvislost s věkovým rozdílem rodičů nevěsty či ženicha, kde matka je starší než otec.

Mám důvod se domnívat, že dnešní společnost je postavena spíše na materiálních hodnotách, a to se odráží i v rodině. Děti jsou zahrnovány především hmotnými prostředky a svého času jim rodiče věnují stále méně. Je zde znatelná nepřímá úměra: čím více potřebujeme pro své dítě kvalitní materiální podmínky, tím méně máme času věnovat mu svoji pozornost, popovídat si s ním, probrat jeho problémy, pomoci s učební látkou i ke společným sportovním a kulturním aktivitám.

Kvalitní a odpovědná příprava na rodičovství by pomohla předejít problémům spojeným s nezájmem o dítě i samotnou výchovou dítěte. Některé rodiny si pořizují dítě jako „doplňek“ domácnosti. Dítě pak vyrůstá obklopeno materiálními statky, ale postrádá citové prostředí a opravdový zájem rodičů, včetně dostatečného společně tráveného času. V poslední době přibývá v rodinách více tzv. jedináčků, jelikož druhé dítě přichází na svět v době, kdy se prvorozený sourozenec chystá zaujmout místo ve školní lavici nebo je již dokonce ve věku dospělosti.

Velký přínos bych viděla rovněž v zavedení nového společenskovedního předmětu na základních školách, kde by se děti seznámily s historickým uspořádáním rodiny, jejím dalším vývojem a jinými typy uspořádání domácnosti, nežli znají z domova. Dokázaly by si vytvořit vlastní představu na uspořádání rodiny a každodenního rodinného života. Každé dítě vyrůstá v jiném rodinném prostředí a domnívá se, že ostatní děti jsou vychovávány podobně. Problémy nastávají až při založení své vlastní rodiny, kdy oba partneři mají odlišné názory na chod domácnosti a mnohdy vznikají neshody a konflikty právě pro nedostatek tolerance a neochotě přizpůsobit se svému partnerovi.

Rodinný cyklus (sňatek, narození dítěte, předškolní věk, školní věk nejmladšího dítěte, odchod dětí z domova) především pro ženu a její život doznává změny a na ženě také záleží, jak si dokáže rozložit rodinné a pracovní závazky. Žena i nadále kombinuje pracovní povinnosti s rodinnými, muž však již nezůstává stranou, ale je vtažen do nově vytvořené rodinné struktury. V České republice jsou však stále ještě individuální zájmy žen realizovány s ohledem na rodinu a podřizovány partnerovi a dětem. Stále více žen se uchyluje ke konzumaci alkoholu, což může být důsledkem velkého tlaku společnosti, která nebere ohledy na to, jaké nároky jsou na ženy kladeny. Společnost nevidí nebo nechce vidět, že musí zvládnout nejen svoje zaměstnání, které je rok od roku náročněji

koncipováno, ale také svoji rodinu. Také stárnutí obyvatelstva je dnes vnímáno především jako problém sociálně ekonomický. Dosavadní vlády hledaly (zatím neúspěšně) účinné formy zajištění dostačujících zdrojů pro financování rostoucích nákladů na důchodové zabezpečení. Méně uvědomované jsou zatím dopady stárnutí obyvatelstva na subjektivní prožívání stáří a na mezigenerační vztahy v rodinách. Individualizace charakterizující novodobé změny rodinného života přináší hlavně nejstarším osamělým ženám, ale i mužům, mnohé ekonomicko-sociální, zdravotní i psychologické problémy. Stále častěji se setkáváme s obavami, jak společnost zajistí dostatečně početné, kvalitní a dostupné sociální služby pro ty starší občany, kteří ztrácejí soběstačnosti. Zásadní význam mají úvahy o kvalitě života a o ohrožení sociálním vyloučením starších občanů jak z hlediska objektivních charakteristik životních podmínek, tak z hlediska subjektivního vnímání vlastní situace jednotlivci. Stárnutí populace má i svůj rodový (genderový) aspekt. Vzhledem k vyšší průměrné délce života je podíl žen v české populaci vyšší než podíl mužů. Mezi staršími ženami je ve srovnání s muži více ovdovělých, tj. plně nebo částečně osamělých. Nevyhnutelné je promýšlení a postupné uplatňování souhrnu racionálních opatření jak na podporu mladých ekonomicky slabších manželství, a to zejména jejich bydlení, tak na podporu rodičovství příznivých motivačních struktur. Pokud tedy uznáme význam zachování početnosti a příznivé věkové struktury národa v podmínkách globalizace a europeizace. Jinak zůstává deklarovaná podpora svobodné volby životních a rodinných drah jen frází.

Přestože ve výzkumné práci jsem se zaměřila pouze na věk snoubenců při vstupu do manželství a věkové rozdíly snoubenců, bylo zvolené téma dostatečně široké a myslím, že zejména problematika rodičovství, kdy věk matky při narození prvního dítěte je stále vyšší, je natolik významná jak pro samotnou rodinu (zejména děti), tak pro společnost, že by si zasloužila samostatné zpracování v některé z dalších diplomových prací.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. BÁRTA, M. – NEVRTAL, J. *Slovník státní sociální podpory*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2000. 68 s. ISBN 80-7204-135-5.
2. BITTNER, L. *Kde hledat na internetu stránky pro rodiče*. [online]. Publikováno 9. 7. 2006 [cit. 2006-07-09]. URL:<<http://www.novinky.cz/internet/kde-hledat-na-internetu-stanky-pro-rodice>>.
3. BOLDIŠ, P. – *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: část 1 – citace: metodika a obecná pravidla*. Verze 3.2. ©1999-2002, poslední aktualizace 3. 9. 2002. URL:<<http://www.boldis.cz/citace/citace1.ps>>.
4. BOLDIŠ, P. – *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN 690 a ČSN ISO 690: část 2 – modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů*. [online]. Verze 3.0 (2004). ©1999-2004, poslední aktualizace 11. 11. 2004. URL:<<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>>.
5. BURIÁNEK, J. *Sociologie*. 2. vydání. Praha: Fortuna, 2003. 128 s. ISBN 80-7168-754-5.
6. ČERMÁKOVÁ, M. – MAŘÍKOVÁ, H. – ŠANDEROVÁ, J. – TUČEK, M. *Proměny současné české rodiny: rodina-gender-stratifikace*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 157 s. ISBN 80-85850-93-1.
7. DOLISTA, J. *Odpovědnost za lidský život*. <(in *Kontakt 2/2004*). České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2004. ISSN 1212-4117.
8. DÜLMEN, R. *Historická antropologie: vývoj – problémy – úkoly*. 1. vydání. Praha: DOKOŘÁN, 2002. 118 s. ISBN 80-86569-15-2.
9. ETTLEROVÁ, S. – MATĚJKOVÁ, B. *Rodinné chování a bytová situace mladé generace – souvislosti s partnerským, sňatkovým a natalitním chováním*. VÚPSV Praha, 2004. [online]. Publikováno 24. 8. 2006 [cit. 2006-08-24]. URL:<<http://www.vupsv.cz/Matejkova-Ettlerova-rod-chov-a-byt-situace.pdf>>.
10. FIALOVÁ, L. – HAMPLOVÁ, D. – KUČERA, M. – VYMĚTALOVÁ, S. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 163 s. ISBN 80-85850-87-7.

11. FIALOVÁ, L. – KUČERA, M. – MAUR, E. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1996. 400 s. ISBN 80-204-0283-7.
12. FRIENDLANDEROVÁ, H. – TUČEK, M. *Češi na prahu nového tisíciletí*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 224 s. ISBN 80-85850-88-5.
13. FRIENDLANDEROVÁ, H. – TUČEK, M. *Češi na prahu nového tisíciletí*. 1. vydání. Praha: MEDIAN, 2000. 224 s. ISBN 80-902847-0-1.
14. GAY a lesbická liga. *Stručný obsah zákona o registrovaném partnerství*. [online]. Publikováno 9. 7. 2006 [cit. 2006-07-09]. URL:<<http://partnerstvi.stud.cz/gll-dokumenty/2006-03-14-prehled-rp.phtml>
15. GIDDENS, A. *Unikající svět: jak globalizace mění náš život*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 135 s. ISBN 80-85850-91-5.
16. GIDDENS, A. *Důsledky modernity*. 2. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 200 s. ISBN 80-86429-15-6.
17. GOFF, J. (ed.). *Středověký člověk a jeho svět*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 1999. 320 s. ISBN 80-7021-274-8.
18. GJURIČOVÁ, Š. – KUBIČKA, J. *Rodinná terapie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003. 184 s. ISBN 80-247-0415-3.
19. HAMPLOVÁ, D. – RYCHTAŘÍKOVÁ, J. – PIKÁLKOVÁ, S. – *České ženy: vzdělání, partnerství, reprodukce a rodina*. 1. vydání. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003. 108 s. ISBN 80-7330-040-0.
20. HEJČ, K. *Lidská práva, práva dítěte, základní životní potřeby a sociálně ekologický model*. <(in *Kontakt 1 - 2/2005*. Str. 121 – 124). České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2005. ISSN 1212-4117.
21. HIRIGOYEN, M. F. *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*. 1. vydání. Praha: Academia, 2002. 226 s. ISBN 80-200-0994-9.
22. HOLÝ, L. *Malý český člověk a skvělý český národ*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. 210 s. ISBN 80-85850-97-4.
23. HORSKÝ, J. – SELIGOVÁ, M. *Rodina našich předků*. Praha: NLN, 1997. 144 s. ISBN 80-7106-195-6.
24. JANDOVÁ, L. - ROVENSKÁ, J. *Mladý muž a zralá žena*. <(in *Magazín Právo*. Str. 14 – 19.). Praha, 22. 4. 2006.

25. KADEČKOVÁ, H. *Starost o domácnost má v Česku stále žena*. [online]. Publikováno 9. 7. 2006 [cit. 2006-07-09] URL:<<http://www.novinky.cz/domaci/starost-o-domacnost-ma-v-cesku-stale-zena>.
26. KAHOUN, V. – KOZLOVÁ, L, - TÓTHOVÁ, V. et al. *Sociální práce*. Praha: TRITON, 2003. 336 s. ISBN 80-7254-138-2.
27. KELLER, J. *Nedomyšlená společnost*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 1998. 128 s. ISBN 80-85765-97-7.
28. KNEBLOVÁ, E. *Jací vlastně jsou dnešní tátové?* [online]. Publikováno 9. 7. 2006 [cit. 2006-07-09]. URL:<<http://www.novinky.cz/zena/deti/jaci-vlastne-jsou-dnesni-tatove>.
29. KOLÍNSKÁ, R. *Mateřská centra*. Praha: Pražské matky, 1995. 174 s. ISBN 80-901864-0-8.
30. KONEČNÁ, H. *Na cestě za dítětem: dvě malá křídla*. 1. vydání. Praha: Academia, 2003. 318 s. ISBN 80-200-1055-6.
31. KOPIETZOVÁ, G. – SOMMER, J. *Táta, máma a jak na ně aneb Jak vychovávat rodiče*. 1. vydání. Praha, AMULET, 2000. 149 s. ISBN 80-86299-47-3.
32. KRÍŽKOVÁ, A. *Česká žena v práci a v rodině posledního desetiletí*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002. 381 s. ISBN 80-7330-009-5.
33. LABUSOVÁ, E. <(in *APERIO – Ročník IV, XII/2005-I/2006 – 4*). Praha: Občanské sdružení APERIO, 2005. 50 s. ISSN: 1214-7389.
34. LINHART, J. et al. *Slovník cizích slov pro nové století*. Litvínov: Dialog, 2005. 414 s. ISBN 80-85843-61-7.
35. MAF, V. *Andílci, nebo čerti?* <(in *Měsíčník Rodiče 12/2005. Str. 40 – 43*). Praha, 2005.
36. MACHONIN, P. – TUČEK, M. - (eds.). *Česká společnost v transformaci: k proměně sociální struktury*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1996. 364 s. ISBN 80-85850-17-6.
37. MANSFELDOVÁ, Z. – TUČEK, M. *Současná česká společnost*. 1. vydání. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002. 381 s. ISBN 80-7330-009-5.
38. MAREŠ, P. – POTOČNÝ, T. - (eds.). *Modernizace a česká rodina*. 1. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2003. 348 s. ISBN 80-86598-61-6.

39. MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. 2. vydání. Praha: Portál, 1995. 107 s. ISBN 80-7178-058-8.
40. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť – studijní texty*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. 124 s. ISBN 80-901424-7-8.
41. MOŽNÝ, I. *Moderní rodina: mýty a skutečnosti*. Brno: Blok, 1990. 184 s. ISBN 80-7029-018-8.
42. MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. 267 s. ISBN 80-85850-53-2.
43. OAKLEYOVÁ, A. *Pohlaví, gender a společnost*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. 176 s. ISBN 80-7178-403-6
44. PALONCYOVÁ, J. *Změny české rodiny: mladá generace a demografický vývoj* (1. část závěrečné zprávy z výzkumu „Rodina 2001“) VÚPSV, 2003.
45. –Pko- *Proč podporovat tradiční rodinu*. [online]. Publikováno 9. 7. 2006 [cit. 2006-07-09]. URL:<<http://www.tradicnirodina.cz/index.php?>
46. PONĚŠICKÝ, J. *Fenomén ženství a mužství: Psychologie ženy a muže, rozdíl a vztahy*. 1. vydání. Praha: Triton, 2003. 206 s. ISBN 80-7254-350-4.
47. RABUŠIC, L. *Česká společnost stárne*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, Spisy Filozofické fakulty č. 303, 1995. 192 s. ISBN 80-210-1155-6.
48. RABUŠIC, L. *Česká společnost stárne*. 1. vydání. Brno: Georgetown, Edice Rubikon, sv. 1, 1995. 192 s. ISBN 80-901604-2-5.
49. RHEINWALDOVÁ, E. *Rodičovství není pro každého*. 1. vydání. Praha: MOTTO, 1993. 175 s. ISBN 80-901338-4-3.
50. RIEGER, Z. – VYHNÁLKOVÁ, H. *Ostrov rodiny*. 2. vydání. Hradec Králové: Konfrontace, 2001. 254 s. ISBN 80-86088-06-5.
51. SAK, P. *Proměny české mládeže*. 1. vydání. Praha: Petrklíč, 2000. 292 s. ISBN 80-7229-042-8.
52. SATIROVÁ, V. *Knih o rodině*. 1. vydání. Praha: Práh, 1994. 350 s. ISBN 80-901325-0-2.
53. SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. 1. vydání. Praha: Portál, 1999. 128 s. ISBN 80-7178-249-1.

54. SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. 176 s. ISBN 80-7178-559-8.
55. SOKOLOVÁ, D. *Nemanželské děti*. [online]. Publikováno 9. 7. 2006 [cit. 2006-07-09]. URL:<<http://www.novinky.cz/zena/deti/nemanzelske-deti>.
56. SRB, V. *1000 let obyvatelstva českých zemí*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2004. 274 s. ISBN 80-246-0712-3.
57. SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny*. 1. české vydání. Praha: Karolinum, ve spolupráci s nakladatelstvím Český spisovatel, 1998. 61 s. ISBN 80-7184-647-3.
58. SURYNEK, A. - KAŠPAROVÁ, E. – KOMÁRKOVÁ, R. – SURYNEK, A. *Základy sociologického výzkumu*. 1. vydání. Praha: Management Press, 2001. 160 s. ISBN 80-7261-038-4.
59. ŠANDEROVÁ, J. *Sociální stratifikace – Problém, vybrané teorie, výzkum*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2000. 172 s. ISBN 80-246-0025-0.
60. ŠIMKOVÁ, M. – KOZLOVÁ, L. *Zkušenost dítěte a dospívajícího s vybranými sociálně patologickými jevy a jeho vztah k rodinnému prostředí*. <(in *Kontakt 3 - 4/2005*. Str. 280 - 285). České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2005. ISSN 1212-4117.
61. ŠIMKOVÁ, M. – KUBIČKOVÁ, A. *Role otce v rodině jako činitele ovlivňujícího vývoj dítěte* <(in *Kontakt 1/2006*. Str. 99 – 103). České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2006. ISSN 1212-4117.
62. ŠMOLKA, P. *Zdravotní rizika nejsou to nejhorší*. <(in *Magazín DNES, 14/2006*). Praha, 2006.
63. ŠTURMA, J. *Tragédie kolektivní výchovy* [online]. Publikováno 4. 7. 2006 [cit. 2006-07-04]. URL:<<http://www.rodina.cz>.
64. TOMÁŠEK, M. *Singles ve světle měnících se typologií a definic: k aktuálně probíhajícímu výzkumu*. <(in *Modernizace a česká rodina*). Brno, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity. 1. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2003. 348 s. ISBN 80-86598-61-6.
65. TUČEK, M. et al. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 432 s. ISBN 80-86429-22-9.

66. UZEL, R. *Stále starší maminky*. [online]. Publikováno 9. 7. 2006 [cit. 2006-07-09]. URL:<<http://www.novinky.cz/zena/zdravi/stale-starsi-maminky>.
67. VALENTOVÁ, M. *Rovnováha mezi rodinným životem a pracovní kariérou v kontextu ženské zaměstnanosti – mezinárodní srovnávací studie*. VÚPSV Praha, výzkumné centrum. Brno, 2004.
68. VAVROŇ, J. *V ČR se rozvádí více než polovina manželství*. [online]. Publikováno 9. 7. 2006 [cit. 2006-07-09]. URL:<<http://www.novinky.cz/zena/zdravi/v-cr-se-rozvadi-vice-nez-polovina-manzelstvi>.
69. VEČERNÍK, J. – MATĚJŮ, P. et al. *Zpráva o vývoji české společnosti 1989 – 1998*. 1. vydání. Praha: Academia, nakladatelství AV ČR, 1998. 364 s. ISBN 80-200-0703-2.
70. VILÍMOVÁ, J. *Výživa těhotné ženy*. Ročníková práce. Vedoucí: Václav LIŠKA. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2005. 47 s.
71. Všeobecná deklarace lidských práv, čl. 16 a 30.
72. WARSHAK, R. A. *Revoluce v porodovodové péči o děti*. 1. vydání. Praha: Portál, 1996. 240 s. ISBN 80-7178-089-8.
73. WEISS, P. – ZVĚŘINA, J. *Sexuální chování v ČR – situace a trendy*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. 160 s. ISBN 80-7178-558-X.
74. ZIMMELOVÁ, P. *Problematika gender na ZSF*. <(in Kontakt 1/2004). České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2004. ISSN 1212-4117.
75. *Druhé dítě by ženy měly mít až 18 měsíců po prvním*. [online]. Publikováno 9. 7. 2006 [cit. 2006-07-09]. URL:<<http://www.novinky.cz/zena/deti/druhe-dite-by-zeny-mely-mit-az-18-mesicu-po-prvnim>.
76. *Národní zpráva o rodině*. 224 s. Praha: MPSV ČR, 2004.
77. *Národní koncepce rodinné politiky*. 59 s. Praha: MPSV ČR, 2005.
78. *Otec na rodičovské dovolené*. [online]. Publikováno 9. 7. 2006 [cit. 2006-07-09]. URL:<<http://www.novinky.cz/zena/deti/otec-na-rodicovske-dovolene>.
79. *Počet potratů se v Česku trvale snižuje*. [online]. Publikováno 9. 7. 2006 [cit. 2006-07-09] URL:<<http://www.novinky.cz/zena/deti/pocet-potatu-se-v-cesku-trvale-snizuje>.

80. *Rodinná politika jako nástroj prevence sociálního vyloučení*. Sborník z česko-německo-rakouské konference. 1. vydání. Brno: Národní centrum pro rodinu, 2005. 96 s.
81. *Starší rodičky žijí déle*. [online]. Publikováno 9. 7. 2006 [cit. 2006-07-09]. URL:<<http://www.novinky.cz/zena/zdravi/starsi-rodicky-ziji-dele>.
82. *Statistická ročenka České republiky 2001*. 1. vydání. Praha: Scientia, 2001. 776 s. ISBN 80-7183-250-2.
83. *Statistická ročenka České republiky 2001*. 1. vydání. Praha: ČSÚ, 2001. 776 s. ISBN 80-7223-614-8.
84. *Vývoj obyvatelstva v ČR v roce 1999*. Praha: ČSÚ, 2000. ISBN 80-7223-288-6.
85. *Zákon o registrovaném partnerství je diskriminační*. [online]. Publikováno 9. 7. 2006 [cit. 2006-07-09] URL:<<http://www.tradicnirodina.cz/index.php?>
86. Zákon 65/1965 Sb., *zákoník práce*, ve znění pozdějších předpisů, § 157, odst. 1 a 3, § 159 odst. 2.
87. Zákon 262/2006 Sb., *zákoník práce*, ve znění pozdějších předpisů.

8. KLÍČOVÁ SLOVA

Geneze

Postmoderní

Rodina

Společnost

Tradice

9. PŘÍLOHY